

ผลการวิเคราะห์จากการประชุมวิชาการเชิงปฏิบัติการ

กลุ่มที่ 2 : นิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ในระดับอุดมศึกษา

1. แนวโน้มความต้องการนิสิตนักศึกษาในช่วง 15 ปีข้างหน้า

นิสิตนักศึกษาคือกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ในการแข่งขันกับต่างประเทศ บัณฑิตไทยจะต้องพัฒนาปัญญา แสวงหาความรู้ใหม่ คิดค้นนวัตกรรม สามารถใช้เทคโนโลยีพัฒนาความรู้และเข้าสู่ความรู้เพื่อเป็นผู้นำในการแข่งขัน ๔พจนานุกรมรัฐมนตรีพันธุ์ดำรงค์ ดร.ทักษิณ ชินวัตร อภิปรายนำเรื่อง “วิสัยทัศน์การพัฒนาคอนไทยในระบบเศรษฐกิจฐานความรู้” ในการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการศึกษา วันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2544 ว่า

“หัวใจของการแข่งขันอยู่ที่การพัฒนาปัญญา การแสวงหาความรู้ใหม่ การคิดค้นนวัตกรรม การเข้าหาแหล่งทุน การใช้เทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาความรู้และเข้าสู่ความรู้เพื่อเป็นผู้นำในการแข่งขัน”

ที่ประชุม ในการปฏิรูปการศึกษามีความเห็นว่าเป็นระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ (knowledge – based economy) ทรัพยากรมนุษย์ควรมีคุณสมบัติดังนี้

1. มี Global Literacy คือ มีความรู้ภาษาอังกฤษ มีความสามารถในการใช้ Internet และมีความรู้ทางวัฒนธรรมนานาชาติ
2. มี Innovation กล้าคิด กล้าทำ
3. มีพลวัตในตัวสูง
4. มีความสามารถในการสะสมทุนทางปัญญา เพราะความมั่งคั่งทางปัญญา (intellectual wealth) เป็นศักยภาพที่สำคัญของประเทศเพื่อการแข่งขัน

Asian Development Bank (1998 : 215) พบว่าทักษะแรงงานของประเทศต่างๆ ในเอเชียมีระดับพัฒนาด้านทักษะแรงงานแตกต่างกันซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มประเทศที่มีรายได้ต่ำ (Low – income) ได้แก่ ประเทศกัมพูชา ลาว เวียดนาม และประเทศต่างๆ ในแถบเอเชียใต้
2. กลุ่มประเทศที่มีรายได้ปานกลาง (Middle – income) ได้แก่ ประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ ไทย ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และอินโดนีเซีย
3. กลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (Asian Newly Industrialized Economics หรือ Asian NIES) คือ กลุ่มประเทศที่ต้องการเป็นผู้นำในการคิดค้นด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ทันสมัย แทนที่จะเป็นผู้ลอกเลียนแบบ เช่น ประเทศฮ่องกง และสิงคโปร์
4. กลุ่มประเทศที่เปลี่ยนระบบเศรษฐกิจจากแนวสังคมนิยมมาสู่ระบบเศรษฐกิจแบบเน้นกลไกตลาด (Transitional Economics) เป็นกลุ่มประเทศที่เคยมีความสัมพันธ์หรือเคยเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพโซเวียตในอดีต

ในการแข่งขันกับต่างประเทศ แรงงานไทยจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และรู้เรื่องเทคโนโลยีดังที่ ดร.สุภชัย พานิชภักดิ์ กล่าวว่า

“ We need to have the workforce whose members are innovative and creative. We can no longer afford to benefit from cheap labour especially in the future when competitiveness will be determined on technological capabilities. ”

(Panitchpakdi 1998 :4)

นิสิตนักศึกษาของประเทศไทยเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพที่น่าจะพัฒนาให้มีความสามารถในการแข่งขันได้

นอกจากนี้ที่ประชุมในการปฏิรูปการศึกษามีความเห็นว่าคุณสมบัติของมนุษย์ขึ้นกับปรีชาญาณ 4 ด้าน คือ

1. ปรีชาญาณทางปัญญาความรู้ (IQ – Intelligence Quotient)
2. ปรีชาญาณทางอารมณ์ความสัมพันธ์กับผู้อื่น (EQ – Emotional Quotient)
3. ปรีชาญาณทางน้ำอดน้ำทน ทนลำบากได้ (AQ – Adversity Quotient)
4. ปรีชาญาณทางการปล่อยวาง ลดอัตตา (VQ – Void Quotient)

แนวความคิดนี้สอดคล้องกับความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในการประชุมวิชาการเชิงปฏิบัติการโครงการทักษะแรงงานไทยในอนาคตที่พึงประสงค์ วันที่ 16 สิงหาคม 2545 นอกจากนี้ที่ประชุมเห็นว่าคุณลักษณะของนิสิตนักศึกษาที่พึงประสงค์ ควรมีดังนี้

1. มีความเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งจะทำให้เป็นคนอดทน มีความใฝ่รู้ และมีความเป็นกัลยาณมิตร
2. รู้จักโลก นิสิตนักศึกษาควรมีความรู้เชิงกว้าง รู้สังคมประเทศ และสังคมโลก
3. รู้จักใช้เหตุผล และสามารถใช้อรรถาธิบายได้

โดยสรุปประเทศต้องการนิสิตนักศึกษาในอีก 15 ปีข้างหน้าที่สามารถทัดเทียมและแข่งขันกับประเทศอื่นได้ คือนิสิตที่มีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการอยู่ได้ในสังคมไทยและสังคมโลก มีความรู้ในศาสตร์ มีความสามารถในการประกอบอาชีพที่พัฒนาได้ตลอดชีวิต มีความรู้เรื่องเทคโนโลยี มีความสามารถในการติดต่อสื่อสารกับโลกภายในประเทศและโลกภายนอกประเทศได้ ทั้งนี้ต้องคงความเป็นคนดีและสามารถรักษามรดก วัฒนธรรม และวรรณกรรมของประเทศไว้ได้

2. ยุทธศาสตร์เพื่อให้ได้บัณฑิตนักศึกษาที่พึงประสงค์

ก่อนที่จะเราสามารถกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อให้ได้คุณลักษณะของบัณฑิตที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จำเป็นต้องดูสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันซึ่งดูได้จาก

. พื้นฐานความรู้ของศาสตร์ที่จำเป็น วิชาหลักที่จำเป็นที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องพัฒนาต่อจากระดับมัธยมศึกษา ได้แก่ วิชาภาษาไทย วิชาภาษาอังกฤษ วิชาในหมวดวิทยาศาสตร์ และวิชาสังคมศึกษา

ตารางที่ 1 แสดงค่าสถิติผลการสอบวัดความรู้วิชาหลักของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในการสอบ ครั้งที่ 1 (มีนาคม 2544) และครั้งที่ 2 (ตุลาคม 2544)

ตารางที่ 1 จำนวนผู้เข้าสอบ คะแนนต่ำสุด คะแนนสูงสุด ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของรายวิชาหลักของ
การสอบ 2 ครั้ง
ก. การสอบครั้งที่ 1

วิชา	จำนวนผู้เข้าสอบ	คะแนนต่ำสุด	คะแนนสูงสุด	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ภาษาไทย	144,988	3	88	50.61	10.45
สังคม	147,016	11.25	83.75	38.97	9.09
ภาษาอังกฤษ	161,475	3	99	39.84	14.42
คณิตศาสตร์ 1	123,311	3	100	29.23	12.64
เคมี	95,039	3	88	23.08	9.19
ฟิสิกส์	96,080	2.50	100	25.02	13.17
ชีววิทยา	87,155	10	83	29.84	8.27
วิทยาศาสตร์ กายภาพชีวภาพ	77,884	5	86.25	39.25	8.98
คณิตศาสตร์ 2	74,801	2	100	30.60	15.03

ข. การสอบครั้งที่ 2

วิชา	จำนวนผู้เข้าสอบ	คะแนนต่ำสุด	คะแนนสูงสุด	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ภาษาไทย	230,069	5	83	41.65	9.50
สังคม	231,254	10	83.75	38.76	8.51
ภาษาอังกฤษ	234,272	6	100	39.87	13.69
คณิตศาสตร์ 1	160,990	2	100	24.66	10.01
เคมี	123,317	2	100	25.75	12.91
ฟิสิกส์	125,771	2.50	100	24.12	12.16

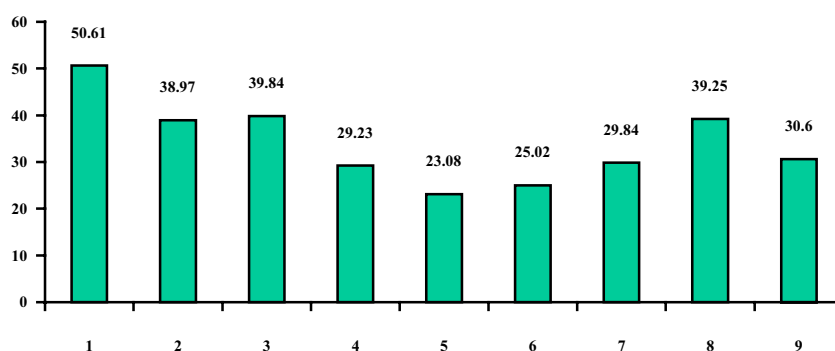
ชีววิทยา	116,913	9	84	30.82	8.14
วิทยาศาสตร์ กายภาพชีวภาพ	102,962	2.50	88.75	40.31	9.99
คณิตศาสตร์ 2	104,918	2	100	26.05	12.86

รายวิชาที่มีผู้ได้คะแนนเต็ม คือ คณิตศาสตร์1 ฟิสิกส์ คณิตศาสตร์2 ในการสอบครั้งที่ 1 และมีผู้ทำคะแนนภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์1 เคมี ฟิสิกส์ และคณิตศาสตร์2 ได้เต็มในการสอบครั้งที่ 2 ในขณะเดียวกันมีผู้ที่ได้คะแนนน้อยที่สุดในการสอบครั้งแรก คือ วิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์1 เคมี ฟิสิกส์ และคณิตศาสตร์2 ได้คะแนน 2-3 คะแนน ส่วนการสอบครั้งที่ 2 วิชาคณิตศาสตร์1 เคมี ฟิสิกส์ วิทยาศาสตร์กายภาพชีวภาพ และคณิตศาสตร์2 ผู้ที่ทำคะแนนได้น้อยที่สุดได้ 2-2.5 คะแนน

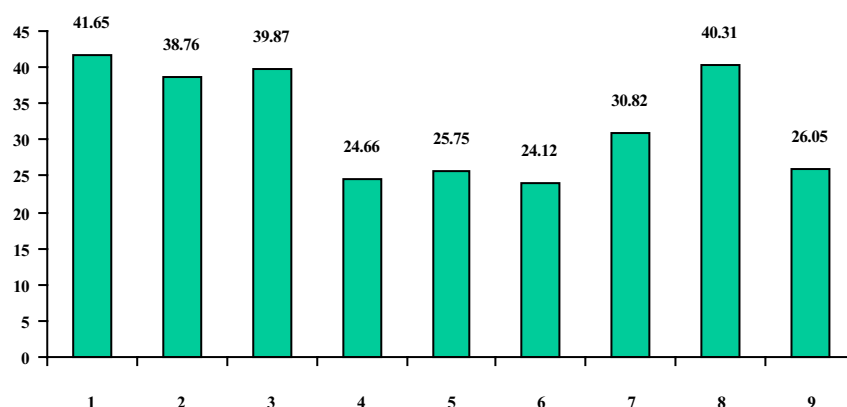
เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของทุกวิชาปรากฏว่ามีวิชาภาษาไทย ในการสอบครั้งที่ 1 เพียงวิชาเดียวที่ค่าเฉลี่ยเกิน 50 % ค่าเฉลี่ยวิชาที่ได้คะแนนน้อยที่สุดในการสอบครั้งแรกคือวิชาเคมี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 23.08 % และค่าเฉลี่ยที่น้อยที่สุดในการสอบครั้งที่ 2 คือวิชาฟิสิกส์ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 24.12 %

แผนภูมิที่ 5 และ 6 แสดงคะแนนเฉลี่ยรายวิชาหลักของการสอบวัดความรู้ครั้งที่ 1 และ 2 ของทบวงมหาวิทยาลัย ปี 2544

คะแนนครั้งที่ 1

คะแนนครั้งที่ 2

จะเห็นได้ว่าในภาพรวมนักเรียนส่วนใหญ่ยังทำคะแนนได้ในระดับ 25%- 40% เท่านั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะข้อสอบยากหรือนักเรียนยังมีความสามารถไม่ถึงระดับความคาดหวังของการศึกษาระดับอุดมศึกษา

เมื่อศึกษาข้อมูลจากกระทรวงศึกษาธิการ ที่รายงานโดยหนังสือพิมพ์มติชน วันที่ 10 กรกฎาคม 2545 ปรากฏว่า ค่าเฉลี่ยของวิชาภาษาไทย 1 และไทย 2 มีค่าเฉลี่ยเกิน 50% ส่วนค่าเฉลี่ยวิชาอื่นอยู่ระหว่าง 22.8%- 45.8% ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2

คะแนนเฉลี่ย และเปอร์เซ็นต์วิชาต่างๆ ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6

ระดับ	ไทย1	ไทย2	อังกฤษ1	อังกฤษ2	คณิตศาสตร์	วิทยาศาสตร์	สังคม
ป.6 (ปีการศึกษา 2541)	23.1 (57.75%)	12.2 (61%)	22.5 (56.25%)	8.9 (44.5%)	18.6 (46.5%)	22.4 (48.8%)	20.3 (50.75%)
ม.3	21.2 (53%)	20.4 (51%)	19.5 (39%)	10.5 (26.25%)	12.5 (31.25%)	24.2 (40.33%)	28.9 (48.17%)
ม.6	22.2 (55.5%)	22.8 (57%)	22.9 (45.8%)	11.4 (22.8%)	14.0 (35%)	*แยกรายวิชา	20.9 (41.8%)

คะแนนเฉลี่ยและเปอร์เซ็นต์วิชาเคมี ชีววิทยา ฟิสิกส์ และวิทยาศาสตร์ชีวภาพของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 6

ระดับ	เคมี	ชีววิทยา	ฟิสิกส์	วิทยาศาสตร์ชีวภาพ
ม. 6	19.3 (38.60%)	26.0 (43.33%)	15.6 (39%)	30.1 (43%)

จากข้อมูลทางสถิติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความรู้ในรายวิชาหลัก สามารถสรุปได้ว่าถ้าต้องการให้ได้ นิสิตนักศึกษาปีที่ 1 ที่มีพื้นฐานความรู้เพียงพอที่สถาบันอุดมศึกษาจะพัฒนาต่อจากระดับมัธยมศึกษา จำเป็นต้องพัฒนาความรู้ของนักเรียนในระดับมัธยมปลายให้ได้ไม่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานคือ 50% ทุกรายวิชา

ข. ความรู้ความสามารถและทักษะด้านเทคโนโลยี ความรู้และทักษะที่จำเป็นที่ต้องพัฒนาโดยเร่งด่วนอีกเรื่องหนึ่ง คือ ความรู้ความสามารถและทักษะด้านเทคโนโลยี ในบทความ “ทำอย่างไรอันดับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของไทยจึงจะดีขึ้น ” ศาสตราจารย์ ดร.ไพรัช ธัชยพงษ์ (2543 : 16) กล่าวว่า

“เศรษฐกิจใหม่ คือ เศรษฐกิจและสังคมแห่งความรู้ เราจะสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ได้อย่างไร เพื่อให้รู้เท่าทันโลกที่กำลังเชื่อมโยงเข้าหากันด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ โลกที่มีความรู้เป็นสิ่งกำหนดความสามารถในการแข่งขัน โลกที่มีข้อมูลข่าวสารถึงกันหมด โลกที่มีความรู้ทางเทคโนโลยีมีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เราจะต้องรู้ที่จะเลือกรับ รู้ถึงคุณและโทษ รู้ที่จะบริโภค และรู้ที่จะพัฒนา รัฐควรสนับสนุนให้เกิดโอกาสในการเรียนรู้อย่างทั่วถึงและสร้างการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งเรื่องดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยเทคโนโลยีทางการศึกษาเป็นเครื่องมือในการสร้างโอกาสการเรียนรู้ได้อย่างทั่วถึง”

และถ้าศึกษาดัชนีที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี 3 ด้าน คือ

1. บุคลากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ
2. ความร่วมมือด้านเทคโนโลยี
3. การพัฒนาและประยุกต์ใช้เทคโนโลยี

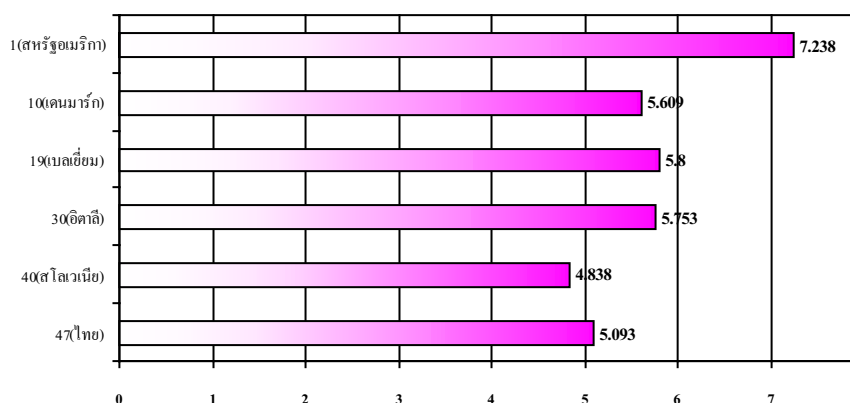
จะเห็นชัดว่าประเทศไทยอยู่ห่างจากประเทศที่พัฒนาแล้วทางซีกโลกตะวันตกเป็นอย่างมาก ซึ่งในแผนภูมิรูปที่ 7 , 8 และ 9 แสดงการเปรียบเทียบกับประเทศทางซีกโลกตะวันตกใน 3 เรื่อง ดังกล่าวข้างต้น

ในเรื่องบุคลากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ประเทศไทยอยู่อันดับที่ 47 ในขณะที่สหรัฐอเมริกาเป็นอันดับที่ 1 (แผนภูมิรูปที่ 2) สำหรับดัชนีความร่วมมือทางเทคโนโลยี ประเทศไทยยังคงอยู่อันดับที่ 47 และสหรัฐอเมริกายังคงเป็นอันดับที่หนึ่งเช่นเดิม ในทำนองเดียวกันกับด้านการพัฒนาและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดังแสดง แผนภูมิที่ 3 และ 4 ตามลำดับ

แผนภูมิที่ 7

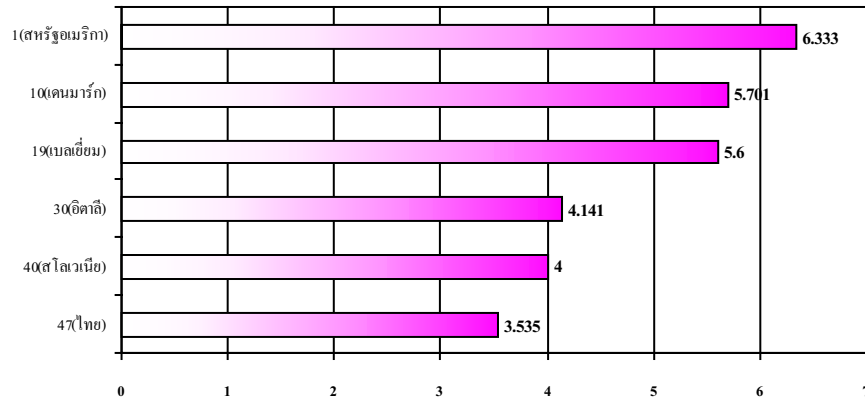
บุคลากรด้านเทคโนโลยี

7.11 บุคลากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

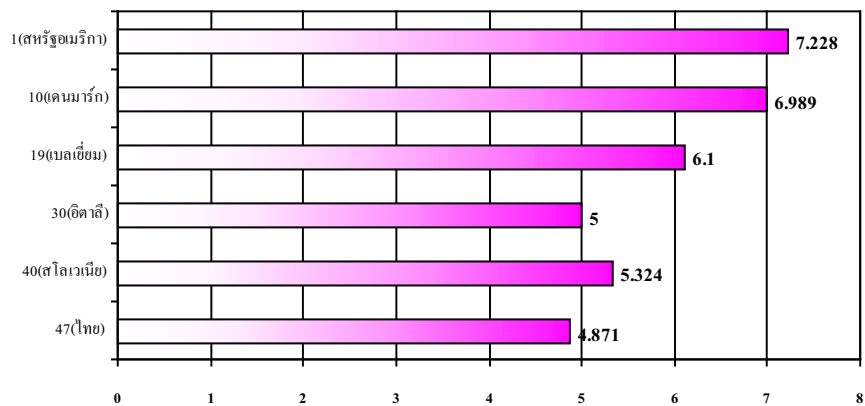
แผนภูมิรูปที่ 8 ความร่วมมือด้านเทคโนโลยี

7.12 ความร่วมมือด้านเทคโนโลยี

แผนภูมิรูปที่ 9 การพัฒนาและประยุกต์เทคโนโลยี

7.15 การพัฒนาและประยุกต์ใช้เทคโนโลยี

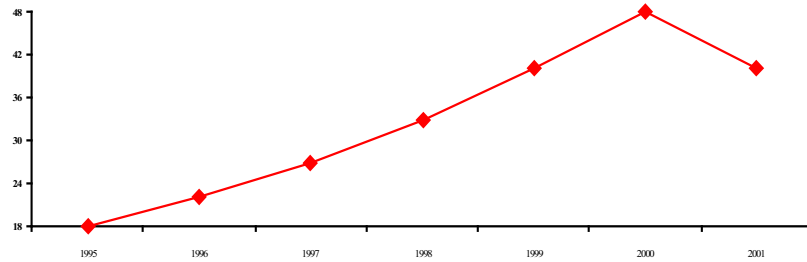
นอกจากดัชนีที่ ดร.ไพรัช รัชยพงษ์ หยิบยกประเด็นขึ้นมาเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยี ความพร้อมด้านเครื่องคอมพิวเตอร์และความพร้อมทางด้าน Technological infrastructure ก็ไม่น้อยกว่าประเทศใกล้เคียงเช่น ประเทศมาเลเซีย

แผนภูมิที่ 10 แสดงจำนวนคอมพิวเตอร์ต่อบุคลากรที่ใช้ในประเทศไทยและประเทศมาเลเซีย

แผนภูมิที่ 10

จำนวนคอมพิวเตอร์ที่บุคลากรใช้ในประเทศไทย

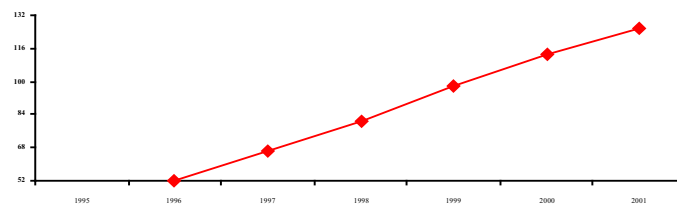
COMPUTERS:-Number of computers per 1000 people/Source: Computer Industry Almanac

IMD WORLD COMPETITIVENESS YEARBOOK 2002

จำนวนคอมพิวเตอร์ที่บุคลากรใช้ในประเทศมาเลเซีย

COMPUTERS:-Number of computers per 1000 people/Source: Computer Industry Almanac

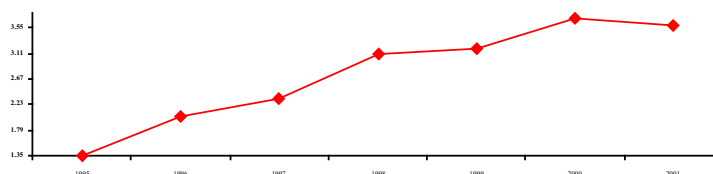
IMD WORLD COMPETITIVENESS YEARBOOK 2002

แผนภูมิที่ 11 แสดงความพร้อมทางด้าน Technological infrastructure ของประเทศไทยและประเทศมาเลเซีย

แผนภูมิที่ 11

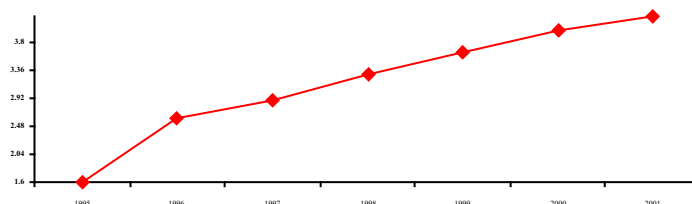
ความพร้อมทางด้าน Technological infrastructure ของประเทศไทย

TECHNOLOGICAL INFRASTRUCTURE

ความพร้อมทางด้าน Technological infrastructure ของประเทศมาเลเซีย

TECHNOLOGICAL INFRASTRUCTURE

จะเห็นได้ว่าทางด้านจำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์ต่อประชากร ประเทศไทยมีน้อยกว่าและมีแนวโน้มว่าจะลดลงในขณะที่ประเทศมาเลเซียแม้จะเริ่มช้ากว่าประเทศไทย 1 ปี แต่เริ่มจากปริมาณที่มากกว่าและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้น ในทำนองเดียวกันกับด้าน Technological infrastructure ในปี 2001 ประเทศไทยจะมีความพร้อมน้อยกว่าประเทศมาเลเซีย และดูเหมือนจะลดลงในขณะที่ประเทศมาเลเซียจะเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกับจำนวนคอมพิวเตอร์

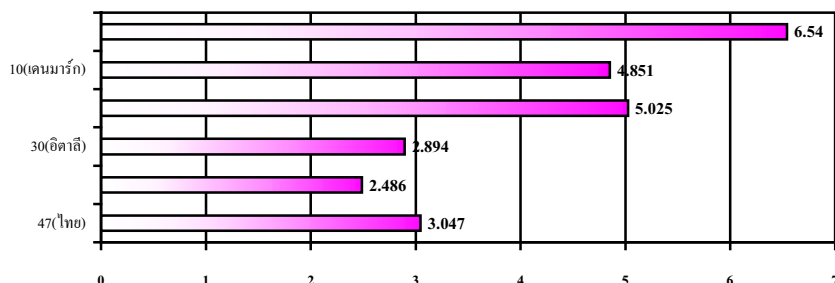
เพราะฉะนั้นยุทธศาสตร์ที่จะช่วยพัฒนาบุคลากรของประเทศให้มีความรู้ความสามารถและทักษะที่จำเป็นทางด้านเทคโนโลยีคือ

1. รัฐบาลต้องพัฒนา Technological infrastructure ให้เพิ่มขึ้น
2. รัฐบาลต้องพัฒนาบุคลากร โดยเฉพาะระดับอุดมศึกษาให้สามารถใช้คอมพิวเตอร์ได้
3. สถาบันการศึกษาต้องจัดเครื่องคอมพิวเตอร์ให้เพียงพอกับความต้องการ การใช้เครื่องของนิสิตนักศึกษา
4. สถาบันการศึกษาต้องจัดหลักสูตรที่เกี่ยวกับการพัฒนาและประยุกต์ใช้เทคโนโลยี
5. สถานศึกษาควรเพิ่มความร่วมมือด้านเทคโนโลยีกับต่างประเทศ

. ความรู้และทักษะภาษาอังกฤษ การที่นิสิตนักศึกษาจะสามารถมีความคิดริเริ่มและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีได้ นิสิตนักศึกษาจำเป็นต้องมีโอกาสเห็นตัวอย่างจากประเทศอื่น ความรู้และทักษะภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยนิสิตนักศึกษาให้เข้าถึงข้อมูลที่เป็นปัจจุบันและผลงานที่มีความเป็นสากลได้ ความสามารถในการใช้ Internet เป็นดัชนีตัวหนึ่งที่ IMD World Competitiveness Yearbook 2002 ใช้จัดอันดับและประเทศไทยอยู่ในลำดับที่ 40 จาก 49 ส่วนความเป็นสากลที่มีผลต่อเศรษฐกิจ จัดอยู่ในลำดับที่ 48 นอกจากนี้ความน่าลงทุนของชาวต่างประเทศ (Foreign investors) ก็อยู่ในอันดับที่ 41 ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประเทศไทยขาดความพร้อมและกลายเป็นจุดอ่อนคือเรื่องภาษา ซึ่งมีผลกระทบกับความร่วมมือในการทำวิจัยกับต่างประเทศ ดังแสดงไว้ในแผนภูมิที่ 7

แผนภูมิที่ 12

ความร่วมมือในการทำวิจัย

ความร่วมมือในการทำวิจัยถูกจัดอยู่ในอันดับที่ 47 เพราะขาดความพร้อมเรื่องภาษาอังกฤษ ดังจะเห็นได้จากการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย TOEFL ของบัณฑิตประเทศต่างๆ ที่แสดงไว้ในตารางที่ 3 (จากข้อมูลการวิจัยของศูนย์ทดสอบทางวิชาการแห่งจุฬาฯ พ.ศ. 2545)

ตารางที่ 3

คะแนนเฉลี่ย TOEFL และลำดับที่ของประเทศต่างๆ และคะแนนเทียบ TOEFL ของกลุ่มสาขาต่างๆ

ประเทศ/กลุ่มสาขา	คะแนนเฉลี่ย TOEFL	ลำดับที่
ประเทศ		
1. กัมพูชา	505	7
2. อินโดนีเซีย	518	4
3. ลาว	496	9
4. มาเลเซีย	527	3
5. ฟิลิปปินส์	578	2
6. สิงคโปร์	596	1
7. ไทย	498	8
8. เวียดนาม	511	6
9. พม่า	512	5
กลุ่มสาขา		
1. กลุ่มวิทยาศาสตร์	450	11
2. กลุ่มสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์	444	12
3. กลุ่มหลักสูตรนานาชาติ	489	10

สำหรับบัณฑิตที่ต้องการศึกษาต่อต่างประเทศ ถ้าได้คะแนนน้อยกว่า 550 ต้องศึกษาภาษาอังกฤษก่อนเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยในประเทศสหรัฐอเมริกา แคนาดา หรือประเทศที่ยอมรับคะแนน TOEFL ส่วนบัณฑิตที่ต้องการศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษาภายในประเทศมีคะแนนเฉลี่ยเทียบ TOEFL 450 สำหรับบัณฑิตกลุ่มวิทยาศาสตร์คะแนนเฉลี่ยเทียบ TOEFL เท่ากับ 444 สำหรับบัณฑิตกลุ่มสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ส่วนกลุ่มบัณฑิตที่ต้องการศึกษาหลักสูตรนานาชาติ มีคะแนนเฉลี่ยเทียบ TOEFL เท่ากับ 489 คะแนน จะเห็นได้ว่าความพร้อมของบัณฑิตที่จะใช้ภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือในการศึกษาและวิจัยยังต้องมีการพัฒนา

3. ยุทธศาสตร์และกลวิธีที่จะช่วยพัฒนาความรู้และทักษะภาษาอังกฤษของนิสิตนักศึกษาสามารถทำได้โดย

1. พัฒนาความรู้และทักษะภาษาอังกฤษให้นิสิต นักศึกษาให้ถึงระดับที่ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการหาความรู้จากสื่อต่างๆ ได้ ในกรณีที่ใช้คะแนน TOEFL เป็นดัชนี ก่อนจบการศึกษาควรได้คะแนนไม่น้อยกว่าหรือใกล้เคียง 500 คะแนน สำหรับวิธีการอาจทำได้โดย

- ก. จัดการเรียนการสอนในชั้น ซึ่งอาจจะนับหน่วยกิตหรือเป็น S/U ก็ได้
- ข. จัดบทเรียนที่ผู้เรียนสามารถเรียนด้วยตนเองในรูปแบบสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ CD-ROM หรือเรียนผ่าน Internet
- ค. วัดระดับความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะๆ เพื่อให้ผู้เรียนวางแผนพัฒนาตนเองได้

2. ส่งเสริมให้นิสิต นักศึกษา ฝึกทักษะการทำโครงการวิจัย เพื่อเป็นพื้นฐานของการวิจัยแบบ Research and Development (R&D) ในอนาคต ซึ่งสามารถทำได้โดย

- ก. ให้นิสิต นักศึกษาทำ Literature Review ในระดับชั้นปีที่ 1
- ข. ให้นิสิต นักศึกษาร่วมโครงการวิจัยของอาจารย์
- ค. จัดกิจกรรมที่ให้นิสิต นักศึกษาอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่อยากทำวิจัย เช่นมหาวิทยาลัยโตเกียวมี Senior Projects และ MIT มีโครงการฝึกให้นักศึกษามีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

4. วิธีการเพื่อให้ได้นิสิตนักศึกษาที่พึงประสงค์

สำหรับวิธีการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ได้นิสิต นักศึกษาที่พึงประสงค์ ที่ประชุมมีความเห็นว่าควรใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 เป็นแนวทางในการพัฒนา (ดูภาคผนวก 2)

ส่วนที่ประชุมการปฏิรูปการศึกษาเมื่อวันที่ 29 เมษายน 2544 มีความเห็นในเรื่องหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนดังนี้

1. ควรให้ผู้เกี่ยวข้องร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้และให้มีการประเมินผลเพื่อปรับปรุงผลผลิตอยู่เสมอ
2. หลักสูตรควรสร้างแกนความรู้ที่เป็นสากล (คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ และ Global literacy) และกำหนด International benchmarks ที่เปรียบเทียบกับมาตรฐานสากลได้
3. หลักสูตรควรผลิตผู้จบการศึกษาให้สามารถนำความรู้ไปใช้ประกอบอาชีพและประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริงในลักษณะที่เป็น Knowledge workers ได้
4. กำหนดเนื้อหาหลักสูตรในแต่ละระดับให้เอื้อกับผู้เรียนเพื่อสามารถปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงของโลกและสังคมไทยได้ตลอดเวลา โดยคำนึงถึงการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมและการประกอบอาชีพ
5. ในระดับอุดมศึกษาควรเน้นด้าน Bio-Engineering , Agro-Industry และด้านบริการต่างๆ ต้องปฏิรูปอย่างจริงจังเพื่อนำไปสู่การปฏิรูปการศึกษาระดับอื่น เพราะเป็นระดับที่ผลิตกำลังคนสู่สังคมเพื่อเป็น Knowledge workers เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาประเทศ หลักสูตรควรจัดแบบ inter-disciplinary programs และ virtual programs ให้มีความยืดหยุ่นในการจัดการเรียนการสอน นอกจากนี้สถาบันอุดมศึกษาควรมุ่งพัฒนารูปแบบการให้บริการด้านการศึกษา และมีหลักสูตรหลากหลายที่ยืดหยุ่นเพื่อมุ่งความเป็นเลิศเฉพาะด้านที่เชี่ยวชาญ ไม่เน้นการเป็นสถาบันอุดมศึกษาสมบูรณ์แบบเหมือนกันทุกแห่ง สำหรับระดับอาชีวศึกษาควรได้รับการเน้นเพื่อรองรับการผลิตกำลังคนระดับกลางเพื่อเอื้อต่อการพัฒนาประเทศ
6. ให้เอกชนมีส่วนร่วมกับรัฐส่งเสริมการพัฒนาการศึกษา

ในด้านการพัฒนาครูอาจารย์ ที่ประชุมการปฏิรูปการศึกษาเห็นว่า ควรดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

1. พัฒนาครู อาจารย์และผู้บริหารควบคู่ไปกับการปฏิรูปการศึกษา โดยส่งเสริมทั้งด้านความรู้ให้คิดเป็น ทำเป็น ใฝ่รู้ มีความเชี่ยวชาญในวิชาการและการสอนเพื่อเป็นปราชญ์บุคคล
2. สร้างโอกาสและสิ่งแวดล้อมที่ดีให้ครูได้พัฒนาวิธีการเรียนการสอน และสร้างเครือข่ายให้เกิดการพัฒนา และเผยแพร่ไปสู่ครูทั่วประเทศ
3. พัฒนาระบบครูต้นแบบโดยทำโครงการนำร่อง และขยายผลให้คลุมทั่วประเทศ
4. ให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู และผู้บริหารมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน
5. ตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาครู อาจารย์ที่พึงประสงค์
6. อบรมครู อาจารย์ให้พัฒนาการเรียนการสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และมีโอกาสเรียนจากสถานการณ์
7. พัฒนาครู อาจารย์ให้สามารถใช้เทคโนโลยีช่วยในการเรียนการสอน

8. เน้นการเปลี่ยนทัศนคติของครู อาจารย์ ผู้บริหารในการสร้าง “คน” ให้มีคุณสมบัติที่รู้จักพึ่งตนเอง (independent living) มีศักดิ์ศรี (dignity) และเกิดความงอกเงย (productive)

บทบาทของครูอาจารย์คือสามารถสร้างคนยุคใหม่ได้ ต้องเป็นผู้มีจิตวิญญาณของความเป็นครู ใช้วิธีการสอนแบบที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก (facilitator) และเป็น coach ให้แก่เด็กทั้งในด้านวิชาการ และแนวทางชีวิต เป็นคนใจดี มีเหตุผล เป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็ก ใฝ่ศึกษาหาความรู้ ช่างคิด และสามารถตั้งคำถามที่แหลมคมเพื่อกระตุ้นให้เด็กรู้จักคิด วิเคราะห์และค้นคว้าหาความรู้ สำหรับระดับอุดมศึกษา ต้องสร้างงานวิจัยที่เป็นการสร้างองค์ความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ รวมทั้งให้บริการวิชาการแก่สังคมและชั้นนำสังคมได้

นอกจากนี้ควรปรับเปลี่ยนทัศนคติของครู อาจารย์และผู้บริหารในการสร้าง “คนไทย” ในกระบวนการเรียนรู้ เพื่อปฏิรูปการเรียนรู้โดยให้เด็ก ผู้ปกครอง ผู้ใช้ ชุมชน ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ของเด็กเพื่อให้ได้ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และใช้แหล่งชุมชนองค์กรต่างๆ เป็นแหล่งการศึกษา แหล่งการเรียนรู้ของชุมชน

สำหรับที่ประชุมวิชาการเชิงปฏิบัติการมีความเห็นเพิ่มเติมว่า ควรมี ศูนย์พัฒนาทักษะและเทคนิคด้านการสอนของอาจารย์ที่ให้บริการอาจารย์จากทุกสถาบัน และควรทำแบบใช้ความสมัครใจ และใช้เวลาระยะสั้น ส่วนการพัฒนาศาสตร์ที่อาจารย์สอนอาจทำได้โดยให้อาจารย์ไปเข้า Professional Schools และสามารถลา เพื่อเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการได้

เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษาตามหมวด 6 ของ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ประชุมวิชาการเชิงปฏิบัติการมีความเห็นว่าควรมีระบบประกันคุณภาพซึ่งสามารถทำได้ 3 ลักษณะคือ

1. ประเมินภายในของมหาวิทยาลัย ในรูปแบบ Self-evaluation
2. ประเมินภายนอกโดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินจากหลักสูตร
3. ประเมินจากผู้เรียน

สำหรับผู้ประเมินควรให้ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการประเมิน นอกจากนี้อาจใช้ Peer review ด้วย

(แนวทางการประเมินคุณภาพด้านการเรียนการสอนอยู่ในภาคผนวก จ)

นอกจากนี้ที่ประชุมมีความคิดเห็นอื่นๆ เพิ่มเติมในประเด็นต่อไปนี้

1. ทำอย่างไรจึงจะสร้างสำนึกให้บัณฑิต นักศึกษา มีความต้องการที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต

ที่ประชุมมีความเห็นว่าควรเอาตลาดแรงงานมาเป็นตัวกระตุ้นแรงจูงใจให้บัณฑิต นักศึกษาเห็นความจำเป็นของการพัฒนาตนเองทั้งศาสตร์ที่เรียน ความรู้เรื่องภาษา เทคโนโลยี นิสสัยการเรียนรู้ ความสามารถในการฟัง พูด อ่าน เขียนที่สัมพันธ์กัน และการพัฒนาตนเองตลอดเวลาซึ่งต้องปลูกฝังมาตั้งแต่เล็ก

2. การฝึกงานควรเป็นหน้าที่ของมหาวิทยาลัยหรือสถานประกอบการ

ที่ประชุมมีความเห็นว่าควรเป็นความร่วมมือกัน แต่ให้มีน้ำหนักต่างกันไป ในปัจจุบันขาดความร่วมมือกับสถานประกอบการ ควรทบทวนเรื่องกฎหมายการฝึกงานโดยระบุให้บริษัทข้ามชาติต้องถ่ายทอดการฝึกอบรมให้กับพนักงาน สำหรับการฝึกงานนายจ้างพอใจที่จะจ้างนิสิต นักศึกษา ที่จบการศึกษาแล้ว เพราะฉะนั้นสถาบันการศึกษาควรให้นิสิต นักศึกษาฝึกงานเมื่อเรียนจบหลักสูตรแล้ว

3. ใครควรเป็นผู้วางหลักสูตรระยะยาว

มหาวิทยาลัยควรกำหนดหลักสูตรเอง โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิจากสถานประกอบการมาช่วยวิจารณ์ และไม่ควรวางหลักสูตรเกิน 3-5 ปี ควรมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เป็นปัจจุบัน และควรเอื้อกับการเรียนข้ามสาขา

4. สาขาที่เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน

ที่ประชุมเห็นว่าเป็นการยากที่จะระบุสาขาใดสาขาหนึ่ง เพราะมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาแต่ทุกสาขาต้องการผู้ทำงานที่มีคุณสมบัติต่อไปนี้

“คิดเป็น มีทัศนคติดี มีความรู้ สูงงาน สื่อสารได้ทั้งพูดและเขียน ทำงานได้ พัฒนาได้ แก้ปัญหาได้ และประยุกต์เป็น”

คุณเนาวรัตน์ พลายน้อย และคณะ (2545) สรุปทักษะการทำงานสำหรับแรงงานภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในท้องถิ่นไว้ดังนี้

ทักษะการทำงานระดับปัจเจกบุคคล ควรมีทักษะด้านเทคนิค ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านความคิดโดยมีรายละเอียดดังนี้

● ทักษะด้านเทคนิค

➡ ทักษะการบริการการท่องเที่ยว (อาหาร, ที่พัก, การนำทาง, การขนส่ง, ดูแลความปลอดภัย, ซักกรีด, การขายของที่ระลึก, การให้บริการข่าวสาร)

➡ ทักษะการบริหาร (การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว, การจัดการในด้านการจำหน่ายสินค้าและบริการ, การกำหนดราคาสินค้าหรือบริการ, การจัดการด้านการตลาด)

● ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (การสื่อสาร, การต้อนรับ, การประชาสัมพันธ์, การมีมิตรไมตรี)

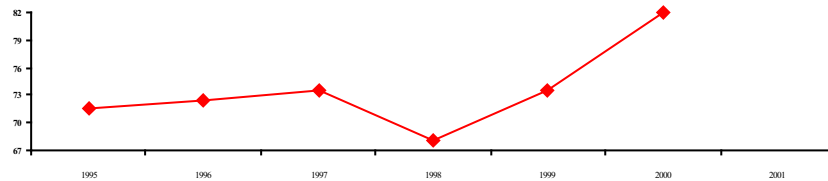
● ทักษะด้านความคิด (การจัดการธุรกิจท่องเที่ยว, การอนุรักษ์และดูแลแหล่งท่องเที่ยว, การถ่ายทอดความรู้, ภูมิปัญญา)

ในการแข่งขันกับต่างประเทศ ควรดูความได้เปรียบของประเทศเป็นแนวทาง แม้ว่าประเทศไทยจะมีข้อเสียเปรียบในประเด็นที่กล่าวข้างต้น แต่จุดที่ได้เปรียบคือ เรื่องการส่งออกของสินค้าและบริการเชิงพาณิชย์ แผนภูมิที่ 8 แสดงการเปรียบเทียบเรื่องนี้ระหว่างประเทศไทยและประเทศมาเลเซีย

แผนภูมิที่ 13

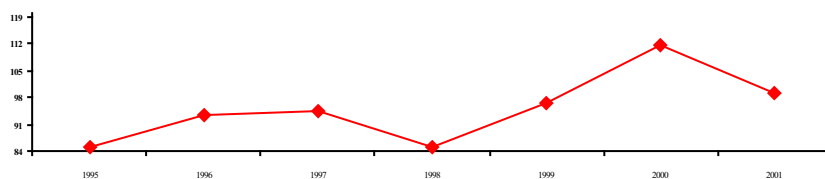
การส่งออกและการบริการของประเทศไทยและประเทศมาเลเซีย

EXPORTS OF GOODS AND OF COMMERCIAL SERVICES (US\$ billions)

การส่งออกและการบริการของประเทศไทย

EXPORTS OF GOODS AND OF COMMERCIAL SERVICES(US\$ BILLIONS)

ประเทศไทยมีแนวโน้มจะส่งสินค้าออกเพิ่มขึ้น ในขณะที่ประเทศมาเลเซียเริ่มลดลง แม้ว่าจำนวนเงินของประเทศไทยจะน้อยกว่าก็ตาม ดังนั้นการเตรียมทักษะแรงงานไทยในอนาคต ควรพัฒนาให้สามารถผลิตสินค้าเกษตรให้ส่งออกและเพิ่มงานด้านการบริการ

5. ประเทศไทยควรสร้าง generalists มากกว่า specialists หรือไม่

ที่ประชุมเห็นว่าควรสร้างคนที่มีความรู้ทั้งศาสตร์และศิลป์ เพราะในการเรียน ทำงานและดำรงชีวิตต้องการทั้ง สองส่วน ในการจัดการการศึกษาระดับปีที่ 1 ควรปูพื้นฐานความรู้ทั้งสองด้านแล้วจึงจะให้พัฒนาความรู้เฉพาะสาขาที่ตนถนัดและชอบในปีต่อไป ที่สำคัญต้องให้นิสิต นักศึกษา รู้ว่าการศึกษาคือการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้ดูแลจัดการด้านการผลิตบัณฑิต ควรพัฒนานิสิต นักศึกษา ทั้ง “วิชาการ วิชาชีพ และวิชาชีพ” (๑ พณ ๑ องคมนตรี ศ.นพ.เกษม วัฒนชัย, 2545)

รายการอ้างอิง

- ๑ พณ ๑ นายกรัฐมนตรี พันตำรวจเอก ดร.ทักษิณ ชินวัตร “วิสัยทัศน์การพัฒนาคนไทยในระบบเศรษฐกิจฐานความรู้” รายงานสรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการศึกษา 29 เมษายน 2544 ณ ดิگสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล
- ๑ พณ ๑ องคมนตรี ศ.นพ.เกษม วัฒนชัย (2545) ไทยรัฐ
- กาญจนา ปราบพาล และประกายแก้ว โอภาณท์อมตะ (2545) การสำรวจความสามารถการใช้ภาษาอังกฤษของบัณฑิตไทย ศูนย์ทดสอบทางวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ไพรัช รัชชพงศ์ (2543) “ทำอะไรอันดับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของไทยจึงจะดีขึ้น” สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ
- เนาวรัตน์ พลาไยน้อย และคณะ (2545) “ทักษะการทำงานและปัจจัยเงื่อนไขในการพัฒนาทักษะการทำงานของแรงงานภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในท้องถิ่น : การศึกษาในกลุ่มประชาคม ภาคเหนือตอนบน” การประชุมวิชาการประจำปี ชุดโครงการทักษะการทำงาน 29 เมษายน 2545
- “ความรู้ไทยถดถอย” (2545) มติชน 10 กรกฎาคม 2545
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
- ระเบียบการสมัครสอบวัดความรู้เพื่อสมัครเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย ประจำปีการศึกษา 2545
- ระเบียบการคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย ประจำปีการศึกษา 2545
- IMD World Competitiveness Yearbook 2002
- Panitchpakdi, S. (1998) “Keynote Speech” The 1998 International Symposium on “The Central Intellectual Property and International Trade Court as a Model for IPRs Enforcement for the 21st Century” in Bangkok on 22 January 1998.

การประชุมวิชาการเชิงปฏิบัติการ โครงการทักษะแรงงานไทยในอนาคตที่พึงประสงค์

สรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ
และผลการวิเคราะห์จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ
กลุ่มที่ 3: นักเรียนในระดับ ปวช./ปวส.

โดย คุณมัลลิกา คุณวัฒน์
อาจารย์ ดร.ธัญวัฒน์ โพธิศิริ

สรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ

กลุ่มที่ 3 นักเรียนในระดับ ปวช./ปวส.

รายงานฉบับนี้เป็นบทสรุปสำหรับผู้บริหาร (executive summary) เพื่อนำเสนอผลการศึกษาข้อเท็จจริงที่ได้จากการประมวลข้อมูลในขั้นตอนการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อระดมสมองของผู้ทรงคุณวุฒิ ในประเด็นของการศึกษาวิจัยภาพรวมของทักษะที่พึงประสงค์สำหรับนักเรียนในระดับ ปวช./ปวส. โดยมีประเด็นของการอภิปรายแสดงความคิดเห็นรวม 6 ประเด็น ดังนี้

ผลการระดมสมอง พบว่า แนวโน้มความต้องการทรัพยากรมนุษย์ที่มีการศึกษาในระดับ ปวช./ปวส. ในช่วง 15 ปีข้างหน้าของประเทศไทยจะเน้นจัดการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาความรู้ทางวิชาการเกี่ยวกับอาชีพ และทักษะในวิชาชีพที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพ การงานทั้งในฐานะของการเป็นลูกจ้างในสถานประกอบการ และรับจ้างทำงานอาชีพอิสระ ความรู้และทักษะที่จำเป็นในอนาคต ควรจะประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ (1) conceptual skill (2) operating skill (3) technical skill (4) management skill (5) human skill และ (6) communication skill

การผลิตแรงงานระดับ ปวช./ปวส. ต้องเน้นความสำคัญในเรื่อง ดังนี้

- (1) สมรรถนะในการทำงาน (competency)
- (2) ให้นักเรียนได้รับความรู้จากการเรียนนอกระบบโรงเรียนทัดเทียมกับการเรียนในระบบห้องเรียน
- (3) การกำหนดระบบการทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงานเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งสำหรับเทียบกับการรับรองคุณวุฒิการศึกษาระดับ ปวช./ปวส. ที่มีอยู่เดิม
- (4) การเปลี่ยนแปลงกระบวนการสอนในระบบการพูดให้ฟังเป็นการสอนในลักษณะของการฝึกอบรมและมอบหมายงานให้นักเรียนลงมือปฏิบัติเพื่อสร้างความอดทนที่จะค้นหาวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง
- (5) เร่งรัดให้มีการกำหนดมาตรฐานและการทดสอบทักษะวิชาชีพแห่งชาติ ซึ่งอาจจะเรียกว่า TVQ (Thai Vocational Qualification) และให้ความสำคัญกับผู้ประกอบการและสถานศึกษาทุกแห่งจะต้องนำไปปฏิบัติ

ในประเด็นของยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการปฏิรูปทรัพยากรมนุษย์ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน จะต้องให้ความสำคัญในเรื่องการร่วมมือปรับปรุงมาตรการและมาตรฐานเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนการสอน การปฏิรูปและพัฒนาหลักสูตรในระดับ ปวช./ปวส. ให้มีทางเลือกสำหรับแรงงานในระดับต้นที่ไม่มีโอกาสได้เข้าสู่ระบบการศึกษาในโรงเรียนได้มีโอกาสใช้มาตรการและหลักการทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงานแห่งชาติ ซึ่งอยู่ในระบบการดูแลของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน มาเทียบเคียงกับความรู้ตามหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับ ปวช./ปวส. โดยให้โอกาสผู้เป็นกำลังแรงงานที่อยู่นอกระบบโรงเรียนเหล่านี้ ได้มีโอกาสเข้าเรียนต่อในสถานศึกษาระดับ ปวช./ปวส. ได้โดย

ไม่ต้องผ่านชั้นการศึกษาปีที่ 1 และให้นักเรียนกลุ่มนี้ได้รับใบรับรองคุณวุฒิการศึกษาระดับ ปวช./ปวส. เมื่อมีความรู้ความสามารถตรงตามหลักสูตร เพื่อจะได้มีโอกาสเรียนรู้ต่อยอดต่อไปจนถึงระดับปริญญา ในสาขาวิชาชีพต่างๆ สำหรับผู้ที่เลือกเรียนต่อระดับ ปวช./ปวส. ในระบบโรงเรียนโดยตรง ควรจะต้องนำผลการเรียนในอดีตในด้านความสามารถและความสนใจในการประกอบอาชีพมาประกอบการพิจารณาก่อนรับเข้าเป็นนักเรียนในระดับ ปวช./ปวส. ด้วย

นอกจากนี้ที่ประชุมมีความเห็นพ้องต้องกันว่าควรจะนำสิ่งที่เขียนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในอดีตจนถึงฉบับปัจจุบันมาปฏิบัติให้เกิดผล โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ว่าด้วยการกระจายอำนาจจะทำให้ประเทศไทยสามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้

ในประเด็นของทักษะแรงงานไทยที่พึงประสงค์ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องรับผิดชอบร่วมกัน โดยให้ความสำคัญที่จะทำให้นักเรียน ปวช./ปวส. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิตและหลักการทำงานในชีวิตจริง ต้องฝึกอบรมให้นักเรียน ปวช./ปวส. เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานกับอาชีพและทัศนคติสากลที่กล่าวว่า “ค่าของคนอยู่ที่ผลของงาน” ทักษะที่สำคัญที่สุดเป็นสิ่งพึงประสงค์ในลำดับแรก คือ สมรรถนะ(competency) ในการทำงาน ลำดับต่อไป คือ วินัยในการทำงาน การแก้ไขปัญหา การอนุรักษ์สิ่งที่ถูกต้อง และการมีความรู้พื้นฐานทางเทคนิคพอเพียงที่จะเข้ารับการฝึกอบรมหรือการยกระดับความรู้ต่อยอดได้ตลอดชีวิต เนื่องจากระบบการจัดการศึกษาในปัจจุบันเป็น Learning Organization ซึ่งจะได้รับการพัฒนาต่อไปให้เป็นองค์กรอัจฉริยะ (Fast Learning Organization) ดังนั้นแรงงานไทยควรมีพื้นฐานความรู้ในเรื่องนี้ รวมตลอดถึงมีความเข้าใจในระบบการตรวจสอบและติดตามประเมินผลเพื่อจะ ได้รับทราบระดับของทักษะฝีมือของตนเอง และยอมรับในวัฒนธรรมนี้ ตามแนวปฏิบัติที่มีลักษณะเป็นสากลแล้ว

ในประเด็นของวิธีการพัฒนาทักษะแรงงานนั้น จะต้องปรับปรุงแก้ไขทุกระดับ เนื่องจาก การจัดการพัฒนาความรู้และยกระดับทักษะฝีมือแรงงานของชาติต้องใช้ต้นทุนสูง จึงต้องปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อปฏิรูปองค์กรรับผิดชอบให้การกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกนักเรียนระดับปวช./ปวส. เป็นไปเพื่อมุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายที่ปรากฏอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ โดยเฉพาะผลผลิตที่เกิดจะต้องสนองตอบตามความต้องการของตลาดแรงงาน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดผลลัพธ์เป็นผลงานที่สูญเปล่า ควรจะศึกษากฎหมายและแนวปฏิบัติของต่างประเทศเป็นตัวอย่าง

การผสมผสานการศึกษากับการพัฒนาทักษะการทำงาน ผู้เข้าร่วมประชุมมีความเห็นว่าในปัจจุบัน ผู้ประกอบการซึ่งมีความต้องการแรงงานหลายแห่งได้ให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาในการแนะนำวิธีการฝึกปฏิบัติงาน และให้โอกาสแก่นักเรียนบางสาขาโดยรับเข้าเป็นผู้ฝึกหัดปฏิบัติงานในสถานประกอบการของตน แต่โดยที่สถานประกอบการมีจำนวนน้อยกว่าความต้องการของนักเรียนเนื่องจากสถาบันการศึกษารับนักเรียน ปวช./ปวส. ในลักษณะ Supply Driven และสถานประกอบการต้องการกำไรจากการลงทุน จึงไม่สามารถให้โอกาสแก่นักเรียนทุกคนได้ โดยเฉพาะในปัจจุบันตลาด

สินค้าของประเทศไทยต้องแข่งขันกับต่างประเทศสูงมาก เพื่อให้ระบบการอาชีวศึกษามีความถูกต้อง สอดคล้องกับความจำเป็นและสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของชาติ ประเทศไทยจะต้องปฏิรูปและเปลี่ยนแปลงแนวความคิดในเรื่องการจัดหลักสูตรของระดับ ปวช./ปวส. ทันที โดยมุ่งเน้นให้สังคมทั่วไป เข้าใจว่า สถาบันการศึกษาที่รับผิดชอบจัดการรับ นักเรียนในระดับดังกล่าว จะต้องจัดตามหลักการ Demand Driven และวิธีการผ่านการประเมินผลเพื่อจบหลักสูตร จะต้องใช้ทดสอบสมรรถนะในการทำงาน ซึ่งมีผลมาจากจัดหลักสูตรด้วยวิธี Learning by Doing ในอนาคตการผสมผสานการศึกษาและการ พัฒนาทักษะการทำงานจะต้องให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนรับผิดชอบโดยตรงทั้งหมด โดยรัฐให้การ สนับสนุนในเรื่องกรอบงบประมาณที่จะเป็นในการลงทุนเบื้องต้น และ งบประมาณการปกติเท่านั้น

ในส่วนของการประเมินศักยภาพของการจัดการด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนา อาชีวศึกษาเป็นเรื่องของการลงทุนเพื่อผลตอบแทนทางเศรษฐกิจตามแนวคิดในมิติทางเศรษฐศาสตร์ การประเมินผลจะต้องใช้มาตรฐานในระบบสากลเกี่ยวกับการวิเคราะห์จุดคุ้มทุนและผลตอบแทนทาง เศรษฐกิจในระยะสั้นเฉพาะหน้า เปรียบเทียบกับผลลัพธ์ที่จะเกิดต่อสังคมในระยะยาวด้วย นอกจากการ ประเมินผลคุณภาพและปริมาณของการผลิตนักเรียนในระบบการศึกษา ปวช./ปวส. แล้ว สถาบันการศึกษา ควรยอมรับให้ผู้เกี่ยวข้องในสังคมซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาอาชีพต่างๆ มีส่วนร่วมเป็นผู้กำหนดมาตรฐานหลักสูตรและวิธีการประเมินผลการเรียนการสอนรวมถึงการประเมินศักยภาพของผู้บริหาร สถาบันการศึกษาด้วย

บทวิเคราะห์จากการประชุมเชิงวิชาการเชิงปฏิบัติการ

กลุ่มที่ 3: กลุ่มนักเรียนในระดับ ปวช./ปวส.

คุณมัลลิกา คุณวัฒน์

อ. ดร.ธัญวัฒน์ โพธิศิริ

อารัมภกถา

คณะผู้วิจัยโครงการทักษะแรงงานไทยในอนาคตที่พึงประสงค์ ได้จัดการประชุมวิชาการเชิงปฏิบัติการ ณ โรงแรมนารายณ์ เป็นจำนวน 3 ครั้ง

ครั้งที่ 1 นำเสนอการประมวลข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ โดย ศ. ดร.เกื้อ วงศ์บุญสิน และคณะ

ครั้งที่ 2 นำเสนอผลการวิเคราะห์จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ กลุ่มที่ 1 ผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) โดย ศ. ดร.เกื้อ วงศ์บุญสิน ผศ. ดร.แสงระวี เชาว์ปรีชา และ ผศ. ดร.เดวิด บรรเจิดพงศ์ชัย

ครั้งที่ 3 นำเสนอผลการวิเคราะห์จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ กลุ่มที่ 2 นิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ในระดับอุดมศึกษา โดย ศ. ดร.กาญจนา ปราบพาล และ ผศ.ประกายแก้ว โอภานนท์อมตะ

รายงานการวิจัยฉบับนี้เป็นรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์เพื่อนำเสนอบทวิเคราะห์จากการประชุมวิชาการเชิงปฏิบัติการกลุ่มที่ 3 กลุ่มนักเรียนในระดับ ปวช./ปวส. โดย คุณมัลลิกา คุณวัฒน์ และ อ. ดร.ธัญวัฒน์ โพธิศิริ

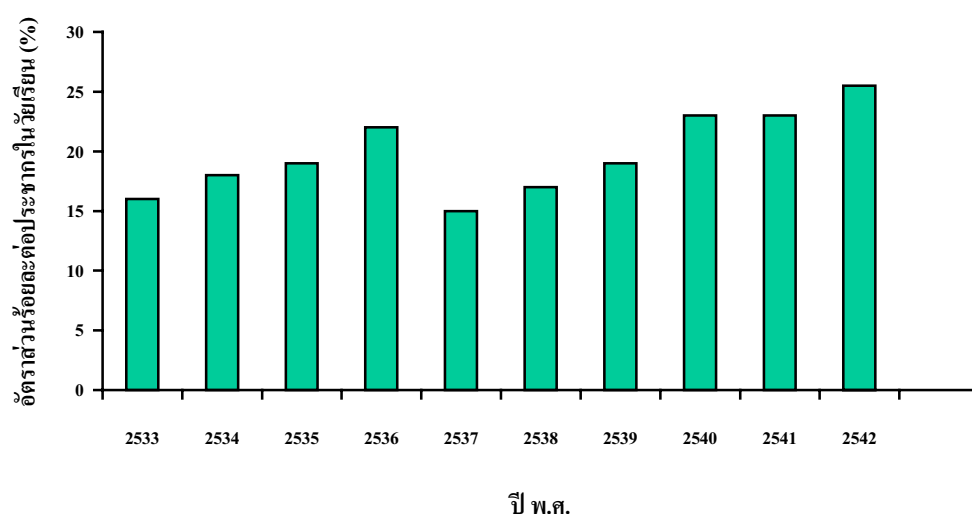
หลักการและเหตุผล

สภาพแวดล้อมในการทำงานในสังคมปัจจุบันต้องการบุคลากรที่มีทักษะความสามารถในการทำงานทั้งแบบพื้นฐานและแบบเฉพาะทาง นอกจากนี้ บุคลากรที่เป็นที่ต้องการในตลาดแรงงานในยุคปัจจุบันซึ่งมีการขยายตัวและเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องยังต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ในการเสริมสร้างทักษะของการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและความเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ส่งผลกระทบอย่างมากต่อแนวโน้มเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของประเทศ ซึ่งส่งผลต่อความต้องการทรัพยากรแรงงานที่มีศักยภาพในการทำงานเพิ่มมากขึ้น ทั้งในแง่ของคุณวุฒิการศึกษาและทักษะในการทำงาน

ในอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยใช้ระบบการศึกษาเป็นยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนากำลังคน ระบบการศึกษาของไทยมีการจัดการและบริหารการผลิตนักเรียน นักศึกษาในลักษณะที่ขึ้นอยู่กับทรัพยากรที่มี (supply-driven) เป็นหลัก โดยสถาบันการศึกษาทั้งของภาครัฐ และภาคเอกชนเป็นผู้กำหนดคุณสมบัติของผู้เข้ารับการศึกษาตามความต้องการของสถาบัน และการรับรองการสำเร็จ

การศึกษาของแต่ละหลักสูตรเป็นไปในรูปของใบรับรองผลการเรียนเชิงคุณภาพ ได้แก่ ปริญญาบัตร สำหรับการศึกษาระดับอุดมศึกษา และประกาศนียบัตรสำหรับการศึกษาระดับอาชีวศึกษา

จากการพิจารณาข้อมูลอัตราการศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาปลายสายอาชีวศึกษาในรูปที่ 1 พบว่า จำนวนนักเรียนที่ศึกษาต่อระดับอาชีวศึกษามีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นภายใต้ระบบการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ที่ใช้ในปัจจุบัน อัตราผู้ศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาปลายสายอาชีวศึกษานี้สามารถคาดการณ์ได้ว่าจะมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นภายใน 15 ปีข้างหน้า หลังจากเริ่มใช้ระบบการศึกษาภาคบังคับ 12 ปี นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาสายอาชีวศึกษาเหล่านี้จึงนับเป็นกำลังสำคัญที่จะออกไปสู่สังคมการทำงานและพัฒนาประเทศต่อไป

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

รูปที่ 1 อัตราส่วนนักเรียน นักศึกษา ในระบบโรงเรียนระดับอาชีวศึกษา ต่อจำนวนประชากรในวัยเรียน

ปัญหาสำคัญในระบบการอาชีวศึกษาปัจจุบันคือการผสมผสานระหว่างการพัฒนาการศึกษา (education) ควบคู่กับระบบการฝึกฝนทักษะในการทำงาน (training) ในอนาคตตลาดแรงงาน จะต้องการบุคลากรที่มีคุณภาพและมีคุณสมบัติสอดคล้องกับหลักสากลในสังคมการทำงาน รวมทั้งมีการให้ความสำคัญกับประสบการณ์ในการทำงานเทียบเท่าหรือมากกว่าใบรับรองคุณวุฒิการศึกษาในรูปของปริญญาบัตรหรือประกาศนียบัตร การพัฒนาการเรียนการสอนในระดับ ปวช./ปวส. จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงคุณลักษณะและคุณภาพของทรัพยากรแรงงานตามความต้องการของตลาดแรงงาน (demand-driven) ไปพร้อมกันด้วย

ปัญหาสำคัญของระบบการศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบันนอกเหนือไปจากการผสมผสานของระบบการศึกษาและการฝึกฝนดังกล่าวแล้ว ได้แก่ การขาดการวางแผนและการขาดการจัดสรร

ทรัพยากรมนุษย์ที่เหมาะสมในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ผ่านระบบการศึกษาและฝึกฝนเพื่อเป็นกำลังในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เมื่อพิจารณาการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช., 2543: 8) ได้แบ่งแนวโน้มการจัดการศึกษาตามสาขาเป็น 7 สาขา คือ ก) เกษตร ข) อุตสาหกรรม ค) การบริการและการพาณิชย์ ง) การศึกษา วัฒนธรรม สุขอนามัย และสวัสดิการ จ) สิ่งแวดล้อม ฉ) พลังงาน และ ช) สื่อสารและโทรคมนาคม ซึ่งถ้าแบ่งตามประเภทของการผลิตทรัพยากรมนุษย์จะสามารถแบ่งได้เป็น ก) ภาคการเกษตร และ ข) ภาคนอกการเกษตร สำหรับภาคนอกการเกษตรสามารถแบ่งย่อยตามหมวดการผลิตเป็น ก) อุตสาหกรรม ข) การบริการ และ ค) ความรู้ ประเทศไทยยังขาดนโยบายที่ชัดเจนสำหรับวางแผนการผลิตทรัพยากรมนุษย์ในสาขาที่จำเป็นและสอดคล้องกับทิศทางของการพัฒนาประเทศ หากดูตัวอย่างจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ประเทศสิงคโปร์ จะเห็นได้ว่ารัฐบาลสิงคโปร์ได้ดำเนินการเปลี่ยนนโยบายจากการเน้นภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการมาสู่การมุ่งเน้นภาคเศรษฐกิจและความรู้ ซึ่งเป็นการแสดงวิสัยทัศน์ของประเทศในการพัฒนาให้สอดคล้องกับทิศทางของการพัฒนาของเศรษฐกิจโลกในยุคสังคมแห่งความรู้ (knowledge-based society) และเศรษฐกิจแบบแข่งขัน (competitive economy)

จากประเด็นปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าประเทศไทยมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาแนวทางการสร้างทรัพยากรมนุษย์ไปสู่แรงงานที่มีศักยภาพ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศต่อไปในอนาคตและเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

1. แนวโน้มความต้องการนักเรียนในระดับ ปวช./ปวส. ในช่วง 15 ปี ข้างหน้า

จากผลการประชุมเชิงวิชาการเชิงปฏิบัติการกลุ่มที่ 3 กลุ่มนักเรียนในระดับ ปวช./ปวส. สามารถสรุปได้ว่า นักเรียนระดับ ปวช./ปวส. ของประเทศไทยในปัจจุบันมีปัญหาด้านการขาดคุณสมบัติในประเด็นหลักได้แก่ การขาดวินัยทั้งในการดำรงชีวิตประจำวัน และชีวิตการทำงาน การขาดการดูแลรักษาวัฒนธรรมไทยในทางสร้างสรรค์ และการขาดทัศนคติที่ดีในการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ และพัฒนาวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง สำหรับทักษะในการทำงานที่เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานของประเทศไทยในมุมมองของนายจ้างประกอบด้วย

ก) ทักษะด้านความคิดและการประมวลผล (conceptual skill)

ความสามารถในการประมวลผลความคิดและความรู้ในระดับที่สามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นต่อไปได้ รวมถึงการมีทัศนคติที่ดีต่อองค์กรและผู้ร่วมงาน

ข) ทักษะด้านการปฏิบัติงาน (operating skill)

ความรู้จริงในขั้นตอนการปฏิบัติงานให้สำเร็จได้ซึ่งประกอบด้วย ความรู้ในการทำงาน (job knowledge) ความสามารถในการทำงาน (job ability) ซึ่งเป็นพื้นฐานมาจากการศึกษาและจากประสบการณ์ฝึกปฏิบัติงานจริง

ค) ทักษะด้านเทคนิค (technical skill)

ความสามารถในการนำเทคโนโลยีใหม่มาประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงระบบงานที่เกี่ยวข้อง

ง) ทักษะด้านการบริหาร (management skill)

ความรู้รอบรู้ในการจัดการทั่วไปซึ่งต้องการความรู้ในหลายสาขาวิชา เช่น การตลาด การเงิน การลงทุน การจัดการ การบริหารทั่วไป ฯลฯ

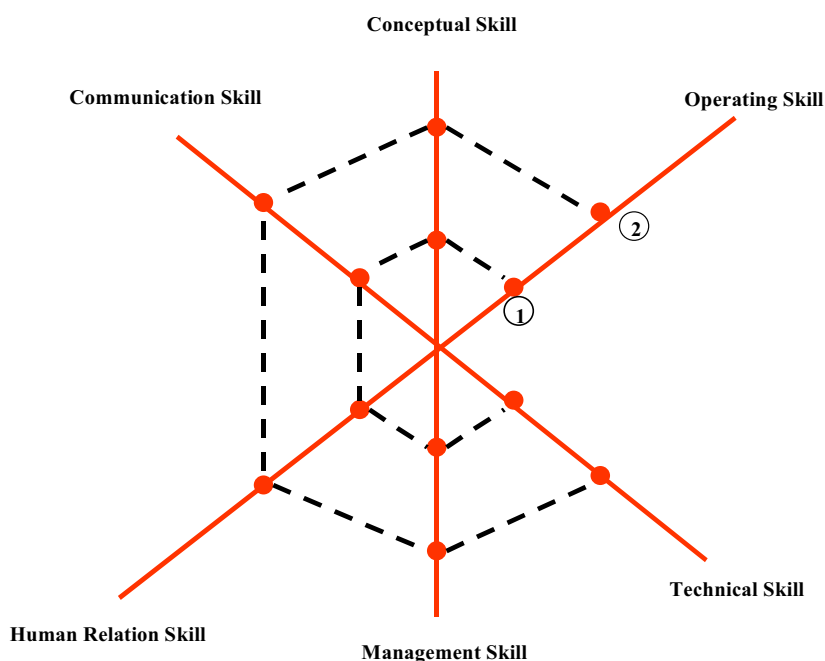
จ) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (human relation skill)

ความสามารถในการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และการทำงานเป็นกลุ่ม

ฉ) ทักษะด้านการสื่อสาร (communication skill)

ความสามารถในการติดต่อสื่อสารได้แก่ การ ฟัง พูด อ่าน เขียน กับบุคคลที่เกี่ยวข้องได้หลายภาษา เช่น ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ฯลฯ

ทั้งนี้ ความต้องการของทักษะแรงงานในแต่ละด้านดังกล่าวข้างต้นมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับลักษณะของงานในแต่ละสาขาอาชีพและขนาดของสถานประกอบการที่แตกต่างกันดังแสดงในรูปที่ 2 (เกื้อวงศ์บุญสิน, 2545: 18)

รูปที่ 2 ความต้องการทักษะในการทำงานที่เป็นที่ต้องการของนายจ้างที่แตกต่างกันตามสาขาอาชีพ

2. ยุทธศาสตร์เพื่อให้ได้นักเรียนในระดับ ปวช./ปวส. ที่พึงประสงค์

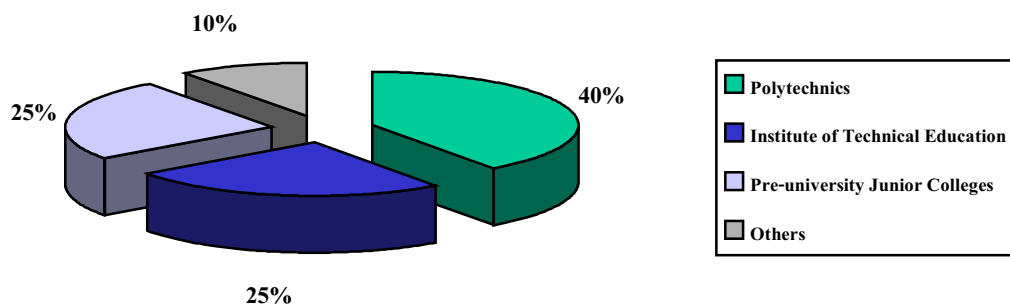
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 24 กำหนดให้การจัดกระบวนการเรียนรู้ของสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการดำเนินการตามข้อ (3) “จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็นทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง” และข้อ (6) “จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ” ข้อความที่ยกมาชี้ให้เห็นความสำคัญของการประยุกต์การเพิ่มพูนทักษะการทำงานจากการฝึกปฏิบัติจริงเข้ากับการเรียนรู้ตามระบบการศึกษาเพื่อให้เกิดการพัฒนาของทรัพยากรมนุษย์ที่ยั่งยืน

ระบบการศึกษาระดับอาชีวศึกษาเป็นระบบที่มีความจำเป็นในการสนองความต้องการของเอกชน จึงจำเป็นต้องมีความยืดหยุ่น สามารถเปลี่ยนแปลงแนวทางการจัดการให้ทันต่อความต้องการของตลาดแรงงานตามประเภทของสาขาอาชีพ ความแตกต่างของพื้นที่ ตลาดภายในประเทศ และตลาดภายนอกประเทศ แนวทางการกำหนดหลักสูตรโดยใช้ระบบการเรียนการสอนและการประเมินผลจากการฝึกปฏิบัติ (learning by doing) สามารถตอบสนองความต้องการดังกล่าว และเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันศึกษากับสถานประกอบการ เป็นการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศชาติร่วมกันต่อไป

เพื่อให้เห็นภาพรวมของแนวทางการพัฒนาระบบการศึกษาระดับอาชีวศึกษา คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลการพัฒนาการศึกษาและการฝึกฝนอาชีพ (vocational education and training) ของประเทศต่าง ๆ ได้แก่ ประเทศสิงคโปร์ ออสเตรเลีย และเยอรมนี รวมทั้งแนวทางการกำหนดคุณวุฒิวิชาชีพของไทย (Thai Vocational Qualification: TVQ) ตามข้อเสนอของ รองศาสตราจารย์ ดร.ชนะ กสิภาร (ชนะ กสิภาร, 2545) ดังแสดงต่อไปนี้

ประเทศสิงคโปร์ (International Labour Organisation, 1997)

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 เป็นต้นมา รัฐบาลสิงคโปร์ให้ความสำคัญกับการศึกษาภายหลังระดับมัธยมศึกษามากขึ้น เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของทรัพยากรแรงงานในการมุ่งไปสู่การผลิตที่ต้องใช้เทคโนโลยี และความรู้ขั้นสูงซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของเศรษฐกิจที่พัฒนาแล้ว รัฐบาลสิงคโปร์วางแผนการจัดสัดส่วนจำนวนนักเรียนที่จะเข้าศึกษาในสถาบันเทคนิค (technical institute) วิทยาลัยโพลิเทคนิค (polytechnic) และวิทยาลัยเตรียมอุดมศึกษา (pre-university junior college) ดังแสดงในรูปที่ 3

รูปที่ 3 อัตราส่วนนักเรียน นักศึกษาที่เข้าศึกษาในสถาบันการศึกษาประเภทต่าง ๆ ของประเทศสิงคโปร์

ในปี พ.ศ. 2535 รัฐบาลสิงคโปร์ได้จัดตั้งสถาบันการศึกษาเทคนิค (Institute of Technical Education: ITE) เพื่อดำเนินการตามนโยบายของคณะกรรมการฝึกอบรมด้านอาชีวศึกษาและอุตสาหกรรม (Vocational and Industrial Training Board: VITB) ในการจัดฝึกอบรมผู้สำเร็จการศึกษาที่ผ่านการสอบระดับ “O” และ “N” จำนวนสถาบันการศึกษาเทคนิคเพิ่มขึ้นจาก 3 สถาบัน เป็น 19 สถาบัน ซึ่งทำให้สามารถรับนักศึกษาได้ทั้งสิ้นประมาณ 10,000 ถึง 11,000 คน หรือคิดเป็นทั้งสิ้นประมาณ 25% ของผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

ในกรณีของการศึกษาในวิทยาลัยโพลีเทคนิค รัฐบาลสิงคโปร์ได้จัดตั้ง วิทยาลัยโพลีเทคนิคหนันยาง (Nanyang Polytechnic) ขึ้นในปี พ.ศ. 2537 เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีความหลากหลายมากขึ้น ภารกิจหลักของสถาบันคือการฝึกอบรมบุคลากรสายอาชีพและช่างเทคนิคระดับปานกลาง ภายในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2536 มีจำนวนบุคลากรที่ผ่านการฝึกอบรมทั้งสิ้น 80,000 คน และรัฐบาลสิงคโปร์คาดว่าภายในปี พ.ศ. 2543 จะมีผู้ผ่านการฝึกอบรมเพื่อเข้าสู่อุตสาหกรรมทั้งสิ้นอีก 80,000 คน

เพื่อให้การปรับโครงสร้างและการขยายตัวของระบบการศึกษาระดับอาชีวศึกษาเป็นไปด้วยดี รัฐบาลสิงคโปร์ได้ทำการรวมสถาบันการฝึกอบรมที่ดำเนินการภายใต้คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ (Economic Development Board) เข้ากับ สถาบันการศึกษาเทคนิค และวิทยาลัยโพลีเทคนิคต่าง ๆ พร้อมทั้งทำการรวมสถาบันวิศวกรรมความเที่ยงตรง (Precision Engineering Institute) และ ศูนย์ฝึกอบรมฟิลิปส์-รัฐบาล (Philips-Government Training Centre) เพื่อสร้างเป็นเครือข่ายสถาบันการศึกษาเทคนิค นอกจากนี้ สถาบันเทคนิค 3 สถาบัน ได้แก่ สถาบันฝรั่งเศส-สิงคโปร์ (French-Singapore Institute) สถาบันเยอรมัน-สิงคโปร์ (German-Singapore Institute) และสถาบันเทคนิคญี่ปุ่น-สิงคโปร์ (Japan-Singapore Technical Institute) ถูกโอนย้ายไปสู่วิทยาลัยโพลีเทคนิคหนันยางเพื่อตั้งเป็นคณะวิศวกรรมศาสตร์ (School of Engineering)

นอกจากนี้ รัฐบาลสิงคโปร์มีการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดฝึกอบรมโดยบริษัท ซึ่งคณะกรรมการผลิตแห่งชาติ (National Productivity Board) กำหนดนโยบายให้เพิ่มงบประมาณสำหรับการจัดฝึกอบรมจาก 2% ในปี พ.ศ. 2534 เป็น 4% ในปี พ.ศ. 2538 ผลลัพธ์ที่ได้ในปี พ.ศ. 2538 ปรากฏว่าบริษัทต่าง ๆ ในประเทศสิงคโปร์มีการลงทุนด้านการจัดฝึกอบรมโดยเฉลี่ย 3.4% ของงบประมาณรายจ่าย โดยบริษัทขนาดใหญ่ที่มีจำนวนลูกจ้างมากกว่า 500 คน มีการลงทุนโดยเฉลี่ย 7.2% ของงบประมาณ ในขณะที่บริษัทขนาดเล็กที่มีจำนวนลูกจ้างน้อยกว่า 25 คน มีการลงทุนโดยเฉลี่ยเพียง 1.4%

ในปี พ.ศ. 2536 คณะกรรมการผลิตแห่งชาติได้จัดตั้งโปรแกรมการฝึกอบรมจากการปฏิบัติงานจริง (On-the-Job Training: OJT) ขึ้นเพื่อส่งเสริมการจัดการฝึกอบรมของบริษัทขนาดเล็ก อย่างไรก็ตาม ผลปรากฏว่าโปรแกรม OJT ของบริษัทส่วนใหญ่ยังขาดการจัดระบบโครงสร้างที่ดี จึงทำให้ไม่ได้ผลตามที่คาดหวัง ซึ่งรัฐบาลสิงคโปร์แก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการสร้างโปรแกรม OJT ต้นแบบสำหรับการประยุกต์ใช้โดยบริษัทต่าง ๆ โดยอาศัยความร่วมมือจากบริษัทชั้นนำของอุตสาหกรรมต่าง ๆ ภายในปี พ.ศ. 2538 มีต้นแบบ OJT ที่ถูกจัดทำขึ้นทั้งสิ้น 20 แบบ นอกจากนี้ รัฐบาลยังให้ความช่วยเหลือแก่บริษัทต่าง ๆ ในการพยายามสร้างระบบ OJT ขึ้นเองภายในบริษัท โดยจัดหาผู้เชี่ยวชาญพิเศษสำหรับให้คำปรึกษา สำหรับบริษัทที่ขาดศักยภาพในการดำเนินการตามโปรแกรม OJT ด้วยตนเอง คณะกรรมการผลิตแห่งชาติได้จัดผู้มีความสามารถอบรม OJT ให้แก่บริษัทเหล่านี้ด้วย

ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2539 รัฐบาลสิงคโปร์ได้จัดตั้ง คณะกรรมการมาตรฐานและผลิตสิงคโปร์ (Singapore Productivity and Standards Board) ขึ้นจากการรวม คณะกรรมการผลิตแห่งชาติ และ สถาบันมาตรฐานและงานวิจัยอุตสาหกรรมสิงคโปร์ (Singapore Institute of Standards and Industrial Research) เพื่อจัดตั้งระบบรับรองทักษะการทำงาน (skill recognition system) เพื่อเป็นการวางพื้นฐานสำหรับการเทียบโอนความรู้ ประสบการณ์ทำงานและคุณวุฒิการศึกษา และเพื่อส่งเสริมให้เกิดแรงกระตุ้นในการเพิ่มพูนทักษะของแรงงาน นอกจากนี้ คณะกรรมการมาตรฐานและผลิตสิงคโปร์ ยังได้จัดตั้งแผนพัฒนาแรงงานเพื่อกำหนดทิศทาง นโยบาย และแผนในการพัฒนาแรงงานของประเทศสิงคโปร์ในภาพรวม

ประเทศออสเตรเลีย (RMIT University, 1999)

ในปี พ.ศ. 2538 ประเทศออสเตรเลียได้พัฒนาใช้กรอบคุณวุฒิของออสเตรเลีย (Australian Qualifications Framework: AQF) ในการสร้างระบบสำหรับรับรองคุณวุฒิการศึกษา และการฝึกอบรม เพื่อเป็นการสร้างมาตรฐานของงานในอาชีพต่าง ๆ และเพื่อส่งเสริมการพัฒนาทักษะแรงงาน กรอบคุณวุฒิของออสเตรเลีย มีโครงสร้างดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 กรอบคุณวุฒิของออสเตรเลีย (Australian Qualifications Framework: AQF)

การศึกษาระดับอาชีวศึกษา และการฝึกอบรมอาชีพ	การศึกษาสายสามัญศึกษา	ระดับอาชีพ
	ปริญญาคุณวุฒิปริญญาตรี (Doctoral Degree)	
	ปริญญาโท (Masters Degree)	
	อนุปริญญาโท (Graduate Diploma)	
อนุปริญญาขั้นสูง (Advanced Diploma)	ปริญญาบัณฑิต (Bachelor Degree)	ผู้เชี่ยวชาญ (Professional)
อนุปริญญา (Diploma)	อนุปริญญาขั้นสูง (Advanced Diploma)	ผู้ชำนาญการ (Technologist)
ใบรับรอง 4 (Certificate IV)	อนุปริญญา (Diploma)	ผู้เชี่ยวชาญเทียบเท่า (Paraprofessional)
ใบรับรอง 3 (Certificate III)		ช่างเทคนิค (Technician)
ใบรับรอง 2 (Certificate II)		ผู้ประกอบอาชีพฝีมือ (Skilled Trade)
ใบรับรอง 1 (Certificate I)		ผู้ปฏิบัติงานงานฝีมือ (Skilled Operative)
		ผู้ปฏิบัติงานขั้นเตรียมการ (Preparatory)

ระบบการศึกษาระดับอาชีวศึกษาของประเทศออสเตรเลียแต่เดิมอยู่ภายใต้การดำเนินการของวิทยาลัยเทคนิคและการศึกษาต่อยอด (Technical and Further Education: TAFE) ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล ต่อมาในภายหลังเมื่อประมาณทศวรรษที่ผ่านมา รัฐบาลออสเตรเลียได้ให้การสนับสนุนระบบการศึกษาและฝึกอบรมอาชีพทั้งของภาครัฐและภาคเอกชนมากขึ้น โดยอาศัยวิทยาลัยเทคนิคและการศึกษาต่อยอด วิทยาลัยเอกชน ศูนย์การฝึกอบรมอาชีพอุตสาหกรรม แผนการฝึกอาชีพแบบกลุ่ม และการจัดฝึกอบรมอาชีพภายในองค์กร ซึ่งในจำนวนนี้มีวิทยาลัยเทคนิคและการศึกษาต่อยอดทั้งสิ้น 80 แห่ง นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยบางแห่งยังมีการจัดฝึกอบรมอาชีพระดับผู้เชี่ยวชาญ

เพื่อให้การขยายตัวของระบบการศึกษาระดับอาชีวศึกษาของประเทศออสเตรเลียเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รัฐบาลออสเตรเลียจึงได้จัดตั้งระบบการรับรองคุณวุฒิ มาตรฐาน และการประเมินสถาบันการฝึกอบรมอาชีพทั้งของภาครัฐและภาคเอกชน พร้อมกันนี้ ได้มีการจัดวางระบบการเทียบโอน การรับรองคุณวุฒิการศึกษา และการฝึกอบรมระหว่างสถาบัน นอกจากนี้ รัฐบาลยังส่งเสริมให้มีบรรยากาศของการแข่งขันระหว่างสถาบันการศึกษาและการฝึกอบรมอาชีพของภาครัฐและภาคเอกชน โดยการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนโปรแกรมการศึกษา ในส่วนของหลักสูตรการฝึกอบรมอาชีพ ได้รับการปรับปรุงให้สอดคล้องกับความต้องการของภาคอุตสาหกรรม และเศรษฐกิจมากขึ้น และมีการวางกลไกสำหรับการรับรองประสิทธิภาพการเรียนรู้และประสิทธิภาพการทำงาน ในปี พ.ศ. 2537 รัฐบาลออสเตรเลียได้จัดตั้งคณะกรรมการฝึกอบรมอาชีพแห่งชาติของออสเตรเลีย (Australian National Training Authority: ANTA) เพื่อวางแผนยุทธศาสตร์ และกำหนดเป้าหมายของระบบการศึกษาระดับอาชีวศึกษาของประเทศ

ประเทศเยอรมนี (International Labour Organization, 1998)

ประเทศเยอรมนีถือเป็นประเทศตัวอย่างที่ได้ประยุกต์ใช้ระบบการฝึกอบรมอาชีพแบบร่วมมือ (cooperative system) อย่างประสบผลสำเร็จ ระบบนี้อาศัยความร่วมมือของนายจ้าง องค์กรภาครัฐ และสหภาพแรงงาน อย่างไรก็ตาม ระบบการฝึกอบรมอาชีพของประเทศเยอรมนียังถูกกำหนดโดยนายจ้างเป็นหลัก ผ่านทางสภาอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจ (Chambers of Industry and Commerce) โดยการจดทะเบียนผู้รับการฝึกอบรมอาชีพและโดยการจัดตั้งมาตรฐานคุณวุฒิ ผู้รับผิดชอบดำเนินการฝึกอบรมอาชีพประกอบด้วย โรงเรียนอาชีวศึกษาของรัฐ และสถานประกอบการ โดยใช้ระยะเวลาในการฝึกอบรมทั้งสิ้นประมาณ 3 ปี ถึง 3 ปีครึ่ง ทั้งนี้ นายจ้างเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้น

ระบบการฝึกอบรมอาชีพของประเทศเยอรมนีส่งผลให้อัตราการว่างงานของแรงงานในวัยเยาว์อยู่ในระดับต่ำ และแรงงานเหล่านี้ได้รับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานจากการได้โอกาสฝึกฝนทักษะการทำงานจริงที่เป็นประโยชน์ ถึงแม้ว่าจะได้รับค่าจ้างแรงงานค่อนข้างต่ำ นอกจากนี้ ยังนับเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง และเป็นการเสริมสร้างสมรรถนะในการทำงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมในชีวิตการทำงานต่อไป

ปัญหาหลักของระบบการฝึกอบรมอาชีพของประเทศเยอรมนีคือการเปลี่ยนแปลงระบบให้สอดคล้องกับความต้องการของภาคอุตสาหกรรมใหม่ ซึ่งนายจ้างส่วนใหญ่ต้องการลดต้นทุนโดยการลดงบประมาณในด้านการจัดฝึกอบรมอาชีพ หรือนายจ้างบางแห่งซึ่งมีขนาดใหญ่เลือกดำเนินการฝึกอบรมเฉพาะทางตามความต้องการของบริษัทเพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ นายจ้างในอุตสาหกรรมใหม่มีแนวโน้มที่จะจ้างผู้ที่สำเร็จการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นจากภายนอกระบบการฝึกอบรมอาชีพ เพื่อรองรับเทคโนโลยีที่สูงขึ้น โดยเฉพาะเทคโนโลยีด้านการสื่อสาร (information technology) เนื่องจากระบบการฝึกอบรมอาชีพของประเทศเยอรมนีมีความเกี่ยวข้องกับทั้งภาครัฐ นายจ้าง และสหภาพแรงงาน ระบบนี้จึงต้องอาศัยเวลามากในการเปลี่ยนแปลง

ยุทธศาสตร์เพื่อให้ได้นักเรียนที่พึงประสงค์ ในประเทศไทยควรเน้นประเด็นต่อไปนี้ คือ

1. การสร้างแรงงานในกลุ่มอาชีวะต้องเน้นความสำคัญในเรื่องสมรรถนะในการทำงาน (competency) จะต้องมีการกำหนดตัวชี้วัดคุณสมบัติและคุณวุฒิผู้เรียน ปวช./ปวส. ใหม่
2. ให้ความสำคัญในหลักการให้นักเรียนได้รับความรู้จากการเรียนนอกระบบที่ติดเทียมกับการสอนการเรียนในระบบโรงเรียน
3. ปฏิรูประบบการจัดการอาชีวศึกษาให้เข้าจับบทบาทของการเรียนรู้เพื่อจะทำงานและการมีอาชีพในอนาคต ตลอดจนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาและสร้างชีวิตให้มีคุณภาพทันต่อความต้องการขององค์กรหรือประเทศ

รองศาสตราจารย์ ดร.ชนะ กลีภรณ์ (2545) เสนอแนวคิด คุณสมบัติของนักเรียนอาชีวศึกษาแนวใหม่ (Thai Vocational Qualifications, TVQ) ว่าสามารถเทียบเคียงได้กับการเรียนแบบสายสามัญและ

สายอาชีพ (ในระบบ) ได้ ดังแสดงไว้ในตารางที่ 1 โดยที่หลักสูตรแบบใหม่จะเป็นแบบสมรรถนะเป็นฐานและแบ่งเป็น 6 ระดับ เป็นรูปแบบการพัฒนาคนที่เรียกว่า “การเรียนรู้การฝึกอบรบระบบสมรรถนะ (competency-based education and training) เป็นแบบ Demand-driven ที่สอดคล้องและสนองตอบความต้องการของผู้ใช้ ดังมีรายละเอียดสมรรถนะ แต่ละระดับดังนี้

ตารางที่ 2 คำบรรยายสมรรถนะ

ระดับ	คำบรรยายสมรรถนะ
ระดับ 1	ทำงานประจำและงานที่พยายาณ์ให้ได้ตามมาตรฐานการผลิตของอุตสาหกรรม และมาตรฐานที่วิสาหกิจกำหนด สามารถที่จะแสดงทักษะการเรียนรู้และการพัฒนาปรับปรุงตนเอง
ระดับ 2	งานที่ยากขึ้น หรืองานไม่ประจำที่ต้องรับผิดชอบด้วยตนเองบ้าง หรือมีอิสระในการทำ โดยปกติทำเป็นทีม สามารถที่จะแสดงทักษะการเรียนรู้ การพัฒนาปรับปรุงตนเอง และแสดงร่องรอยหลักฐานการศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีของสถานประกอบการ
ระดับ 3	งานที่ยากและงานที่ไม่ประจำที่ต้องรับผิดชอบพอสมควร และมีอิสระในการทำ โดยมีคนอื่นควบคุมและแนะนำบ้าง สามารถที่จะแสดงทักษะการเรียนรู้การพัฒนาปรับปรุงตนเอง
ระดับ 4	สามารถที่จะปฏิบัติงานในฐานะหัวหน้างานหรือผู้บริหารระดับล่างและวิธีปรับปรุงกระบวนการอย่างต่อเนื่อง
ระดับ 5	สามารถที่จะปฏิบัติงานในฐานะผู้บริหารระดับกลาง ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดการคนอื่นในการวางแผนที่สร้างสรรค์ การจัดการ โครงการและการพัฒนาบุคลากร มีการบันทึกการพัฒนาอาชีพอย่างต่อเนื่อง
ระดับ 6	สามารถที่จะปฏิบัติงานในฐานะผู้บริหารระดับสูงซึ่งเกี่ยวข้องกับการวางแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการ การเงินของธุรกิจ การดำเนินการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานมีบันทึกการพัฒนาอาชีพอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ควรมีความร่วมมือของหน่วยงานต่างๆ 3 ระดับ คือ

1. ระดับนโยบาย ประกอบด้วย

- กระทรวงศึกษาธิการ (MOE)
- กระทรวงแรงงาน (MOL)
- คณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อพัฒนาการศึกษาเพื่ออาชีพ (กรอ.พอ.)
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สกศ.)
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพ (สมศ.)
- คณะอนุกรรมการนโยบายและมาตรฐานการอาชีวศึกษาและฝึกอบรมอาชีพ

2. ระดับอำนวยการและประสานงาน ประกอบไปด้วย

- สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (FTI)
- หอการค้า (COC)

- สมาคมนายจ้าง/ลูกจ้างต่าง
- สมาคมอาชีพ/วิชาชีพ
- กรมอาชีวศึกษา (DOVE)
- กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน (DSD)
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช-OPEC)
- Enterprise Training Advisor Board (ETABs) หรือกลุ่มอาชีพต่างๆ

3. ระดับปฏิบัติการ ประกอบไปด้วย

- สถานประกอบการ
- สถานศึกษา
- ศูนย์ฝึกอบรมต่างๆ ฯลฯ

โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

- ขั้นที่ 1
- สร้างระบบแล้วให้ข้อมูล
 - สร้างความตระหนัก ให้ทุกคนรู้และเข้าใจระบบใหม่
 - พัฒนาศักยภาพของหุ้นส่วนต่างๆ ให้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง
 - จัดระบบประกันคุณภาพ
- ขั้นที่ 2
- ดำเนินการวิจัยและพัฒนา โดยมีโครงการนำร่อง
 - จัดทำมาตรฐานอาชีพในสาขาของโครงการนำร่อง
 - สร้างชุดการเรียนรู้ (Modules)
 - ทดลองใช้ และประเมินผู้เรียน
- ขั้นที่ 3
- นำไปใช้ ขยายผล
 - สรุปกำหนดระดับต่างๆ ของคุณวุฒิวิชาชีพ
 - ระดมทุน และสร้างความร่วมมือของหุ้นส่วนต่างๆ

ตารางที่ 3 แสดงความเกี่ยวข้องของหน่วยงานตามขั้นตอนต่างๆ

ผู้เกี่ยวข้อง-หุ้นส่วน				
ระดับ	นโยบาย	-กรอ.พอ,MOE,MOL -สทศ., สมศ. -ก.นโยบาย/มาตรฐาน VET	-กรอ.พอ,MOE,MOL -สทศ., สมศ. -ก.นโยบาย/มาตรฐาน VET	-กรอ.พอ,MOE,MOL -สทศ., สมศ. -ก.นโยบาย/มาตรฐาน VET
	อำนาจการประสานงาน	-FTI, CoC -สมาคมนายจ้าง/ลูกจ้าง -สมาคมอาชีพ/วิชาชีพ -DOVE,DSD,OPEC อื่นๆ	-FTI, HRD Comm. -สมาคมนายจ้าง/ลูกจ้าง -สมาคมอาชีพ/วิชาชีพ -DOVE,DSD,OPEC อื่นๆ	-FTI, HRD Comm. -สมาคมนายจ้าง/ลูกจ้าง -สมาคมอาชีพ/วิชาชีพ -DOVE,DSD,OPEC อื่นๆ
	ปฏิบัติการ	-สถานประกอบการ -สถานศึกษา -อื่นๆ	-โรงงาน -โรงเรียนรัฐ/เอกชน -อื่นๆ	-โรงงาน -โรงเรียนรัฐ/เอกชน -อื่นๆ
กิจกรรม		-สร้างระบบ, ให้ข้อมูล -สร้างความตระหนัก -บทบาทของหุ้นส่วน -ประกันคุณภาพ, อื่นๆ	-ทำ R&S, ทดลองใช้ -Occ, Standards -สร้าง Modules -ประกันคุณภาพ, อื่นๆ	-นำไปใช้ -ขยายผล -ระดมทุน -ประกันคุณภาพ, อื่นๆ
ขั้นตอน		ขั้นที่ 1	ขั้นที่ 2	ขั้นที่ 3

ที่มา: ชนะ กสิการ, 2545. “นวัตกรรมกรออาชีพศึกษา และฝึกอบรมอาชีพเข้าสู่คุณวุฒิ วิชาชีพ.” พัฒนาเทคนิคการ
ศึกษา 14,41 (มกราคม-มีนาคม): 3-33.

ในกรณีของประเทศไทย กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน (กพร.) และ รองศาสตราจารย์ ดร.ชนะ กสิการ (ชนะ กสิการ, 2545) ได้นำเสนอการใช้ “คุณวุฒิวิชาชีพใหม่ (Thai Vocational Qualification: TVQ)” และ “ระบบการเทียบโอน (Accreditation of Prior Learning: APL)” สำหรับผู้ที่ทำงานแล้วหรือผู้ที่กำลังจะเข้าทำงาน โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อ ก) ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (lifelong learning) ข) ให้มีคุณวุฒิใหม่สำหรับการฝึกอบรม ค) ให้มีการเทียบโอนความรู้ ประสบการณ์ทำงาน และประสบการณ์ชีวิต และ ง) ปรับค่านิยมใหม่คือให้คุณค่ากับการทำงาน สำหรับรายละเอียดเบื้องต้นของกรอบคุณวุฒิวิชาชีพใหม่เป็นดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 4 กรอบคุณวุฒิวิชาชีพใหม่ (Thai Vocational Qualification: TVQ)

สายสามัญศึกษา	สายอาชีพ	คุณวุฒิวิชาชีพ	คำบรรยายสมรรถนะ
ปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก		TVQ 6	สามารถที่จะปฏิบัติงานในฐานะผู้บริหารระดับสูง ซึ่งเกี่ยวข้องกับการวางแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการ การเงินของธุรกิจ การดำเนินการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงาน มีการบันทึกการพัฒนาอาชีพอย่างต่อเนื่อง
ปริญญาบัณฑิต	ปริญญาบัณฑิต TVQ 5		สามารถที่จะปฏิบัติงานในฐานะผู้บริหารระดับกลาง ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดการคนอื่นในการวางแผนโครงสร้างองค์กร การจัดการโครงการและการพัฒนาบุคลากร มีการบันทึกการพัฒนาอาชีพอย่างต่อเนื่อง
	ปวส.	TVQ 4	สามารถที่จะปฏิบัติงานในฐานะหัวหน้างานหรือผู้บริหารระดับล่างและวิธีปรับปรุงกระบวนการอย่างต่อเนื่อง
มัธยมศึกษาปีที่ 6	ปวช.	TVQ 3	งานที่ยากและงานที่ไม่ประจำที่ต้องรับผิดชอบพอสมควร และมีอิสระในการทำโดยมีคนอื่นควบคุม และแนะนำบ้าง สามารถที่จะแสดงทักษะการเรียนรู้ การพัฒนาปรับปรุงตนเอง
มัธยมศึกษาปีที่ 3		TVQ 2	งานที่ยากขึ้น หรืองานไม่ประจำที่ต้องรับผิดชอบด้วยตนเองบ้าง หรือมีอิสระในการทำ โดยปกติทำเป็นทีม สามารถที่จะแสดงทักษะการเรียนรู้ การพัฒนาปรับปรุงตนเอง และการแสดงร่องรอยหลักฐาน การศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีของสถานประกอบการ
ประถมศึกษาปีที่ 6		TVQ 1	ทำงานประจำและงานที่พยากรณ์ให้ได้ตามมาตรฐานการผลิตของอุตสาหกรรมและมาตรฐานที่วิสาหกิจกำหนด สามารถที่จะแสดงทักษะการเรียนรู้และการพัฒนาปรับปรุงตนเอง

ในทางปฏิบัติ รศ. ดร.ชนะ กสิการ เสนอให้จัดตั้งคณะกรรมการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมอาชีพ ซึ่งประกอบด้วยบุคลากรภาครัฐและภาคเอกชนในอัตราส่วนที่เท่ากัน และให้ภาคเอกชนเป็นประธาน โดยทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย มาตรฐาน และคุณวุฒิวิชาชีพที่เหมาะสม รวมถึงการรับรองคุณวุฒิ สถาบันฝึกอบรม และส่งเสริมการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพของแรงงาน รวมทั้งการส่งเสริมการพัฒนาทักษะการเป็นหุ้นส่วนและการเป็นเจ้าของ (entrepreneurship skill)

สำหรับระบบการเทียบโอนนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินรายบุคคลด้านทักษะ ประสบการณ์ และความรู้ เพื่อรับรองและเทียบระดับให้อย่างเป็นทางการ โดยอาศัยการประเมินเปรียบเทียบทักษะ ประสบการณ์ และความรู้ กับมาตรฐาน ข้อกำหนดของหลักสูตรหรือคุณวุฒิ

3. ทักษะแรงงานไทยในอนาคตที่พึงประสงค์

ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าเป็นเรื่องยากที่จะกำหนดภาพรวมที่แน่นอนเพราะ “ทักษะแรงงานที่พึงประสงค์” ควรจะหมายถึง การมีความรู้ความสามารถที่ตรงและเหมาะสมกับงานที่ทำในระบบเศรษฐกิจตลาดแรงงานเสรี ผู้มีอิทธิพลในการกำหนดคุณสมบัติ และคุณลักษณะแรงงานที่พึงประสงค์ คือ ผู้ประกอบการซึ่งเป็นผู้ว่าจ้างในตลาดแรงงาน “ทักษะแรงงานที่พึงประสงค์” มีความแตกต่างกันได้ขึ้นอยู่กับประเภท ลักษณะและขนาดของธุรกิจ ในโลกปัจจุบันที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสูง ธุรกิจและอุตสาหกรรมส่วนใหญ่จะมีลักษณะของการบริหารจัดการในรูปแบบขององค์กรข้ามชาติมากขึ้น ทักษะแรงงานที่พึงประสงค์จึงยังมีความไม่แน่นอนมากขึ้น เพราะจะต้องพิจารณาเปรียบเทียบกับความสามารถของแรงงานที่ใช้สร้างผลผลิตภาพแรงงานในประเทศอื่นๆ ด้วย

การสร้างแรงงานให้มีทักษะที่พึงประสงค์จะต้องเริ่มต้นตั้งแต่การมีแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระดับชาติ ประเทศไทยมีจุดอ่อนมากในเรื่องนี้เพราะยังไม่เคยมีแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระดับชาติเลย แผนพัฒนาระบบการศึกษาที่ผ่านมาไม่ได้คำนึงถึงการสร้างความรู้พื้นฐานที่เหมาะสมและสัมพันธ์กันระหว่างความต้องการของประชากรทั้งประเทศกับระบบการจ้างในระบบเศรษฐกิจ ทำให้สังคมไทยเลือกเส้นทางที่จะศึกษาต่อหยุดไปสู่วิชาชีพของโอกาสที่จะได้รับคุณวุฒิสูงสุดทางการศึกษามากกว่าโอกาสในการมีงานทำ ในเรื่องนี้ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าสังคมไทยจะต้องสร้างแนวคิดใหม่ในเรื่องทักษะของแรงงานที่พึงประสงค์ จะต้องกำหนดเป้าหมายของการให้การศึกษาแก่ประชาชนในลักษณะของ National Agenda กล่าวคือ การจัดการศึกษาต่อหยุดจากระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องให้ความสนใจในการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับตลาดแรงงานที่สัมพันธ์กับการจัดการศึกษาทั้ง 2 สาย ได้แก่ สายอาชีวศึกษา ซึ่งเน้นความรู้และทักษะเพื่อการทำงาน (skill based workforce) และสายสามัญศึกษา ที่เน้นความรู้ทางวิชาการถึงระดับปริญญา การกำหนดเป้าหมายในการผลิตกำลังคนแต่ละสายจะต้องคำนึงถึงความต้องการของตลาดแรงงานซึ่งจะพึงประสงค์ให้มีแรงงานที่มีความรู้ทางวิชาชีพในปริมาณที่สูงมากกว่าวิชาการ และความต้องการของภาครัฐที่จำเป็นต้องมีนักวิชาการที่มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพด้วย เพื่อใช้ประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ได้ประสิทธิภาพเชิงเศรษฐกิจสูงสุด

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยใช้ยุทธศาสตร์ทางการศึกษาเพียงอย่างเดียวเช่นที่ประเทศไทยได้ดำเนินการมาแต่อดีต ทำให้สังคมไทยในปัจจุบันขาดสภาพคล่องในการแข่งขันกับต่างประเทศ เพราะแรงงานไทยมีทักษะและความเชี่ยวชาญเฉพาะการผลิตหรือทำงานในด้านใดด้านหนึ่ง (fixed stock) เท่านั้น แม้แต่ระบบการอาชีวศึกษาซึ่งต้องเน้นการศึกษาเพื่ออาชีพ การจัดหลักสูตรที่ผ่านมามีทำให้แรงงานมีความรู้แคบ รู้เฉพาะหลักสูตรที่กำหนดเท่านั้น ไม่มีโอกาสได้เรียนรู้วิธีการทำงานนอกสถาบันการศึกษาโดยฝึกปฏิบัติงานจริง ทำให้ขาดโอกาสเรียนรู้สภาพปัญหา และการแก้ปัญหาในสถานที่ทำงานจริง ในประเทศอื่นๆ ส่วนมากให้ความสำคัญกับระบบการอาชีวศึกษาสูงสุด ตัวอย่างเช่นในกลุ่มอาเซียน ได้แก่ ประเทศสิงคโปร์และมาเลเซียได้ปรับเปลี่ยนวิธีการให้ความรู้จากการเรียนระบบ

ห้องเรียนมาเป็นการฝึกทำงานในสถานประกอบการจริงผ่านมามากปีแล้ว และประชาชนในสังคมเหล่านั้นเป็นผู้มีส่วนกำหนดความต้องการที่จะผลิตกำลังคนสายอาชีวศึกษา หรือสายสามัญศึกษา โดยจะคำนึงถึงเป้าหมายเพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจของแต่ละพื้นที่เป็นหลัก ประเทศที่สมควรยกเป็นตัวอย่างอีกประเทศหนึ่ง คือ ประเทศเกาหลี เมื่อไม่นานนี้กระทรวงพาณิชย์ อุตสาหกรรม และพลังงานของเกาหลีได้ร่วมมือกับสหพันธ์อุตสาหกรรมของเกาหลีจัดทำรายงานการศึกษาเกี่ยวกับความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรม 6 ภาค* ที่กำลังถูกคุกคามจากจีนซึ่งเป็นคู่แข่งสำคัญทั้งตลาดในประเทศและต่างประเทศ ประเทศเกาหลีต้องประกาศผลักดันเรื่องการพัฒนาเพื่อยกระดับทักษะฝีมือแรงงานเพิ่มขึ้นเพื่อเป้าหมายการแข่งขันในอนาคต

ผู้เชี่ยวชาญซึ่งเข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการ เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2545 มีความเห็นด้วยกับความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ และมีความเห็นเพิ่มเติมว่า โดยที่การลงทุนเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั้งโดยวิธีการให้การศึกษาและการฝึกอบรมเป็นการลงทุนที่แพงมาก จึงควรต้องมีการประเมินผลการลงทุนนั้นว่าผลกำไรหรือผลตอบแทนมีความคุ้มค่า มิฉะนั้นจะเป็นการลงทุนที่ส่งผลให้ประชากรอื่นๆ เสียโอกาสที่จะได้รับการศึกษาต่อยอดที่มีคุณภาพ เพราะงบประมาณของรัฐที่มีจำนวนจำกัดถูกใช้ไปเพื่อการผลิตแรงงานให้มีทักษะเฉพาะซึ่งต้องมีต้นทุนสูงมากกว่าการลงทุนสำหรับกลุ่มอื่นๆ หลักสูตรอาชีวศึกษาที่ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ทางทฤษฎี และหลักการพื้นฐานตามสาขาที่เรียน มีความสามารถในการใช้ทักษะด้านการปฏิบัติการที่เพียงพอสำหรับการทำงานและสามารถเข้ารับการฝึกอบรมต่อเนื่องต่อยอดจากความรู้ที่มีเป็นทักษะแรงงานทั่วไปที่สถานประกอบการต่างๆ พึงประสงค์ ยกเว้นในบางกรณีสถานประกอบการจำเป็นต้องรับผิดชอบจัดการฝึกอบรมเพิ่มความรู้ให้แรงงานก่อนจึงจะสามารถทำงานได้ ในปัจจุบันผู้ประกอบการมีความคาดหวังว่านักเรียนในระดับอาชีวศึกษา นอกจากจะต้องมีความรู้ความสามารถในการทำงานได้เท่าเทียมกับคนที่เป็แรงงานกึ่งฝีมือ (semi-skill) แล้วยังต้องการให้นักเรียนมีวินัยและทัศนคติที่ดีในการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ และการพัฒนาการเรียนรู้ด้วยตนเอง หากระบบการศึกษาอาชีวจะไม่สามารสร้างนักเรียนให้มีคุณสมบัติเช่นนี้ ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ย่อมจะเลือกจ้างแรงงานที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่าแต่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่าแทน เพราะจะมีค่าจ้างเพื่อตอบแทนแรงงานต่ำกว่า ในปัจจุบันระบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในประเทศไทยมีความก้าวหน้ามากขึ้น สถานประกอบการจำนวนมากยอมลงทุนให้การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาแรงงานของตนเอง ถ้าไม่มีการปฏิรูประบบการศึกษาที่จะทำให้ นักเรียนอาชีวศึกษามีโอกาสในการเข้าฝึกงานจริง เพื่อให้ได้ทักษะความรู้เกี่ยวกับการทำงานตามที่สถานประกอบการพึงประสงค์แล้ว รวมทั้งการยอมรับในวัฒนธรรมของการตรวจสอบจะทำให้ระบบการศึกษาอาชีวจะ ยังคงมีปัญหาในเรื่องคุณภาพของนักเรียนต่อไป ระบบการศึกษาต้องเน้นการผลิตในลักษณะ demand-driven ซึ่งต่างประเทศได้ปฏิบัติกัน หลักการสำคัญในการฝักนักเรียนเข้าฝึกงาน คือ จะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ที่สถานประกอบการจะ

* ได้แก่ อีเล็กทรอนิกส์ เหล็ก รถยนต์ สิ่งทอ ปิโตรเคมี และการเดินเรือ จากบทความเรื่อง “การพัฒนากำลังแรงงานไทยเพื่อรับแนวโน้มใหม่และสถานการณ์ใหม่” ในวารสารแรงงานสัมพันธ์ ปีที่ 43 ฉบับที่ 5 (กันยายน-ตุลาคม 2545).

ได้รับความรู้ไปกับการเรียนรู้ที่นักเรียนจะได้ต้องไม่ให้เป็นภาระแก่นายจ้าง และโดยที่ขนาดและประเภทของสถานประกอบการแตกต่างกัน นักเรียนจะต้องฝึกและเรียนรู้วิธีการตัดสินใจและการแก้ปัญหาของสถานประกอบการจากลักษณะที่ไม่เหมือนกัน มิใช่ให้สถานประกอบการทุกแห่งจัดการฝึกอบรมให้นักเรียนตามหลักสูตรของกรมอาชีวศึกษา สถาบันการศึกษาจะต้องนำประสบการณ์หลายหลายที่นักเรียนได้รับจากสถานประกอบการมาดำเนินการจัดทำเป็นหลักสูตรการประมวลผลการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงที่ทำให้นักเรียนในหลักสูตรเดียวกันทั้งหมดได้แลกเปลี่ยนการเรียนรู้และได้รับผลประโยชน์ส่วนนี้ ทดเทียมกัน สามารถนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตจริงได้อย่างเหมาะสมต่อไป

ในอนาคตลักษณะของการจ้างงานจะเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบการเป็นนายจ้างกับลูกจ้างที่มีลักษณะเป็นทางการมาเป็นการจ้างงานแบบไม่เป็นทางการเพิ่มขึ้น เช่น การจ้างแม่บ้านทำงานบางวัน การจ้างทำงานในลักษณะ part time การทำงานอิสระเป็นชิ้นๆ เช่น ที่ปรึกษาการจัดระบบงาน การว่าจ้างหรือรับจ้างที่เน้นการใช้ความรู้ด้านคอมพิวเตอร์ การจัดโปรแกรม การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การใช้ระบบ internet และ BIOTECH เป็นต้น สภาพการจ้างที่นายจ้างจัดให้ลูกจ้างมีสถานที่ทำงานร่วมกันจะลดลง ผู้รับจ้างจะทำงานที่ใดก็ได้มากขึ้น ปัจจัยสำคัญในเรื่องงานอาชีพที่จะต้องนำมาประกอบการพิจารณา และประมาณการเป็นค่าความต้องการเชิงคุณภาพในเรื่องทักษะแรงงาน จึงขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลง (change) ของสังคมโลก สังคมภูมิภาคและการสร้างงานภายในประเทศ การศึกษาวิเคราะห์เพื่อคาดประมาณการความต้องการทักษะแรงงานในระยะยาว จึงค่อนข้างยากเพราะมีลักษณะ Dynamic จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแผนพัฒนากำลังคนระยะสั้นตลอดเวลา เพราะงานอาชีพบางประเภทมีการเปลี่ยนแปลงเข้าหรือออกงานบ่อย ในเรื่องนี้ด้านอุปทาน (supply) ได้แก่ นักเรียนกลุ่ม ปวช./ปวส. จะต้องเรียนรู้วิธีการปรับตัวให้เหมาะสมกับตลาดแรงงาน ซึ่งเปลี่ยนแปลงไม่แน่นอนตลอดเวลา

การจัดการศึกษาและฝึกอบรมในอนาคตต้องเป็นบทบาทของภาคเอกชน โดยรัฐบาลให้การสนับสนุนระบบโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น การจัดหาแหล่งเงินทุน การกำหนดคุณภาพและมาตรฐาน การให้ความรู้ นอกจากนี้ควรศึกษาวิสัยทัศน์ของประเทศเพื่อนำมากำหนดการจัดการศึกษาให้ได้นักเรียนที่มีทักษะเหมาะสม เช่น ประเทศไทยควรเร่งรัดการพัฒนา Technology Intensive ให้เกิดผลโดยเร็วมากกว่าการช่วยเหลือเพื่อคงไว้ซึ่งระบบการใช้ Labour Intensive ควรเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมที่พึ่งตนเองได้ในระยะยาว ให้ความสำคัญและเร่งพัฒนาสาขาการผลิตที่ประเทศไทยได้เปรียบให้ทันเวลา และควรให้ความสำคัญทุกสาขา ควรจัดสรรทรัพยากรให้เหมาะสมโดยใช้หลักวิชาการทางด้านเศรษฐศาสตร์แรงงาน (Labour Economic) มิใช่การให้ความสำคัญโดยการจัดลำดับตามปริมาณ ทั้งนี้รัฐควรเน้นการใช้เทคโนโลยีในขั้นสูงเพื่อเป้าหมายในการพัฒนาศักยภาพของภาคเกษตร โดยจะต้องเชื่อมโยงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กับทิศทางการพัฒนาประเทศที่มีความยืดหยุ่นให้ได้

แนวทางปรับปรุงแก้ไข จึงเป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันเพื่อสร้างแนวทางใหม่ ดังนี้

1. สร้างให้นักเรียนรู้คุณค่าของการอนุรักษ์ความถูกต้อง โดยปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน (learning process)
2. Management under Thai Culture โดยทำในลักษณะ Cross Culture Training
3. องค์กรของไทยจะต้องได้รับการพัฒนาเป็น learning organization เป็นองค์กรอัจฉริยะ (fast learning organization)
4. ให้ SME มีบทบาทเป็นผู้สะท้อนคุณภาพผลผลิตของสถาบันการศึกษา ใช้ SME เป็นกลุ่มเป้าหมายที่จะเชื่อมโยงระบบการทำงานกับระบบการศึกษา ทำให้ TVQ เชื่อมโยงกับ ISO 9000 ทั้งนี้จะต้องให้ความสำคัญและเร่งรัดการกำหนดมาตรฐานวิชาชีพ และการยอมรับระบบการประเมินผลและการทดสอบทันที เพื่อให้สังคมไทยยอมรับและดำเนินการตามหลักมาตรฐานสากลต่อไป
5. ดำเนินการให้สังคมไทยยอมรับในวัฒนธรรมของการตรวจสอบ และการติดตามประเมินผลว่าเป็นไปเพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงและแก้ไขข้อผิดพลาด เพื่อให้เกิดการพัฒนาก้าวหน้ายิ่งขึ้น ไม่ใช่เป็นไปเพื่อการจับผิด ต้องยอมรับในความแตกต่างของมุมมองต่างๆ แต่ทุกๆ หน่วยต้องยอมรับหลักการทั่วไปว่า ทุกหน่วยมีหน้าที่และความรับผิดชอบที่จะปรับตัวเข้าสู่มาตรฐานกลางที่กำหนดร่วมกันไว้แล้ว

การศึกษาวิจัยของ TDRI เรื่อง “แผนแม่บทการพัฒนากำลังคนเพื่ออุตสาหกรรมการผลิตและบริการของประเทศไทย พ.ศ. 2541-2549” รายงานผลการค้นพบว่า สภาพปัญหาการพัฒนากำลังคนของประเทศไทย เกิดจากการขาดความสัมพันธ์ระหว่างผู้เกี่ยวข้อง ในระดับชาติ ขาดการกำหนดเป้าหมายการพัฒนากำลังคนแห่งชาติ ในระดับยุทธศาสตร์ขาดแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ขาดความเชื่อมโยงแผนพัฒนาการศึกษากับแผนพัฒนากำลังคนโดยมีความเข้าใจว่าทั้ง 2 เรื่องเป็นแผนที่มีเป้าหมายเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ในระดับปฏิบัติการการพัฒนากำลังคนกับการพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตและอุตสาหกรรมบริการยังขาดความร่วมมือประสานงานกัน ภาคอุตสาหกรรมผลิตของไทยใช้เทคโนโลยีและระบบการผลิตในระดับที่แตกต่างกัน การพัฒนากำลังคนในระบบการอาชีวศึกษาที่มีหลักสูตรเป็นมาตรฐานเดียวทั้งประเทศไม่สามารถตอบสนองความต้องการกำลังคนของภาคอุตสาหกรรมทันสมัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามเนื่องจากในปัจจุบัน การปรับโครงสร้างของภาคอุตสาหกรรมของไทยก็ยังมีทิศทางไม่ชัดเจนจึงเป็นจุดอ่อนทำให้แยกแยะไม่ได้ว่ามีการใช้เทคโนโลยีในอุตสาหกรรมประเภทใด ในระดับใดทำให้การกำหนดเป้าหมายการพัฒนากำลังคนที่เป็นระบบสอดคล้องกันขาดความเหมาะสม การกำหนดเป้าหมายการรับนักเรียนระดับ ปวช./ปวส. ให้มีประสิทธิภาพต้องเน้นคุณภาพของการศึกษามากกว่าปริมาณของนักเรียนควรจะต้องมีตัวชี้วัดในเรื่องอัตราการจ้างงานและการบรรจุนอกของกลุ่มผู้จบระดับ ปวช./ปวส. ในอดีตมา สถานประกอบการพิจารณาบทบาทเกี่ยวกับทักษะแรงงานที่เคยผลิตและที่สมควรจะผลิตต่อไปในอนาคต จากระบบการศึกษาเพื่อสร้างแรงงานไทย 2 สายที่กล่าวมาแล้ว ในอนาคต การจัดการระบบการอาชีวศึกษาจะต้องเน้นเป้าหมายให้ได้นักเรียนที่มีคุณภาพตามความต้องการของตลาดแรงงานมากกว่าความพึงพอใจของสถาบันการศึกษาที่มีนักเรียนจำนวนมาก

อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญที่จำเป็นจะต้องเปลี่ยนแปลงโดยเร็วที่สุด คือ ทักษะคือนายจ้างในประเทศ ไทยซึ่งส่วนใหญ่ยังยึดติดกับระบบการบริหารงานแบบเก่า ให้ความสำคัญของการให้ความร่วมมือ ในการฝึกอบรมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นแรงงานที่มีคุณภาพสูงและเน้นให้นักเรียน ปวช./ ปวส. ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนรู้ในระบบสถาบัน การศึกษาเป็นการเรียนรู้ในสถานประกอบการ รวมทั้งพร้อมจะปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์การทำงานที่มี การเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

โดยสรุป ผู้เข้าสัมมนาเชิงปฏิบัติการมีความเห็นพ้องต้องกันว่า ทักษะแรงงานในอนาคตที่พึง ประสงค์สำหรับกลุ่มนักเรียนระดับ ปวช./ปวส. นั้น ผู้เรียนจะต้องมีทักษะในการคิดเป็น มีความ สามารถในการแก้ไขปัญหา และมีความรู้พื้นฐานหลักสามารถนำความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้มาปรับใช้ใ นการทำงานอาชีพหรือเข้ารับการศึกษาค่อยๆได้ รวมทั้งจะต้องมีทักษะที่สามารถจะประยุกต์สิ่งที่ได้ เรียนรู้จากหลักสูตรการศึกษาเพื่อประกอบการทำงานให้ได้ผล ทั้งในลักษณะของการเป็นลูกจ้างในสถาน ประกอบการ และการทำงานในลักษณะการประกอบอาชีพอิสระหรือรับจ้างทำงานเป็นจีน ซึ่งคาดว่าจะมี ความต้องการเพิ่มมากขึ้นในอนาคต ผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดมีความเห็นตรงกันว่า การลงทุนเพื่อให้แรงงานมี ความรู้เป็นผู้ชำนาญการเฉพาะทาง (specific skill) นั้น จะต้องเป็นหน้าที่ของนายจ้างที่จะต้องให้การฝึก ฝนเพิ่มเติมทักษะให้แก่ลูกจ้างโดยวิธีการเรียนรู้ระหว่างการทำงาน (on the job training) เพราะนายจ้างจะ ได้รับประโยชน์ จากผลงานของลูกจ้างที่ได้รับเข้ารับการฝึกอบรมระยะสั้นในสถานประกอบการหรือ สถาบันเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ประเภทต่างๆ ที่องค์กรเอกชนหรือสมาคมวิชาชีพเป็นผู้จัดตั้งขึ้น หรือสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานที่ภาครัฐสนับสนุนการจัดตั้ง เพื่อให้มีการฝึกอบรมทักษะที่ก้าวหน้ากว่า ความต้องการในปัจจุบันเพื่อเตรียมความพร้อมให้แรงงานมีทักษะพึงประสงค์ในอนาคตก่อนที่จะกระแ สการเปลี่ยนแปลงของระบบการผลิตหรือเทคโนโลยีเพื่อการผลิตสมัยใหม่จะหมุนเวียนมาถึงประเทศไทย สิ่งเหล่านี้สามารถจะเกิดขึ้นได้จริง สังคมไทยจะต้องร่วมมือปฏิรูปทำให้ระบบการอาชีวศึกษาต้องยอมรับ ว่าค่านิยมหรือวัฒนธรรมองค์การที่ผ่านมาเป็นไปในรูปแบบที่ไม่ถูกต้องกับความต้องการทั่วไปและหลัก สากล การเปลี่ยนแปลงจะต้องมีความร่วมมือทำพร้อมกันทั้งระบบ ทุกขั้นตอนของการทำงาน รวมทั้งการ พัฒนาโครงสร้างภายในด้วย ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความเห็นว่า หลักการและแนวคิดการพัฒนาทักษะ ฝีมือให้แก่แรงงานโดยหลักสูตรระยะสั้นของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน (กพร.) กระทรวงแรงงานได้รับการ ยอมรับจากผู้ประกอบมากกว่าระบบอาชีวศึกษาควรร่วมมือและใช้หลักสูตรการฝึกทักษะฝีมือแรงงาน ของ กพร. ในกรณีที่นักเรียนอาชีวศึกษาไม่สามารถหาสถานที่ฝึกงานจริงได้

4. วิธีการพัฒนาทักษะการทำงาน

ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่า การพัฒนาทักษะการทำงานทำได้ทั้งระบบทางการและไม่เป็นทาง การ จะต้องแบ่งประเภททักษะที่จะพัฒนาก่อน ได้แก่ ทักษะที่ได้จากการศึกษา ทักษะก่อนการทำงาน และทักษะที่ได้ระหว่างการทำงานจะต้องมีการเชื่อมโยงระบบระหว่างผู้ใช้กับผู้ผลิตทักษะ ได้แก่ สถาน

ประกอบการและโรงเรียนกับสถาบันการศึกษา ในเรื่องนี้ควรทำให้สังคมเข้าใจว่าทั้งสองส่วนมีความสัมพันธ์กันและมีกลไกหลายประการที่สามารถใช้ร่วมกันได้ การพัฒนาทักษะการทำงานทำได้หลายวิธี เช่น การแทรกหลักสูตร การอบรมขณะทำงาน และการอบรมเฉพาะ เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีความรู้และทักษะเรื่องการจัดการ กลไกตลาด การทำงานเป็นทีม เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสร้างทัศนคติและแรงจูงใจ วิธีการต่างๆ เหล่านี้ต้องการผู้รับผิดชอบในการขับเคลื่อนให้เกิดการปฏิบัติจริง ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ทั้งสถาบันการศึกษา และผู้ประกอบการต้องร่วมหารือกันนำมาปรับใช้ในการทำงานอย่างจริงจังและจริงจัง การพัฒนาทักษะการทำงานมีหลายลักษณะและหลายรูปแบบแล้วแต่อาชีพ เช่น การวิจารณ์งานศิลปะเป็นการฝึกฝนการพัฒนาทักษะการทำงานรูปแบบหนึ่ง การนำเสนอผลงานทางวิชาการในลักษณะการศึกษาวิจัยก็เป็นการฝึกฝนให้เกิดการพัฒนาทักษะการทำงาน ในบางอาชีพมีสมาคมวิชาชีพเป็นผู้พัฒนาวิธีการถ่ายทอดความรู้ใหม่ เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของการฝึกทักษะทางวิชาชีพ (professional training)

ผู้เชี่ยวชาญที่เข้าประชุมเชิงปฏิบัติการมีความเห็นว่า การพัฒนาทักษะแรงงานไทยที่มีคุณค่าสูงจะต้องมองที่การพัฒนาเพื่อรองรับทิศทางการพัฒนาประเทศ โดยให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมที่ประเทศไทยมีแนวโน้มจะมีความได้เปรียบในเชิงศักยภาพของการแข่งขัน ควรได้รับการสนับสนุนให้มีการฝึกและอบรมทักษะที่พึงประสงค์ไว้ล่วงหน้า จะทำให้ประเทศได้ประโยชน์จากการพัฒนาศักยภาพเมืองานที่คาดหวังไว้มีโอกาสนำมาใช้อยู่ในตลาดการผลิตสินค้าของไทย รัฐบาลควรให้การสนับสนุนการฝึกอบรมในลักษณะที่กล่าวแก่อุตสาหกรรมที่มีคุณลักษณะพิเศษ อย่างไรก็ดี รัฐบาลไม่ควรปิดกั้นภาคเอกชนอื่นๆ หากสามารถค้นพบศักยภาพในอุตสาหกรรมอื่นๆ ต่อไป

วิธีการพัฒนาทักษะการทำงานที่มีประสิทธิภาพต้องมีการกำหนดเกณฑ์ชี้วัดความสำเร็จ โดยกำหนดกรอบโครงสร้างขั้นตอนของงานและความต้องการผลงานโดยละเอียด องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องมี 4 ประการ ต้องนำมาพิจารณาประกอบกัน ได้แก่ (1) เกณฑ์ในการปฏิบัติงาน (2) ขอบเขตของการทำงาน (3) ความรู้ความสามารถที่ต้องใช้ในการทำงาน และ (4) หลักฐานที่นำมายืนยันถึงความมีคุณภาพของงาน

โดยสรุปผู้เข้าประชุมเชิงปฏิบัติการมีความเห็นร่วมกัน ดังนี้

1. การผลิตนักเรียน ปวช./ปวส. จะต้องสอดคล้องกับความต้องการของผู้ประกอบการซึ่งจะบรรลุผลสำเร็จได้ โรงเรียนอาชีวศึกษากับสถานประกอบการและภาคประชาชนจะต้องมีความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างกัน ควรมีกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกนักเรียนเพื่อการศึกษาต่อในระดับการศึกษาต่างๆ โดยดูจากผลคะแนนการจบการระดับมัธยมศึกษา เช่น เรียนต่อระดับอาชีวศึกษาจะต้องมีคะแนนเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 2.8 เพื่อจะทำให้ให้นักเรียนเกิดความภูมิใจในความสามารถของตน มิใช่มีทัศนคติในทางลบเช่นที่เคยเป็นมาในอดีตจนถึงปัจจุบันในเรื่องของการใช้ความรุนแรงแก้ปัญหาหรือกลุ่มนักเรียนในระดับ ปวช./ปวส. คือ คนที่มีพื้นฐานระดับความรู้ทางวิชาการต่ำกว่าคนที่เข้าเรียนต่อสายสามัญที่มุ่งไปสู่ระดับมหาวิทยาลัย

ตัวอย่างที่มาของวิธีการพัฒนาทักษะการทำงานที่มีประสิทธิภาพผลอย่างยิ่ง คือ ระบบการศึกษาของเยอรมนี ที่กำหนดว่า “เด็กจะต้องเรียนในระบบการศึกษาภาคบังคับไม่ต่ำกว่า 9 ปี จนถึงอายุ 18 ปี เว้นแต่จะเข้าสู่ระบบการฝึกอาชีพ” ในปัจจุบันมีหลายสถาบันอาชีวศึกษาและฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของไทยได้นำระบบการฝึกทักษะการทำงานของเยอรมนีที่เรียกว่า Dual System มาปรับใช้ในการฝึกการเรียนรู้ของนักเรียน ปวช./ปวส. ของไทย

2. สังคมไทยในปัจจุบันมีนโยบายส่งเสริมการประกอบของธุรกิจขนาดย่อมซึ่งผู้ประกอบการส่วนมากมาจากผู้มีประสบการณ์ในการทำงานตรงมากกว่าจบการศึกษาระดับอุดมศึกษาทำให้มีความต้องการความรู้ทางวิชาการเพิ่มเติม โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับระบบการจัดการประสิทธิภาพสมควรมีกฎหมายกำหนดว่าธุรกิจขนาดย่อม (SME) จะต้องมีการจ้างงานหรือผู้จัดการที่มีใบรับรองการผ่านงานเป็นหัวหน้างาน หรือครูฝึกอาชีพ (meister) มาแล้ว เพื่อจะสมัครเข้ารับการฝึกอบรมและเรียนรู้เพิ่มเติมต่อยอดในระบบเทียบความรู้ตามที่ รองศาสตราจารย์ ดร.ชนะ กลีภรณ์ ได้เสนอไว้

3. สังคมไทยจะต้องเปลี่ยนแนวคิดในการพัฒนาระบบการเรียนรู้ การสอนใหม่จะต้องเริ่มต้นตั้งแต่เด็กเข้าสู่ระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะต้องให้ทักษะทางความรู้และความคิดสร้างให้เข้าใจแนวคิดใหม่เกี่ยวกับ fast learning organization ให้เด็กรู้จักสังคมและการปรับตัวที่ยืดหยุ่น โดยเฉพาะการสร้างแนวคิดให้เกิดทัศนคติเชิงบวกที่นำมาใช้ในชีวิตประจำวัน

4. กลุ่มนักเรียนในระดับ ปวช./ปวส. ต้องเรียนรู้และฝึกให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานกับอาชีพ ทัศนคติสากลในเรื่อง “ค่าของคนอยู่ที่ผลของงาน” ต้องปลูกฝังให้อยู่ในจิตใต้สำนึกเสมอต้องตระหนักว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นสิ่งที่ทำให้คนพัฒนาและสามารถเปลี่ยนแปลงสถานภาพของตนเองในสังคมไทยได้ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีเพิ่มขึ้นได้

5. สถาบันการศึกษาจะต้องเปลี่ยนค่านิยมใหม่ ต้องปรับปรุงวิธีการประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ของนักเรียนโดยเฉพาะกลุ่มระดับ ปวช./ปวส. ว่า คุณภาพของนักเรียนสามารถตรวจสอบได้จากใบรับรองสมรรถนะทางวิชาชีพ ซึ่งได้มาจากระบบการประเมินในลักษณะ learning by doing ไม่ใช่ได้ประกาศนียบัตร จากผลการสอบภาคทฤษฎีเช่นอดีตที่ผ่านมา

5. การผสมผสานการศึกษากับการพัฒนาทักษะการทำงาน

ในอดีตประเทศไทยใช้ระบบการศึกษาเป็นยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพียงด้านเดียว ในปัจจุบันการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยได้ก้าวมาถึงจุดที่ปัจจัยการผลิตซึ่งเคยเป็นข้อได้เปรียบดั้งเดิม 2 ประการ ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และแรงงานส่วนเกินราคาถูก ได้ถูกใช้หมดไปแล้ว จำเป็นต้องพิจารณานำปัจจัยอื่นมาพัฒนาเพื่อทดแทนให้สามารถรักษาสภาพความได้เปรียบในการแข่งขันในด้านการผลิตกับประเทศเพื่อนบ้านต่อไปได้มีผลการศึกษาวิจัย พบว่า การพัฒนา “คน” และ “เทคโนโลยี” เพื่อทำให้การใช้ปัจจัยอื่นๆ มีมูลค่าเพิ่มขึ้น เป็นยุทธศาสตร์ใหม่ที่สมควรใช้

เป็นนโยบาย และเป้าหมายหลักสำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 และแผนพัฒนาฯ ฉบับปัจจุบัน ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) เน้นการลงทุนเพื่อการพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ให้มีขีดความสามารถในการเพิ่มผลผลิต และสนับสนุนการขยายตัวทางเศรษฐกิจให้แข่งขันได้ในสังคมโลก และเป็นการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนด้วย ในแผนพัฒนาฯ ฉบับปัจจุบัน กำหนดให้แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ เป็นแบบเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระดับต่างๆ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีเป้าหมายหลักเพื่อสนับสนุนการขยายตัวทางเศรษฐกิจ

ในระดับศึกษาระดับอาชีวศึกษา ควรจะต้องแบ่งเป็นสายที่ชัดเจน เช่น สายพาณิชยกรรม กับสายช่าง เพื่อประโยชน์ในการระบุความต้องการ (requirement) พัฒนาทักษะการทำงาน และระดับการศึกษาของแรงงานที่สถานประกอบการแต่ละแห่งต้องการ ในปัจจุบันระบบการศึกษานับวิชาการศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ไม่ได้เน้นการปฏิบัติทำให้โอกาสที่นักศึกษาจะได้ฝึกงานมีน้อย และบางส่วนหนึ่งที่เป็นเอกชนต้องการให้ความร่วมมือในการอนุญาตให้นักศึกษาเข้าฝึกงานในโรงงานกลับมีปัญหา สาเหตุใหญ่ คือ สถานประกอบการไม่มีครูฝึกที่สามารถให้การฝึกอบรมและสอนอย่างเป็นระบบได้ เนื่องจากหัวหน้างานมีจำนวนจำกัด ไม่มีเวลาเพียงพอจะอุทิศให้แก่การสอนต่อผู้ประกอบการ ขาดหลักสูตรที่เป็นระบบ ขาดครูฝึกสอน นอกจากนั้นนักศึกษาที่จะเข้าฝึกงานยังไม่มีความรู้และความเข้าใจว่าการฝึกงาน คือ การต้องปฏิบัติตัวเป็นพนักงานและทำงานในตำแหน่งงานที่ตนเองจะไปฝึก ดังตัวอย่างเช่น ในประเทศเยอรมนี ผู้ที่จะเข้าไปปฏิบัติงานในโรงงานอุตสาหกรรมได้จะต้องเป็นผู้ที่เคยผ่านการเรียนรู้ในลักษณะของการฝึกภาคปฏิบัติมาแล้วอย่างน้อย 1 ปี ซึ่งจะทำให้โรงงานอุตสาหกรรมได้แรงงานมาช่วยทำงานในส่วนที่ตรงตามความต้องการ ผู้เชี่ยวชาญแนะนำให้ศึกษาหลักสูตรและวิธีการฝึกอบรมในสถานประกอบการของประเทศต่างๆ เพื่อประเทศไทยไม่ต้องเสียเวลาลงทุนในการวิเคราะห์วิจัยเพื่อเลือกวิธีการที่เหมาะสม แต่ควรศึกษาให้ลึกซึ้งว่าทักษะความรู้ที่เรียนภาคทฤษฎีควรศึกษาต่อยอดในหลักสูตรใดเพื่อให้เกิดทักษะเหมาะสมกับการประกอบอาชีพและการทำงานในอนาคต เป็นต้น

ส่วนในประเทศไทยอาจสามารถทำได้โดยการจัดตั้งสภาอาชีวศึกษาและเทคนิคศึกษาซึ่งสภาดังกล่าว ประกอบไปด้วย ภาคเอกชนเป็นประธานสภา ภาครัฐเป็นรองประธานสภา มีกรรมการทางฝ่ายภาครัฐส่วนหนึ่ง สถาบันการศึกษาและข้าราชการส่วนหนึ่ง และทางภาคผู้ประกอบการอีกส่วนหนึ่ง แต่อย่างน้อยต้องมีสมาชิกไม่น้อยกว่า 12-14 คน

อาชีวศึกษาเป็นระบบการศึกษาที่จัดเพื่อสนองความต้องการของเอกชน จึงจำเป็นต้องมีความยืดหยุ่น จะต้องให้การศึกษาให้ทันต่อความต้องการของตลาดแรงงานตามประเภทสาขาอาชีพ พื้นที่ตลาดภายใน และตลาดภายนอกประเทศ ซึ่งเรียกว่า demand driven หลักสูตรการเรียนการสอนที่กำหนดให้ใช้ระบบการประเมินผลจากการ learning by doing นั้น จะทำให้สถาบันการศึกษากับผู้บริหารในสถานที่ทำงานมีความสัมพันธ์ อันจะทำให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของชาติร่วมกันต่อไป

ที่ประชุมมีความเห็นว่า ในการอภิปรายประเด็นต่างๆ ที่ผ่านมาแล้ว เป็นสิ่งที่ยืนยันแน่นอนว่า การพัฒนาประเทศให้แข่งขันกับต่างประเทศได้ สังคมไทยจะต้องปฏิรูปและเปลี่ยนแปลงแนวความคิด ในเรื่องการจัดการเรียนการสอนของระดับ ปวช./ปวส. ทั้งนี้เพราะสภาพของทักษะแรงงานที่เป็นอยู่ใน ปัจจุบัน ทำให้แรงงานไทยไม่สามารถเข้าสู่ระบบการผลิตในสังคมโลกอนาคตที่มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาต่อเนื่องได้

ปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมายสนับสนุนการดำเนินการที่สามารถทำให้เกิดการผสมผสานการศึกษากับการพัฒนาทักษะการทำงานอยู่ 2 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาฝีมือแรงงาน พ.ศ. 2544 อยู่ภายใต้อำนาจการกำกับดูแลของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงาน และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 20 ได้กำหนด การจัดการอาชีวศึกษา การอบรมวิชาชีพ ให้จัดในสถานศึกษาของรัฐ หรือความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ ทั้งนี้ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วย “การอาชีวศึกษาและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง” บทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอาชีพดังกล่าวนี้ ทำให้ทั้งระบบการอาชีวศึกษา และระบบการฝึกอบรมวิชาชีพมีเครื่องมือตามกฎหมายที่สามารถใช้ปฏิบัติร่วมกันได้ ทั้งนี้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องประสานกันทั้งความคิดและการปฏิบัติ เพื่อเอาชนะปัญหาที่เป็นอยู่ในอดีต และร่วมมือกันแสวงหาประโยชน์จากโอกาสต่างๆ อย่างเต็มที่ เช่น การผลักดันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้เป็นอุตสาหกรรมหลักของประเทศจะต้องให้การศึกษาเพื่อสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพและปริมาณเพียงพอ การให้การฝึกอบรมในสาขาวิชาชีพต่างๆ รวมถึงทักษะในการทำงานในอุตสาหกรรมที่ต่อเนื่องกับการท่องเที่ยว เช่น กิจการโรงแรม ร้านอาหาร ของที่ระลึก สินค้าท้องถิ่น การบริหารจัดการขนส่ง และการเป็นมัคคุเทศน์ เป็นต้น ในเรื่องของอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวนี้ ประเทศสิงคโปร์ซึ่งเป็นเกาะเล็กมีประชากรเพียง 4 ล้านกว่าคน ได้ดำเนินการพัฒนาบุคลากรหน้าประเทศไทย ซึ่งมีศักยภาพทางด้านโครงสร้างและวัฒนธรรมสูงกว่าไปมาก กล่าวคือ มีการร่วมทุนระหว่างคณะกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวของสิงคโปร์และโรงแรมชั้นนำหลายแห่งจัดตั้ง International Hotel Management School สถาบันแห่งนี้กำลังดำเนินการจัดทำแผนที่จะเจรจากับโรงแรมดังระดับโลก ทั้งในสหรัฐอเมริกาและยุโรปเพื่อจัดทำโครงการฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวใน สิงคโปร์และเอเชีย โครงการจัดตั้งโรงเรียนสำหรับพัฒนาบุคลากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวนี้เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาประเทศให้เป็นศูนย์กลางของบริการด้านการศึกษาและการท่องเที่ยวของรัฐบาล สิงคโปร์ สำหรับประเทศไทย วิทยาลัยการแรงงานของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงาน และวิทยาลัยอาชีวศึกษา ของกรมอาชีวศึกษา และโรงเรียนการโรงแรมของภาคเอกชนในประเทศไทยอีกหลายแห่ง สามารถจะร่วมมือกันทำงานเพื่อสร้างระบบการเรียนรู้ที่จะได้ไปรับรองมาตรฐานคุณภาพ ความรู้ ทัศนคติ และภาควิชาการ เพื่อเป็นเครื่องมือแสดงความสามารถในการทำงานได้ สิ่งที่จะต้องระวัง คือ แนวคิดในเรื่องคุณภาพ ในทุกโครงการจะต้องกำหนดระบบการตรวจสอบ ระบบการทดสอบ วัดผลอย่างมีประสิทธิภาพ และควรมีคณะกรรมการจำแนกมาตรฐานอาชีพ เพื่อจำแนกรายละเอียด ทักษะแรงงานที่จำเป็นสำหรับการทำงานในตำแหน่งต่างๆ ในสถานประกอบการ นอกจากนี้ควรมี

คณะกรรมการบริหารการจัดสรรทรัพยากรเพื่อลดความซ้ำซ้อนและความสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการพัฒนากำลังคนของชาติ

6. การประเมินศักยภาพของการจัดการด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

6.1 มีต้นทุนสูงมากทั้งเครื่องจักรและเครื่องมือประกอบการทำงาน แต่มีความจำเป็น ประเทศต่างๆ เห็นความสำคัญซึ่งจะต้องให้การสนับสนุนเป็นการลงทุนทางสังคมเพื่อผลตอบแทนในระยะยาว ถ้าประเมินผลค่าใช้จ่ายการลงทุนระยะสั้นในลักษณะ cost-benefit โดยตรงย่อมมีปัญหาว่าขาดประสิทธิภาพ และจะไม่มีโอกาสได้รับงบประมาณเมื่อเปรียบเทียบกับจัดการศึกษาประเภทอื่นๆ ต้องให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีโอกาสมีส่วนร่วมในการพิจารณาผลตอบแทนจาก output และ outcome การประเมินผลควรใช้ระบบสากลที่มีสูตรการคำนวณทางเศรษฐศาสตร์ ต้องคำนึงถึงผลกำไรทางสังคม

6.2 ผู้ประกอบการ นายจ้างหรือเจ้าของโรงงานซึ่งต้องการผลผลิตของระบบการอาชีวศึกษาสมควรเป็นผู้มีส่วนรับผิดชอบกำหนดมาตรฐานการทำงานในอาชีพต่างๆ การเป็นผู้ประเมินผลจะต้องให้โอกาสนักเรียนได้เข้าทดลองทำงานในสถานประกอบการต่างๆ การประเมินผลโดยหัวหน้างานที่ทำอาชีพนานๆ จะเป็นเครื่องพิสูจน์ความน่าเชื่อถือของการจัดการศึกษา ปวช./ปวส. ที่แท้จริง การจัดตั้งคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน เช่น กพร.ปช. และ กพร.พอ. เป็นเรื่องภาคทฤษฎียังคงมีปัญหาในทางปฏิบัติที่นักเรียนยังไม่ได้รับการสนับสนุนให้ทดลองให้ไปทำงานในสถานประกอบการจริง

6.3 การประเมินผลมี 2 รูปแบบ คือ ประเมินผลการพัฒนาหลักสูตรและการประเมินผลการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร แต่ละรูปแบบจะเกี่ยวข้องกับทฤษฎีและหลักการประเมินผลแบบสากลที่มีการกำหนดตัวชี้วัดที่แน่นอนชัดเจนให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ รวมทั้งระยะเวลาที่จะมาทำการติดตามผลและตรวจสอบผล ไม่ใช่การประเมินผลแบบไทยที่นำผลไปกำหนดตัวชี้วัดซึ่งจะต้องหลีกเลี่ยงไม่ให้มีการนำมาใช้

ที่ประชุมมีความเห็นว่า ประเทศไทยยังขาดหน่วยงานกลางที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการติดตามประเมินผล การจัดการด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เรายังยอมให้รัฐเป็นผู้รับผิดชอบกำหนดเป้าหมายเชิงปริมาณสำหรับระบบการศึกษาต่อไป เป็นที่แน่ใจได้ว่าปัญหาจะยังคงเป็นอยู่เช่นในอดีตจนถึงปัจจุบัน แต่หากยอมรับในความจำเป็นที่จะต้องช่วยกันคิดใหม่ ร่วมกันทำใหม่ เพื่อแก้ไขป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำซาก จะต้องคำนึงว่าการพัฒนาอาชีวศึกษาเป็นเรื่องของการลงทุนที่หวังผลในระยะยาว การคิดค่าใช้จ่ายที่สังคมจะต้องเสียไปในระยะสั้นย่อมเป็นปัญหา จะต้องใช้มาตรฐานการคำนวณในระบบสากลเกี่ยวกับการประเมินจุดคุ้มทุนในระยะยาว จะทำให้ทุกส่วนที่เกี่ยวข้องนำหลักวิชาการว่าด้วยผลกำไรทางสังคมมาประกอบการประเมินผลกับการคำนวณในลักษณะวิชาการทางเศรษฐศาสตร์ ในกรณีนี้ การศึกษา output กับ outcome จะให้คำตอบที่เหมาะสมมากกว่าใช้มาตรฐานสากล รวมทั้งระบบการประเมินสากลด้วย แต่ถ้าใช้ระบบการประเมินผลแบบไทยๆ ต้องพึงระวังการนำวัฒนธรรมการทำงานที่ไม่ถูกต้อง คือ ความเกรงใจ การประนีประนอม และการให้เกียรติแก่ผู้ไม่สมควรจะได้รับ

จะเป็นผลให้มาตรฐานการประเมินของเราไม่ได้รับการยอมรับจากระบบสากล และประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งใกล้ไกล ดังนั้น ถ้าระบบการศึกษา ปวช./ปวส. ยอมรับให้ผู้เกี่ยวข้องในสาขาอาชีพต่างๆ เป็นผู้ กำหนดมาตรฐานและการประเมินผล ในรูปแบบและวิธีการตามมาตรฐานการประเมินผลสากลแล้ว ย่อมจะแน่ใจได้ว่า อาชีวศึกษาในอนาคตของประเทศไทยจะได้รับการยอมรับจากสังคมไทยว่ามีผลผลิต ได้คุณภาพและมีมาตรฐานอย่างแท้จริง และจะช่วยปรับปรุงผลผลิต และควมมีประสิทธิภาพของการ ศึกษาไทยให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ตัวอย่างของการประเมินผลการพัฒนาการ ศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) การอาชีวศึกษา ผลการประเมินปรากฏข้อเสนอแนะทั้งในเชิง ปฏิบัติ และเชิงนโยบาย ซึ่งคล้ายคลึงกับอดีตที่ผ่านมาแล้ว รวมทั้งความเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญในการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อระดมสมองที่เสนอว่าควรนำสิ่งที่ได้มีการศึกษาและวางแผน ไว้แล้วในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและแผนปฏิบัติการเกี่ยวกับการพัฒนาและฝึกอบรม ทรัพยากรมนุษย์ระดับต่างๆ ของประเทศไทย ซึ่งมีเป้าหมายและการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของแต่ละ โครงการไว้เรียบร้อยแล้ว มาปฏิบัติให้เกิดผลจริงจัง น่าจะเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดสำหรับการปฏิบัติใน ปัจจุบัน

ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการมีความเห็นร่วมกันว่าประเทศไทยได้ลงทุนทางด้านการศึกษา เป็นจำนวนมาก แต่ผลผลิตจากการลงทุนไม่ได้มีการติดตามในระบบสากล การจัดการบริหารหลักสูตร ปวช./ปวส. ควรได้รับการกำหนดมาตรฐานการทำงานและการประเมินผลจากผู้เกี่ยวข้องในสาขาอาชีพ ต่างๆ และสิ่งที่จะต้องประเมิน ได้แก่ คุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ ควรมี Human Resource Audit ทำหน้าที่ประเมินผลผู้บริหารสถาบันการศึกษาหรือฝึกอบรมในด้านความสำเร็จของภารกิจที่ต้องดำเนินการ

การประเมินศักยภาพของการจัดการด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ควรให้ภาคเอกชนหรือ บุคคลภายนอกเป็นผู้ประเมิน โดยจะต้องเปิดเผยให้ทราบหลักเกณฑ์และวิธีการประเมิน ผลการ ประเมินต้องเปิดเผยให้ทราบอย่างชัดเจน และควรประเมินทั้งยุทธศาสตร์และยุทธวิธีเพื่อการปรับ บัรุงประสิทธิภาพในอนาคตต่อไป

นอกจากนี้ควรนำผลการประเมินในอดีตมาศึกษาเปรียบเทียบกับผลที่เกิดขึ้นในปัจจุบันด้วย เพื่อ วิเคราะห์ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และผลกระทบที่ตามถึงปัจจุบัน เพื่อปรับปรุงมาตรการและวิธีดำเนินการ ในอนาคตให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อไป

บทส่งท้าย

ผลกระทบที่ตามมาเนื่องจากการขยายภาคอุตสาหกรรมในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่ง ชาติ คือ การขาดแคลนกำลังคนที่ได้รับการฝึกอบรมระดับกลาง ช่างเทคนิค และนักบริหารระดับต้น ซึ่ง ในอดีตทรัพยากรมนุษย์กลุ่มนี้จำเป็นต้องใช้การพัฒนาผลิตภาพของภาคการเกษตร เมื่อมีความจำเป็น ในด้านอุตสาหกรรม ข้อเสนอแนะในการสนองนโยบายนี้ คือ การขยายการอาชีวศึกษาทั้งด้านการ เกษตรกรรมและอุตสาหกรรม ได้พบว่า ทั้งจำนวนสถาบันการศึกษาและนักเรียนมีคุณภาพต่ำ ปริมาณที่

มียังไม่เหมาะสม ในขณะที่เดียวกัน ประชาชนทั่วไปไม่มีภาพที่ชัดเจนของการพัฒนาอุตสาหกรรมว่าจะเกิดขึ้นในประเทศไทยอย่างไร จึงไม่ให้ความสนใจกับการผลิตกำลังคนในระดับ ปวช./ปวส.

จากผลของการขาดแคลนกำลังคน และนโยบายขยายปริมาณการอาชีวศึกษา มีผลทำให้มีความจำเป็นต้องจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูเพิ่มขึ้นก่อน แผนการศึกษาและแผนกำลังคนถูกรวมเข้าเป็นแผนพัฒนาฉบับเดียวกัน แผนพัฒนาฉบับต่อมา มีการจัดตั้งสำนักงานส่งเสริมการลงทุน เพื่อพัฒนาการผลิตสินค้าเพื่อการส่งออก ซึ่งได้กลายเป็นปัญหาสะสมความรุนแรงเพิ่มขึ้น เนื่องจากอุตสาหกรรมเหล่านั้นได้ส่งสินค้าเข้าเพื่อแลกเปลี่ยนจนมีปริมาณและมูลค่าสูงเกินกว่าที่ความสามารถของเศรษฐกิจในประเทศไทยจะรองรับไหว

ระบบการจัดหลักสูตรระดับอุดมศึกษาของไทยถูกกำหนดรูปแบบโดยความต้องการของสังคม ซึ่งเน้นในเรื่องความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา ผลของการจัดการศึกษาในช่วงเวลาที่ผ่านมามีปรากฏปัญหาใหม่ คือ การว่างงานของผู้มีการศึกษาสูง ประเด็นการลงทุนของการศึกษาคควรจะได้รับประเมินผล ได้ถูกเรียกร้องจากหลายฝ่ายในสังคมที่เกี่ยวข้อง ระบบการศึกษาไทยใช้จำนวนปีของการศึกษากำหนดผลการเรียนรู้ และใบรับรองคุณวุฒิการศึกษาในระดับ ปวช./ปวส. และปริญญาบัตร จำแนกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ สถาบันฝึกอบบรมครู มหาวิทยาลัย สถาบันและโรงเรียนอาชีวศึกษา โรงเรียนวิชาการทหารและตำรวจ และการฝึกอบบรมพิเศษในระดับสูง ในปัจจุบันภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ใช้กำหนดการบริหารจัดการศึกษา ซึ่งยังคงใช้หลักการกำหนดคุณภาพการศึกษาตามจำนวนปีที่เรียน (ปรากฏตามแผนภูมิ) ซึ่งแตกต่างจากแนวปฏิบัติในประเทศอื่นๆ ที่มุ่งเน้นให้การศึกษาตามศักยภาพ และความสามารถของนักเรียน การศึกษานั้นเรื่องของการลงทุนตามความต้องการของสังคม แต่ต้องมีผลกระทบในภาคเศรษฐกิจสูง การตัดสินใจของผู้บริหารในการจัดสรรงบประมาณและการกระจายความรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการลงทุนของการศึกษาให้สังคมกลุ่มต่างๆ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่อการบริหารและพัฒนาประเทศโดยรวม โดยเฉพาะในภาคเศรษฐกิจ ซึ่งตามหลักทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ การลงทุนทุกประเภทต้องการผลตอบแทนที่เป็นกำไร หรือผลประโยชน์ทางการเงินสูงสุด จึงเป็นการลงทุนที่คุ้มค่าในกรณีของประเทศไทยข้อมูลสถิติในเรื่องนี้แสดงผลสวนทางกับหลักทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ตลอดมา

สภาพปัญหาการศึกษาและฝึกอบรม เป็นที่ยอมรับกันในระหว่างนักการศึกษาและประชาชนทั่วไปว่า ปัจจุบันประเทศไทยประสบปัญหาในด้านคุณภาพการศึกษาย่างรุนแรง โดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้ไม่สามารถติดตามเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคโลกาภิวัตน์ได้ และผู้สอนวิชาสำคัญเหล่านี้ รวมทั้งกระบวนการเรียนการสอนก็เป็นปัญหา ทำให้เกิดความคิดที่จะปฏิรูปการศึกษากันอีก การศึกษาในด้านอาชีพก็มีปัญหาไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน ปัญหาที่เกิดขึ้นเกิดจากกำลังคนของประเทศไทยในระดับอาชีวศึกษาที่ต่ำกว่าระดับอุดมศึกษา มีการผลิตที่ขาดเป้าหมายที่ชัดเจนว่า จะตอบสนองความต้องการของประเทศไทยในด้านใด ทั้งนี้ สาเหตุเกิดมาจากขาดการประสานแผนการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเข้ากับเป้าหมายการผลิตกำลังคนอย่างเด่นชัด และต่อเนื่อง การ

ผลิตกำลังคนจึงมุ่งเน้นตามขีดความสามารถของผู้ผลิตบุคลากรตาม discipline กว้างๆ มากกว่าที่จะคำนึงถึงความต้องการกำลังคนของอุตสาหกรรมที่ต้องชัดเจน ผลที่เกิดขึ้น คือ

1. เปิดสอนหลักสูตรกว้างและมีความหลากหลายในเป้าหมาย กล่าวคือ ทำงานก็ได้ศึกษาต่อในระดับสูงก็ได้ เป็นผู้ประกอบการได้เป็นพลเมืองดี ฯลฯ

2. การเรียนการสอนเน้นปริมาณ ผู้เข้าเรียนและจบการศึกษา เพื่อให้ได้วุฒิปริญญาตรี/ประกาศนียบัตรมากกว่าที่จะเน้นขีดความสามารถในด้านปฏิบัติในระดับเทคโนโลยีต่างๆ

3. เมื่อจัดสอนเป็นวิชาชีพ (Vocational Education) ครูจึงไม่ต้องการผู้ที่มีประสบการณ์จริง มีทักษะในวิชาชีพเท่าใดนัก ครูยังมีฐานะทางสังคมที่ต่ำต้อย และขาดทักษะและประสบการณ์ในอาชีพนั่นๆ

4. การเรียนการสอนในระดับพื้นฐาน ยังอยู่ในโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ ไม่สามารถตามเทคโนโลยีที่ใช้ในอุตสาหกรรมได้ทัน ไม่ได้สอนให้คิดแก้ปัญหาการผลิตบนงานจริง และเลือกในสาขาที่ตนเองถนัด (สอนแบบยัดเยียด) ดังนั้น เมื่อเข้ามาเรียนในระดับอาชีวศึกษาจึงเป็นเพียงทางเลือกที่ 2 เมื่อไม่สามารถแข่งขันเข้าเรียนในสายสามัญได้ ในข้อเท็จจริงนั้น การศึกษาและฝึกอบรมในเทคโนโลยีที่ทันสมัย จำเป็นที่ผู้เข้าเรียนจะต้องมีผลการศึกษาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ที่ดีไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสายสามัญ

5. การเรียนในสายอาชีพ ยังขาดการประเมินผลในเชิงคุณภาพ เมื่อระบบอาชีวศึกษาจำเป็นต้องมีมาตรฐานเหมือนกันทั่วประเทศ เพื่อเปิดโอกาสการฝึกอบรมให้กับเยาวชนเท่าเทียมกัน เช่นเดียวกับโอกาสทางการศึกษาสายสามัญ แต่ในขณะเดียวกัน การพัฒนาอุตสาหกรรมทั้งการผลิตและบริการ มีระดับการพัฒนาทางเทคโนโลยีที่แตกต่างกัน การอาชีวศึกษา จึงมิได้ตอบสนองตามต้องการของอุตสาหกรรมที่พัฒนาหลากหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. ขาดแรงจูงใจให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้การศึกษาและฝึกอบรมอย่างจริงจัง ดังจะเห็นได้จากการศึกษาในระบบทวิภาคี (Dual System) ยังไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร

7. ยังมีปัญหาในการจัดสรรทรัพยากรที่ใช้ในการศึกษาสายอาชีพอย่างชัดเจน ขาดการกระจายอำนาจ ทั้งด้านการบริหารการศึกษาและด้านการเงิน (งบประมาณ)

ความต้องการทรัพยากรมนุษย์มี 2 ด้าน demand กับ supply ในอนาคตการพิจารณาจะต้องให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจของประเทศก่อน การลงทุนเพื่อพัฒนากำลังคนควรจะเป็นลักษณะที่ตอบสนองความต้องการทางด้านธุรกิจ ซึ่งมีแนวโน้มในการแข่งขันกันมากขึ้น ความต้องการทรัพยากรมนุษย์จึงควรจะไปสู่การมีมาตรฐานสูงขึ้น ด้าน supply จะต้องเตรียมการให้มีคุณสมบัติตาม demand ของผู้ประกอบการ ต้องเข้าใจสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่มีผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามเป้าหมายของกระทรวงวิทยาศาสตร์ ทั้ง 7 สาขา จะมีความต้องการนักเรียนระดับ ปวช. และ ปวส. ทุกประเภทกิจการ ความจำเป็นและความสำคัญของ ปวช. และ ปวส. มีทั้งในภาคเกษตร และนอกภาคเกษตร

จากการศึกษาตัวอย่างของประเทศต่างๆ โดยเฉพาะที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกัน จะเห็นได้ชัดว่าการ อาชีวศึกษาของไทยพัฒนาไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและภูมิภาคและคุณภาพโดยเฉพาะ การเป็นครูผู้สอนต้องมีวุฒิการศึกษาวิชาชีพครู ทำให้ผู้ฝึกสอนที่อยู่ในสถานประกอบการไม่พอเพียง นอก จากนี้ ครูยังให้บทบาทและความสนใจนักเรียนน้อยกว่าตนเอง

การจัดทำแผนแม่บท ทำให้ภาคการศึกษาต้องมีความรู้เรื่องการลงทุน/จัดกลุ่มทุนในการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ ต้องใช้ความรู้ทางด้านเศรษฐศาสตร์แรงงาน และสังคมวิทยา มาประกอบการศึกษา ซึ่ง ครู/อาจารย์ระดับ ปวช./ปวส. ขาดความรู้ด้านนี้ ยุทธศาสตร์ คือ การวางระบบที่ครบวงจร สามารถปรับตัว เองได้ และส่งสัญญาณการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นไปยังวงจรส่วนอื่นๆ ด้วย การจัดการศึกษาอาชีวศึกษานี้ ยังขาดข้อมูลที่ใช้ประกอบการพิจารณาทั้งจากส่วนของโรงเรียน และสถานประกอบการ ทำให้วงจรความรู้ ที่คาดหวังจะเชื่อมโยงกันได้เป็นไปไม่ได้ในความเป็นจริง เว้นแต่จะต้องมีการปฏิวัติการจัดระบบทั้ง หมดโดยให้สถานศึกษาที่มีความพร้อมดำเนินการไปก่อน แผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ต้องการผู้มีความรู้ ด้านเศรษฐศาสตร์แรงงานมาศึกษาวิเคราะห์ และต้องการข้อมูลที่มีคุณภาพด้วย ความก้าวหน้าของระบบ IOT ในปัจจุบันจะช่วยสนับสนุนให้การดำเนินงานในเรื่องนี้บรรลุ ผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

- เกื้อ วงศ์บุญสิน. การปฏิรูปฐานทรัพยากรมนุษย์ของไทย: แนวทางการวิเคราะห์. กรุงเทพมหานคร: การประชุมวิชาการเชิงปฏิบัติการโครงการทักษะแรงงานไทยในอนาคตที่พึงประสงค์ สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2545.
- กรมอาชีวศึกษา, หนังสือที่ระลึก 60 ปี กรมอาชีวศึกษา 19 สิงหาคม พ.ศ. 2544 (รายงานประจำปี 2543-2544).
- กศช., “ประสิทธิภาพของระบบผลิต” รายงานการวิจัยเรื่องการอาชีวศึกษา. สปร. ธันวาคม 2537.
- กศช., (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ) สปร. รายงานการประเมินผล แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7. (พ.ศ. 2535-2539): การอาชีวศึกษา.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. 2544. “ปฏิรูปการศึกษา: วาระแห่งชาติ” เอกสารประกอบการประชุมวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษา: วาระแห่งชาติ 28 มีนาคม 2544 ณ ห้องประชุมกำแหง พลางกูร สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. 2539. “รายงานการประเมินผลแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539): การอาชีวศึกษา”
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. “ประสิทธิภาพของการอาชีวศึกษา” สรุปรายงานการวิจัยสำนักงานกฤษฎีกา มกราคม 2538.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. ข้อมูลและเครื่องชี้การพัฒนามองประเทศไทย 2533-2542. (เอกสารประกอบการสัมมนาระดมความคิดระดับชาติ “กรอบวิสัยทัศน์ และทิศทางแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9” ณ ห้องบางกอกคอนเวนชันเซ็นเตอร์ ศูนย์การค้าเซ็นทรัลพลาซ่า กรุงเทพมหานคร).
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. รายงานการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ: ความอยู่ดีมีสุขของคนไทย. (เอกสารประกอบการประชุมประจำปี 2545 “ความอยู่ดีมีสุขของคนไทย: 5 ปีหลังวิกฤตเศรษฐกิจ” ณ ศูนย์การประชุมและแสดงสินค้าอิมแพค เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี).
- คู่มือผู้ปกครองและครู: การเรียนการสอนตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.
- ชนะ กลีภาร์. “นวัตกรรมการศึกษา และฝึกอบรมอาชีพ เข้าสู่คุณวุฒิวิชาชีพ.” พัฒนาเทคนิคศึกษา 14, 41 (มกราคม-มีนาคม): 3-33.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.
- พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.

พัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, สำนักงาน. **วิสัยทัศน์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไทย 2020:**

สถานภาพและยุทธศาสตร์ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2543.

ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี พันตำรวจเอก ดร.ทักษิณ ชินวัตร “วิสัยทัศน์การพัฒนาคอนไทยในระบบเศรษฐกิจฐานความรู้” รายงานสรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการศึกษา 29 เมษายน 2544 ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล.

มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, รายงานฉบับสมบูรณ์ “แผนแม่บทการพัฒนากำลังคนเพื่ออุตสาหกรรมการผลิตและบริการของประเทศไทย พ.ศ. 2541-2549” เสนอต่อกกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม กันยายน 2541.

วารสารข่าวสารตลาดแรงงาน “สถานการณ์ตลาดแรงงาน ปี 2544”.

International Labour Organisation. “Human resource development for continued economic growth: The Singapore experience.” **ILO Workshop on Employers’ Organizations in Asia-Pacific in the Twenty-First Century**, Turin, Italy, 5-13 May 1997.

International Labour Organization. **World Employment Report 1998-99: Employability in the Global Economy – How Training Matters.** Geneva: International Labour Organization, 1998.

RMIT University. **Trends in Articulation Arrangements for Technical and Vocational Education in the South East Asian Region.** Melbourne: RMIT University and UNESCO UNEVOC, 1999.

การประชุมวิชาการเชิงปฏิบัติการ

โครงการทักษะแรงงานไทยในอนาคตที่พึงประสงค์

สรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ

กลุ่มที่ 4: นักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่กำลังจะแยกศึกษา
ในสายสามัญ หรือในสายอาชีวะ หรือจะเข้าสู่ตลาดแรงงาน

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวณี สุรเสียงสังข์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์

สรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ

กลุ่มที่ 4 กลุ่มนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่กำลังจะแยกศึกษา

ในสายสามัญ หรือสายอาชีวะ หรือจะเข้าสู่ตลาดแรงงาน

รายงานฉบับนี้เป็นบทสรุปสำหรับผู้บริหาร (Executive Summary) เพื่อนำเสนอผลการวิจัย ซึ่งได้จากการประเมินการวิจัยของโครงการ 6 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นแรก ได้แก่ แนวโน้มความต้องการทรัพยากรมนุษย์ในช่วง 15 ปีข้างหน้า ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้แก่ การมีความคิดดี ซึ่งหมายถึงการเป็นคนดี คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้ การรักและเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น ซึ่งรวมถึง การใฝ่รู้ใฝ่เรียน และมีทักษะชีวิตที่สามารถพัฒนาต่อไปได้ ส่วนความสามารถเมื่อสำเร็จการศึกษา จะต้องมีความสามารถเลือกอาชีพที่ต้องการและรู้วิธีการศึกษด้วยตนเองได้

ประเด็นยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการปฏิรูปทรัพยากรมนุษย์ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ในด้านการจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จะต้องเน้นหลักสูตรซึ่งปัจจุบันจัดเป็น 8 กลุ่มวิชาให้ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณภาพ โดยจะต้องเสริมเรื่องจิตวิสัย การสร้างอาชีพ และการสร้างจิตสำนึก และเรื่องวิสัยทัศน์ การสร้างความรู้ด้านวิชาชีพ ในด้านการเตรียมหลักสูตรสำหรับผู้ที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงาน หลักสูตร จะต้องเน้นกระบวนการเรียนรู้ และกำหนดมาตรฐานว่าจะต้องเรียนรู้มากน้อยเพียงใด คุณค่าและเจตนารมณ์ของหลักสูตร คือ พยายามให้นักเรียนอยู่ในท้องถิ่นและมีอาชีพอยู่ได้ในท้องถิ่นของตน มีการเตรียมกรอบงานอาชีพและศิลปะ ที่ชัดเจน โดยต้องเพิ่มเติมกระบวนการคิด โดยเฉพาะเรื่องการมีอาชีพตามวิถีภาวะ ส่วนการเตรียมตัวนักเรียนที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงาน จะต้องให้นักเรียนสามารถเข้าถึงข้อมูล และสร้างให้เด็กรู้จักตนเองสามารถสร้างปัญญาและองค์ความรู้ได้ มีการจัดสัดส่วนของวิชาการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่เน้นทั้งทักษะและวิชาการ โดยมีพื้นฐานด้านการช่างอยู่ในหมวดวิทยาศาสตร์ ในด้านการแข่งขันในระดับนานาชาติ จะต้องปรับปรุงหลักสูตร โดยอยู่บนพื้นฐานของความคิดว่าเด็กไทยน่าจะมีคุณสมบัติอย่างไร จึงจะสามารถแข่งขันในระดับนานาชาติได้ คุณลักษณะต่างๆ ได้แก่ ความรับผิดชอบ มีความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม ความขยัน อดทน ซื่อสัตย์ ความละเอียดรอบคอบ การใฝ่รู้ใฝ่เรียน สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมทุกส่วน รวมทั้งการมีความสามารถเฉพาะ เช่น คอมพิวเตอร์ ภาษา และเทคโนโลยีสารสนเทศ สำหรับประเทศไทยสามารถเน้นเรื่องการเกษตรกรรมที่ต้องมีมาตรฐานขั้นต่ำ มีแรงจูงใจ มีการสร้างความสามารถ และมีความสม่ำเสมอ

ประเด็นทักษะแรงงานไทยในอนาคตที่พึงประสงค์ ผลการวิจัยได้ระบุว่า คุณลักษณะของแรงงานที่พึงประสงค์ ที่สำคัญ ได้แก่ ความสามารถด้านอาชีพ ซึ่งจะต้องมีติดตัวอย่างน้อย 1 กรอบงาน ในลักษณะของหลักสูตรในเรื่องใดๆ ก็ตาม และจะต้องมีการตั้งจิตวิสัยที่ดี คือ ความมีคุณธรรม

ประเด็นวิธีการพัฒนาทักษะการทำงาน ผลการวิจัยได้ให้ข้อเสนอว่า ควรสร้างระบบการแนะแนวอาชีพ (Career Guidance System) ให้ชัดเจนว่ามีอาชีพอะไรบ้าง จะต้องศึกษาอย่างไร และได้คำตอบแทนเท่าใด ควบคู่กับความเข้าใจเรื่องความปลอดภัย โดยเฉพาะหลักความปลอดภัยของบุคคลสำหรับวิธีการพัฒนาทักษะการทำงาน จะต้องมีการเชื่อมโยงกันในสังคมและช่วยเหลือกันภายในกลุ่มและใช้ระบบอาชีพแบบ industry partnership โดยนำนักเรียนเข้าฝึกอาชีพในโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งองค์กรของรัฐจะต้องมีส่วนร่วมด้วย

ประเด็นการผสมผสานการศึกษากับการพัฒนาทักษะการทำงาน ผลการวิจัยได้เน้นถึงความสำคัญ 4 ประการ คือ การเน้นตัวผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพราะต้องเคารพในศักยภาพของมนุษย์ การเน้นการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวม 8 วิชา เพื่อสร้างองค์รวมของความเป็นมนุษย์และเพื่อให้สามารถประกอบอาชีพได้อย่างน้อย 1 อาชีพ อันเป็นการจัดให้คนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ และสามารถศึกษาต่อได้ การเน้นการศึกษาตลอดชีวิต สิ่งสำคัญ คือ การศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องไม่มุ่งให้ผู้ศึกษาเข้ามหาวิทยาลัย แต่จะต้องรวมอาชีวศึกษาเข้าไว้ด้วย เพราะการงานอาชีพ วิชาศิลปะ เป็นวิชาที่สร้างคุณลักษณะที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพทุกอาชีพ และเป็นการศึกษาตลอดชีวิตด้วย การเน้นการฝึกทักษะ เป็นสิ่งที่ต้องฝึกฝนทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหา ทั้งนี้ผู้เรียนจะต้องมีความรู้ขั้นพื้นฐานที่ดีเพื่อต่อสานความรู้ดังกล่าวในการฝึกทักษะ และสิ่งสำคัญคือต้องเป็นไปตามความต้องการของผู้เรียนหรือผู้ฝึกทักษะนั้นๆ

ประเด็นสุดท้าย ได้แก่ ประเด็น การประเมินศักยภาพของจัดการด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ผลการวิจัยได้ให้ข้อเสนอในด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านการจัดทำมาตรฐาน ซึ่งแยกออกเป็นการจัดทำมาตรฐานตามกลุ่มอาชีพ ซึ่งทำการประเมินและรับรองโดยกลุ่มอาชีพหรือวิชาการนั้นๆ และการจัดทำมาตรฐานแห่งชาติที่แน่นอน ด้านการประเมินศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งผลการวิจัยระบุว่า โดยเฉลี่ยแล้วการศึกษาของไทยมีมาตรฐานต่ำ และการประเมินต้องขึ้นอยู่กับตัวผู้ศึกษา โดยแต่ละคนจะพัฒนาและเพิ่มความสามารถของตนเองได้ตามวัย และการฝึกฝนของผู้ปฏิบัติอาชีพแต่ละคน ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย การประกันคุณภาพทุกระดับทั้งภายในและภายนอก ด้านแผนพัฒนาครู ซึ่งระบุว่าครูจะต้องได้รับการอบรม โดยการปฏิบัติงานเป็นเวลา 2 ปีจะต้องมีการอบรม 1 ครั้ง และครูจะต้องพัฒนาตนเองตลอดเวลา คือ เป็นครูวิชาชีพ ด้านหน่วยงานที่ทำการประเมิน ผลการวิจัยสรุปว่าจะต้องเป็นหน่วยงานระดับชาติมีหน้าที่กำกับดูแล ตรวจสอบ และประเมินผล เพื่อให้โรงเรียนได้มาตรฐานตามแต่ละช่วงชั้น โดยมีหน่วยงานระดับท้องถิ่นทำหน้าที่สนับสนุน

นอกเหนือจาก 6 ประเด็นการวิจัยข้างต้นแล้ว ผลการวิจัยที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง คือ ข้อค้นพบ เรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับพระราชบัญญัติการศึกษาฉบับปี พ.ศ.2542 ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าพระราชบัญญัติการศึกษาฉบับนี้มีการกระจายอำนาจและมีการประเมิน กล่าวคือ ท้องถิ่นจะทำหน้าที่ดู

แต่การศึกษาซึ่งเป็นการกระจายอำนาจตามกฎหมาย แต่ทว่านโยบายและวิสัยทัศน์ยังมิได้เป็นการกระจายอำนาจ และยังมิได้มีการคิดและเตรียมการเพื่ออนาคต เช่น เทคโนโลยีจะไปทางใด มหาวิทยาลัยจะสอนอะไร การศึกษาระดับล่างจะถ่ายทอดขึ้นมาและเตรียมคนอย่างไร เป็นต้น อย่างไรก็ตามการกำหนดนโยบายและวิสัยทัศน์ในการเตรียมทรัพยากรมนุษย์ในอนาคตนั้น ควรกำหนดแผนงานและนโยบายที่ชัดเจนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ต่อไป

บทวิเคราะห์จากการประชุมวิชาการเชิงปฏิบัติการ
กลุ่มที่ 4: กลุ่มนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่กำลังจะแยกศึกษาในสายสามัญ
หรือสายอาชีวะ หรือจะเข้าสู่ตลาดแรงงาน

รศ.ดร.โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์

รศ.ดร.สุวณิ สุรเสียงสังข์

อารัมภกถา

คณะผู้วิจัยโครงการทักษะแรงงานไทยในอนาคตที่พึงประสงค์ ได้จัดการประชุมเชิงวิชาการปฏิบัติการ ณ โรงแรมนารายณ์ เป็นจำนวน 4 ครั้ง

ครั้งที่ 1 นำเสนอการประมวลข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ โดย ศ.ดร.เกื้อ วงศ์บุญสินและคณะ

ครั้งที่ 2 นำเสนอผลการวิเคราะห์จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ กลุ่มที่ 1 ผู้ที่สำเร็จการศึกษา
ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)

โดย ศ.ดร.เกื้อ วงศ์บุญสิน ผศ.ดร.แสงระวี เชาว์ปรีชา และ ผศ.ดร.เดวิด บรรเจิดพงษ์ชัย

ครั้งที่ 3 นำเสนอผลการวิเคราะห์จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ กลุ่มที่ 2 นิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 1
ในระดับอุดมศึกษา โดย ศ.ดร.กาญจนา ปราบพาล และ ผศ.ประกายแก้ว โอภาณนที
อมตะ

ครั้งที่ 4 นำเสนอผลการวิเคราะห์จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ กลุ่มที่ 3 นักเรียนในระดับ
ปวช./ปวส. โดย คุณมัลลิกา คุณวัฒน์ และ อ.ดร.ธัญวัฒน์ โพธิศิริ

รายงานการวิจัยฉบับนี้เป็นรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์เพื่อนำเสนอบทวิเคราะห์จากการประชุมวิชาการเชิงปฏิบัติการ กลุ่มที่ 4 กลุ่มนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่กำลังจะแยกศึกษาในสายสามัญ หรือสายอาชีวะ หรือจะเข้าสู่ตลาดแรงงาน โดย รศ.ดร.โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์ และ รศ.ดร.สุวณิ สุรเสียงสังข์

หลักการและเหตุผล

เนื่องจากประเทศไทยได้มีการขยายการศึกษาภาคบังคับจาก 6 ปี เป็น 9 ปี และจะขยายโอกาสทางการศึกษาเพิ่มอีก 3 ปี เป็น 12 ปี จึงควรมีการพิจารณาถึงแนวโน้มทักษะแรงงานไทยในอนาคตเพื่อเป็นการเตรียมการสำหรับผู้ที่จบการศึกษาในระยะเวลาอีก 15 ปีข้างหน้า ซึ่งผู้สำเร็จการศึกษาดังกล่าวนี้จะกลายเป็นแรงงานของประเทศไทยต่อไป ส่วนสถานการณ์แรงงานของโลกในอนาคตอาจกล่าวได้ว่าแรงงานในอนาคตอาจมีแนวโน้มเป็นแรงงานผู้สูงอายุ ซึ่งผู้สูงอายุเหล่านี้ อาจอยู่ในวัยทำงานจนถึงอายุ 70 ปี นอกจากนั้นประชากรในวัย 15 ปี และต่ำกว่ายังมีแนวโน้มลดลงจนอาจส่งผลให้เกิดการขาดแคลนแรงงาน ซึ่งอาจทำให้มีการย้ายถิ่นเพิ่มขึ้นได้

ความสำคัญของปัญหา

โลกในอนาคตจะเป็นสังคมแห่งความรู้ โดยเฉพาะความรู้ในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะมีบทบาทเด่นมากในสังคม การเตรียมคนหรือทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นคนในสังคมแห่งความรู้ จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก ทั้งนี้เนื่องจากเศรษฐกิจซึ่งเคยเน้นความสำคัญของแรงงานจะเปลี่ยนเป็นการเน้นเทคโนโลยีขั้นสูง ประเทศไทยจะต้องพยายามก้าวไปสู่เศรษฐกิจที่เน้นทักษะฝีมือแรงงานมากขึ้น จึงจำเป็นต้องมีการปรับฐานสมรรถภาพและคุณสมบัติของทรัพยากรมนุษย์ ตลอดจนคิดค้นหาวิธีการที่จะทำให้การศึกษามีกระบวนการเรียนรู้ที่จะสอนให้ผู้สำเร็จการศึกษามีทักษะ สมรรถภาพ และคุณสมบัติที่สามารถแข่งขันกับประเทศอื่นๆ ได้ในยุคโลกาภิวัตน์

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาเป็นตัวกระตุ้นที่สำคัญในการพัฒนาแรงงานให้มีสติปัญญา มีทักษะ และมีจำนวนแรงงานที่มีลักษณะดังกล่าวอย่างเพียงพอ เพื่อให้มีความสามารถในการแข่งขันทัดเทียมกับประเทศอื่นในอนาคตข้างหน้า คาดว่า ตลาดแรงงานในประเทศไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กล่าวคือในด้านอุปทาน การเปลี่ยนแปลงจะเกิดจากสาเหตุ 2 ประการหลัก ดังนี้ ประการแรก คือ การขยายการศึกษาภาคบังคับจาก 6 ปี เป็น 9 ปี และเป็น 12 ปีในที่สุด และประการที่สอง คือ การที่พระราชบัญญัติสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานปี พ.ศ. 2541 ระบุให้ผู้ที่เข้าสู่ตลาดแรงงานต้องมีอายุ 15 ปีขึ้นไป สำหรับในด้านอุปสงค์ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และการแข่งขันที่รุนแรงในโลกการค้าระหว่างประเทศ ทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ ทั่วโลก มีความเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด (มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2543: 1-1) ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงาน

ปัญหาคุณภาพของเด็กไทยและคนไทย เป็นปัญหาในระดับฐานรากที่ส่งผลกระทบต่อศักยภาพการพัฒนาประเทศไทยโดยรวมในอนาคต โอกาสในการก้าวไปในโลกของการแข่งขันข้างหน้าของไทย ขึ้นอยู่กับความสามารถของระบบการศึกษาในการเร่งปรับปรุงและยกระดับคุณภาพของคนให้สูงขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จากสภาพต่างๆ ดังนี้ คือ เด็กไทยทุกวันนี้ไม่ได้ถูกสอนให้คิด แต่ถูกสอนให้จำ เด็กที่เรียนจบมาแล้วทำงานไม่เป็น และกลับถูกพ่อแม่ที่มีการศึกษาน้อยกว่า พ่อแม่อาจไม่รู้จักรววิธีการเลี้ยงดูอบรมลูกที่เหมาะสม ความฟุ้งเฟ้อ ค่านิยมสับสน เพศสัมพันธ์และยาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชน สะท้อนถึงความล้มเหลวในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และหลักคิดที่ดีงามของระบบการศึกษา ระบบแข่งขันแบบแพ้คัดออกในการศึกษาไทยสร้างผู้แพ้จำนวนมากให้กับสังคมไทย สภาพต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ เป็นสิ่งที่ทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และครอบครัว จะต้องเร่งแก้ไขโดยด่วน

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทยในปัจจุบัน เกี่ยวข้องกับนโยบายและกฎหมายหลายฉบับ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 แผนการศึกษาแห่งชาติ

พุทธศักราช 2535 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) แผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในช่วงแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) พระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2534 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดให้การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคมแห่งการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เปิดโอกาสให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนาสาระ และกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง (กรมวิชาการ, 2544: 2)

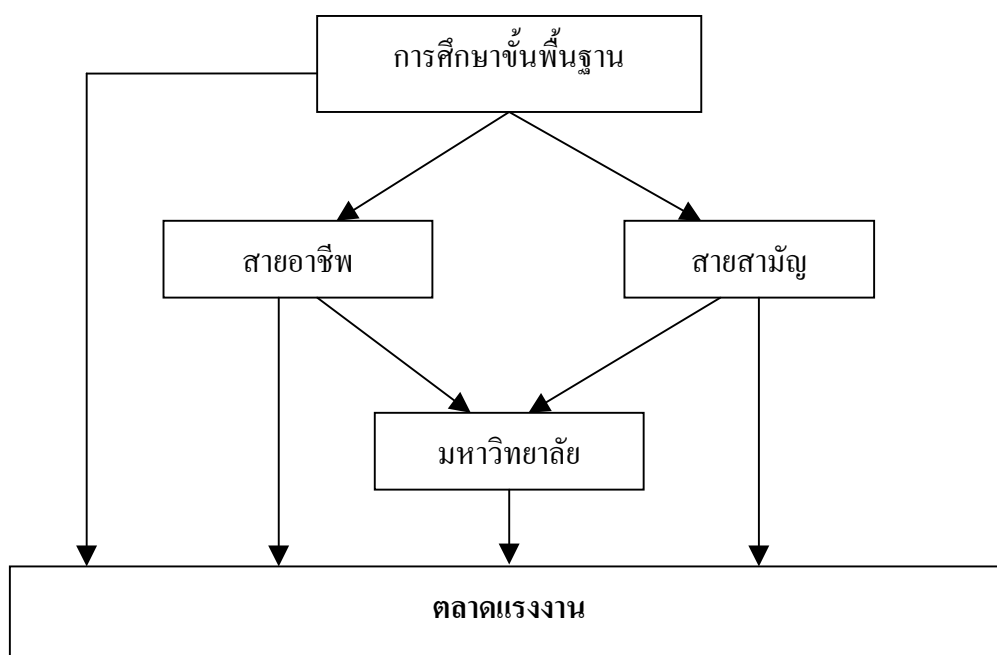
ในการจัดการศึกษานั้นได้มุ่งเน้นความสำคัญทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาคนให้มีความสมดุล โดยยึดหลักผู้เรียนสำคัญที่สุด ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ให้ความสำคัญต่อความรู้เกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทย และระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ความรู้และทักษะทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทยและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข ทั้งนี้ การจัดกระบวนการเรียนได้มุ่งเน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่ดีงาม โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนด้วย (กรมวิชาการ, 2544: 3)

สำหรับในปัจจุบัน การพัฒนาทางการศึกษาส่วนใหญ่จะเน้นในเชิงปริมาณ กล่าวคือ การขยายตัวของสถานศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างชัดเจน รวมทั้งสถาบันราชภัฏ สถาบันราชมนฑล และสถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ ด้วย และเมื่อพิจารณาความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาในเขตเมืองและเขตชนบท จะพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา และปัญหาคุณภาพการศึกษามักเกิดขึ้นในเขต

ชนบท จึงทำให้มีการย้ายถิ่นเข้าสู่เมือง เพื่อแสวงหาสถานศึกษาที่ดีกว่าและมีมาตรฐานดีกว่าในชนบท นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการกวดวิชา เนื่องมาจาก มีค่านิยมด้านการเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น จะต้องสอบเข้าในสถาบันที่มีชื่อเสียง จึงทำให้ต้องไปทำการกวดวิชา

ทั้งนี้ระดับการศึกษาที่เป็นกลุ่มปัจจัยนำเข้า (input) ที่สำคัญยิ่งของตลาดแรงงาน ก็คือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ครอบคลุมการศึกษาในระบบโรงเรียนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษา ดังจะเห็นได้จากรูปที่ 1

รูปที่ 1 การเปลี่ยนผ่านจากตลาดการศึกษาเข้าสู่ตลาดแรงงาน

ที่มา: ดัดแปลงจาก “Training systems: Adjusting to change,” in World employment report 1998-99, edited by International Labour Office, p.60. (Geneva: International Labour Office).

ทั้งนี้กระบวนการเรียนรู้ที่เป็นสาระในการจัดการศึกษา ได้แก่ หลักสูตร การจัดการเรียนการสอน ครูและผู้สอน สื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา และการประเมินผลการเรียน ในเรื่องของหลักสูตร พบว่า หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในปัจจุบันเป็นไปตามหลักสูตรพื้นฐาน พ.ศ.2544 ซึ่งประกอบด้วย สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ 8 สาระกลุ่มวิชา อันได้แก่ กลุ่มภาษาไทย กลุ่มคณิตศาสตร์ กลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยี กลุ่มศิลปะ กลุ่มสุขศึกษา และพลศึกษา กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และกลุ่มภาษาต่างประเทศ เพื่อที่จะก่อให้เกิดทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ ซึ่งมีดังนี้ คือ ภาษต่างประเทศ เทคโนโลยีสารสนเทศ การใช้คอมพิวเตอร์ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและความเข้าใจความแตกต่างทางชนชาติ การวิเคราะห์ข้อมูล และการบริหารกิจการของตนเอง สำหรับเรื่องของจัดการเรียนการสอน พบว่า การจัดชั้นเรียน การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน วิธีการเรียนการสอน หนังสือเรียน เครื่องแบบนักเรียน

การเปิดและปิดภาคเรียน และเวลาเรียนในแต่ละวัน มีผลต่อคุณภาพของผู้เรียน ส่วนเรื่องของครู และผู้สอน แสดงให้เห็นว่า การสรรหาครู การรักษาคูไว้ในระบบ การลงโทษ และการสร้างเจตคติของครู มีผลโดยตรงต่อคุณภาพของผู้สอน ในเรื่องของสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา อาจจะแบ่งได้ออกเป็น สื่อที่ประดิษฐ์ขึ้นเองโดยครูและนักเรียน สื่อธรรมชาติ สื่อเทคโนโลยี และสื่อเอกสารสิ่งพิมพ์ สำหรับเรื่องการประเมินผลการเรียนนั้น พบว่า วิธีประเมิน และเนื้อหาสาระในการประเมินผลการเรียน จะส่งผลกระทบต่อผลของการประเมินอย่างมาก

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนอย่างมากในการสร้างทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นแรงงานที่มีศักยภาพ ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล เพื่อที่จะเป็นพลังในการขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศต่อไปในอนาคต

1. แนวโน้มความต้องการทรัพยากรมนุษย์ในช่วง 15 ปีข้างหน้า

1.1 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

(1) การมีความคิดที่ดี

ความพยายามในการพัฒนาปฏิรูปการเรียนรู้ควรมุ่งเน้นในการทำให้เด็กมีความคิดอ่านที่ดี เป็นคนดี คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมเสนอความเห็นที่สามารถกระทำได้ด้วยการสอนเพียงเล็กน้อย แต่ทว่าเด็กสามารถสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดีได้ และสามารถใช้วิธีการศึกษาด้วยการปฏิบัติ (learning by doing) เช่น ด้านกีฬา ฯลฯ จะต้องพยายามสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยจะต้องสามารถจัดชีวิตและจัดองค์รวมของการเรียนรู้ให้ได้ ซึ่งจะต้องสอนให้เด็กคิดเป็น ทำเป็น สร้างคน สร้างงาน สร้างชาติ สิ่งสำคัญคือเด็กจะต้องเป็นผู้ที่พึ่งพาได้ มีความคิดของตนเอง สามารถพึ่งพาความคิดของตนเอง และมีความคิดในทางดี

(2) การรักและเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น

คุณลักษณะนี้บรรจุอยู่ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งถือว่ามีความสำคัญมาก ส่วนคุณลักษณะอื่นๆ ได้แก่ การใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีความขยัน และมีความรับผิดชอบ และมีทักษะชีวิตที่จะสามารถพัฒนาต่อไปได้

(3) ความสามารถเมื่อสำเร็จการศึกษา

ผู้ทรงคุณวุฒิได้ชี้ให้เห็นคุณลักษณะที่สำคัญที่ผู้จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จะต้องมีเมื่อสำเร็จการศึกษา คือ

ก) มีวุฒิภาวะเพียงพอที่จะรู้ว่าตนเองต้องการอะไร กล่าวคือ ต้องการฝึกอาชีพหรือศึกษาต่อในสายสามัญหรือสายอาชีวะ

ข) สามารถคิดและระบุได้ว่าต้องการเลือกอาชีพใด ซึ่งจะสามารถปฏิบัติงานอาชีพนั้นๆ และดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

ค) รู้วิธีการศึกษาด้วยตนเอง โดยสามารถค้นหาข้อมูล และรู้วิธีการนำข้อมูลมาใช้
อย่างมีประสิทธิภาพ

(4) ข้อสังเกต

ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมได้กล่าวถึงเทคโนโลยีและภูมิปัญญาไทย โดยชี้ให้เห็นว่าในปัจจุบันประเทศไทยต้องอยู่ในกระแสแห่งโลกาภิวัตน์ จึงต้องพยายามยกระดับการพัฒนาเทคโนโลยี เช่นเดียวกับการเรียนการสอนที่เน้นความเป็นมนุษย์ แต่ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อสังเกตว่า ได้มีการสอนต่อไปเพื่อให้มีความเป็นมืออาชีพ (professional) หรือไม่ ซึ่งจะต้องสามารถคิดเป็น
ทำเป็น ในแต่ละสาขาอาชีพด้วย

2. ยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการปฏิรูปทรัพยากรมนุษย์

2.1 การจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

(1) หลักสูตร

การจัดการเรียนการสอนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในปัจจุบันและในอดีตที่ผ่านมา มีการจัดหลักสูตรที่เปลี่ยนแปลงไป ในปัจจุบันมีการจัดหลักสูตรการศึกษาเป็น 8 กลุ่มวิชา ซึ่งถือเป็นกรอบสาระและมาตรฐานของหลักสูตร คือ หมายความว่า เป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่ผู้จบหลักสูตร
แล้วจะต้องมีเกณฑ์มาตรฐานตามที่ต้องการจนถึงการเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

ปัญหาสำคัญในการจัดหลักสูตรที่ผู้ทรงคุณวุฒิ ในที่ประชุมเชิงปฏิบัติการกล่าวถึงคือ ในอดีตปัญหาใหญ่ของการจัดหลักสูตร ได้แก่ การขาดความเข้าใจที่ดี กล่าวคือ ยังไม่มีการสร้างความเข้าใจที่ดีระหว่างโรงเรียน ครู อาจารย์ และผู้บริหารศึกษา สาเหตุที่ไม่มีการสร้างความเข้าใจที่ดีกับบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งได้แก่ ครู อาจารย์นั้น เนื่องจาก ผู้บริหารการศึกษามองว่า ครู อาจารย์ ไม่เข้าใจ และไม่มีความรู้ในส่วนของการจัดหลักสูตร แต่ทว่าในปัจจุบันผู้บริหารการศึกษา ได้ให้ข้อคิดเห็นว่า กระบวนการเหล่านี้ได้มุ่งสร้างความเข้าใจไปยังตัวผู้สอน คือ ครู อาจารย์แล้วอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในเรื่องกระบวนการจัดการและวิสัยทัศน์ที่ดีในการบริหารเชิงวิชาการ

ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมมีความเห็นว่าสิ่งสำคัญ คือ นักเรียนที่ศึกษาจบหลักสูตรภาคบังคับในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 จะอยู่ในวุฒิภาวะที่ต้องเสริมเรื่องจิตวิสัย การสร้างอาชีพ และการสร้างจิตสำนึก ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนในระดับชั้นดังกล่าวเข้าใจและตระหนักถึงการสร้างอาชีพให้แก่ตนเอง

ปัญหาในการสร้างเสริมจิตวิสัยดังกล่าวอยู่ที่กระบวนการสร้างหลักสูตรที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิในการประชุมได้พิจารณาถึงกลุ่มวิชา 8 กลุ่ม ที่เปลี่ยนแปลงใหม่ตามหลักสูตรขั้นพื้นฐานว่าเป็นการแยกตามวุฒิภาวะของผู้เรียน แต่มีสาระเพิ่มเติมมาตรฐานที่โรงเรียนสามารถจัดทำได้ ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมได้ให้ข้อสังเกตว่า ในขณะนี้ยังไม่มีประเด็นการดำเนินการในเรื่องดังกล่าว เพราะถือว่าเป็นเรื่องของแต่ละสถานศึกษาที่จะจัดการเองต่อไป ทั้ง

นี้วิธีการในการจัดการเท่าที่ปฏิบัติอยู่ในขณะนี้คือ แยกสถานศึกษาแต่ละเขตตามเขตพื้นที่ และให้สถานศึกษาแต่ละแห่งกำหนดสาระตามวัตถุประสงค์ของตน โดยเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร โดยที่จะต้องกำหนดตามวัตถุประสงค์ของท้องถิ่นของตน

ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมได้เน้นถึงความสำคัญของแนวปฏิบัติในหลักสูตรว่าในอนาคตผู้สำเร็จการศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 คือ ใช้เวลาศึกษาในโรงเรียนเป็นเวลา 9 ปี แล้วจะต้องมีทักษะทางอาชีพติดตัวได้ แม้ว่าการอบการศึกษาดังกล่าวจะเป็นเพียงพื้นฐานก็ตาม หลักสูตรนี้จะต้องปรับสร้างความเข้าใจตรงกันระหว่างครู อาจารย์ และผู้บริหารการศึกษาให้ได้ หากผู้เรียนสำเร็จการศึกษาโดยไม่เรียนสาระเพิ่มเติมที่เน้นวิชาชีพที่หลากหลาย ซึ่งเป็นอาชีพที่พึงประสงค์ และเป็นความต้องการของตลาดแรงงานแล้ว ผู้สำเร็จการศึกษาในชั้นนี้ก็จะไม่สามารถประกอบอาชีพอิสระต่อไปได้

(2) วิสัยทัศน์

ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร เนื่องจากแต่เดิมเมื่อมีการพิจารณาถึงปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับโรงเรียน คนทั่วไปจะมองว่าครูเป็นผู้แก้ปัญหาทุกอย่าง จากการติดตามงานด้านการศึกษาของผู้ทรงคุณวุฒิที่ปฏิบัติหน้าที่ศึกษานิเทศก์ พบว่า ปัญหาใหญ่ในการบริหารการศึกษา คือ ผู้บริหารส่วนใหญ่ยังไม่มีวิสัยทัศน์ในเรื่องการให้ความรู้ด้านวิชาชีพ และมักมีความเห็นคล้อยตามกระแสสังคม คือ ผู้ที่ศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ส่วนใหญ่จะมุ่งศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และเข้าศึกษาต่อในชั้นอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยต่อไป

สำหรับผู้ศึกษาจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และแม้ว่าจะสามารถศึกษาต่อในชั้นอาชีวศึกษาได้ก็ตาม แต่ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมมีความเห็นว่าการศึกษาก่อนพื้นฐาน 12 ปีนั้น กรมสามัญจะมุ่งเน้นในด้านมัธยมศึกษาตอนปลายมากกว่า และได้ให้ข้อสังเกตว่าสถานศึกษามีอำนาจในการจัดการศึกษาด้านอาชีพสำหรับผู้เรียนระดับมัธยมปลายได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้โดยการใช้หลักสูตรของกรมอาชีวศึกษา หรือจัดทำหลักสูตรได้เองตามกรอบที่แรงงานต้องการตามคุณภาพและความชอบของผู้เรียน แต่การดำเนินงานดังกล่าวไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากไม่มีการนำสาระเพิ่มเติมด้านอาชีพมาบรรจุไว้ในหลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมมีความเห็นว่าผู้เรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงจบหลักสูตร 12 ปี ควรมีความรู้ที่ได้รับจากสาระเพิ่มเติมด้านอาชีพ และแม้ว่าผู้เรียนจะเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยก็ควรต้องเรียนวิชาอาชีพเพิ่ม เช่น การออกแบบ การเขียนแบบ เทคนิคสถาปัตยกรรมต่างๆ เป็นต้น ซึ่งวิชาชีพเหล่านี้มีได้อยู่ในกรอบพื้นฐานวิชาที่จะให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาเรียนเลย ดังนั้น ผลก็คือ ทำให้เด็กที่เข้าเรียนในระดับอุดมศึกษาจำนวนหนึ่งต้องออกกลางคัน เนื่องจากไม่มีพื้นฐานความรู้ในด้านนี้แน่นเพียงพอ

(3) ข้อสังเกต

ก) ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมมีแนวคิดที่ว่าสถานศึกษาจะต้องกำหนดกรอบสาระหลัก สูตรเพิ่มเติมในเรื่องวิชาชีพให้ชัดเจน สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ จะต้องมีการระดมความเห็นใน มิติใหม่ตามความคาดหวังของแรงงานและความต้องการของตลาดแรงงาน โดยมีกรอบอาชีพที่ขึ้น อยู่กับแต่ละภูมิภาคของประเทศ

ข) ปัญหาในระดับบริหารของประเทศ ผู้ทรงคุณวุฒิชี้ให้เห็นว่าในการสร้างกรอบ สาระหลักสูตรในด้านวิชาชีพยังมีปัญหาใหญ่ โดยเฉพาะปัญหาในระดับผู้บริหารของรัฐ ตั้งแต่รัฐ มนตรี ปลัดกระทรวง อธิบดี ผู้อำนวยการกองยังไม่มี ความชัดเจน รวมทั้งบุคลากรของกรมสามัญ ศึกษาซึ่งยังไม่มีความรู้ในเรื่องวิชาชีพอย่างจริงจัง ทั้งนี้เนื่องจากบุคลากรดังกล่าวส่วนใหญ่มิได้ สำเร็จการศึกษาในด้านวิชาชีพโดยตรง

ค) ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมได้ให้ข้อสังเกตว่าในอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันยังไม่เคย มีการปฏิรูปบุคลากรทางการศึกษาอย่างจริงจัง เช่น ในเรื่องของน้ำหนักของการเรียนการสอนทาง วิชาสามัญหรือวิชาชีพ มิได้มีการอบรม ให้ครูเกิดความเข้าใจอย่างชัดเจนว่าสาระการเรียนรู้คืออะไร กระบวนการเรียนรู้มีขั้นตอนอย่างไร กระบวนการถ่ายทอดและขั้นตอนการเรียนรู้เป็นอย่างไร เป็นต้น

2.2 การเตรียมหลักสูตรสำหรับผู้ที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงาน

(1) หลักสูตร

ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมได้ชี้ให้เห็นว่า หลักสูตรที่ไม่ได้กำหนดจากส่วนกลางเป็นสิ่งที่ ถูกต้อง และถือเป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของผู้ศึกษา หลักสูตรจะต้องเกิดขึ้นจาก ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในท้องถิ่นหลายๆ ฝ่ายร่วมกันกำหนดว่าบุตรหลานของท้องถิ่นนั้นๆ จะเป็น อย่างไร โดยจะต้องเริ่มจากวิสัยทัศน์ของโรงเรียนที่จะเป็นตัวกำหนดหลักสูตร ส่วนข้อสำคัญ ของหลักสูตรที่มีอุดมการณ์หรือเจตนารมณ์ คือ การไม่พยายามผลักดันคนออกจากท้องถิ่น แต่จะ พยายามให้คนอยู่ในท้องถิ่นและมีอาชีพอยู่ได้ในท้องถิ่นของตน มีความรักและภูมิใจในท้องถิ่น จึง ต่างกับการที่จะใช้หลักสูตรเดิมที่มุ่งไปสู่ส่วนกลางอย่างมาก

หลักสูตรประกอบด้วย 8 กลุ่มสาระ 1 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และถือว่า 1 กิจกรรมทำ ให้ผู้เรียนมีความสุข ส่วน 8 กลุ่มสาระวิชา มีทั้งสาระวิชาที่เกี่ยวกับเรื่องการทำงานและเทคโนโลยีซึ่ง จะช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะกระบวนการทำงานต่างๆ เช่น งานข้อมูลสารสนเทศ ภาษาไทยในหลักสูตรนี้เน้นการอ่าน การเขียน การวิเคราะห์ซึ่งจะต้องใช้กระบวนการและทักษะทั้ง 4 ทักษะ คือ ฟัง พูด อ่าน เขียน หลักสูตรเก่าต่างกับหลักสูตรใหม่ คือ หลักสูตรเก่าเน้นเนื้อหา ส่วนหลักสูตรใหม่ เน้นกระบวนการเรียนรู้ โดยมีมาตรฐานกำหนดว่า จะต้องเรียนรู้มากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ครูจะต้อง ตระหนักว่าครูต้องรับผิดชอบสอนนักเรียนให้ได้ตามมาตรฐานที่กำหนดด้วย

(2) กรอบงานอาชีพและศิลปะ

การเตรียมหลักสูตรในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ที่สำคัญ คือ การเตรียมกรอบงานอาชีพและศิลปะ ซึ่งจะต้องปรากฏอยู่ในหลักสูตรของนักเรียนทั่วประเทศ ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมได้ให้ความเห็นว่ากรอบงานอาชีพและศิลปะนั้น มิได้หมายความว่านักเรียนจะมีพื้นฐานที่เหมาะสมที่จะมีอาชีพ แต่ได้เน้นว่าสิ่งสำคัญคือ การทำสาระเพิ่มเติม ซึ่งประเทศไทยยังมีความด้อยในเรื่องการคิดวิเคราะห์ให้สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นกับอาชีพที่ต้องการ

แม้ว่าในทางปฏิบัติจะมีการจัดกระบวนการเรียนการสอนไว้เรียบร้อยแล้ว แต่สิ่งที่ยังขาดในกระบวนการเรียนการสอน ได้แก่ การขาดกระบวนการคิดของนักเรียน ซึ่งยังมีได้แทรกซึมเข้าไปในโรงเรียน สาเหตุสำคัญเนื่องจากวัยและวุฒิภาวะของผู้เรียนในระดับมัธยมต้นยังไม่เสริมสร้างในส่วนนี้เท่าที่ควร เพราะกระบวนการคิดหรือกระบวนการเรียนรู้ของเด็กจะเกิดจากวัยของเด็กโดยตรง และเกิดจากพื้นฐานของเด็กด้วย สิ่งที่เราควรทำคือการสอดแทรกในเรื่องความคิดเข้าไป เช่นเดียวกับการเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ

(3) ข้อสังเกต

ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความคาดหวังว่า ในการปฏิบัติการเรื่องกระบวนการคิดของนักเรียนจะได้ผลและคาดหวังว่าในอนาคตผู้จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ไม่คิดศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายน่าจะมีแนวความคิดหรือกระบวนการคิดเป็นภาพบวก กล่าวคือ แม้ว่าจะสำเร็จการศึกษาในชั้นนี้ก็สามารถประกอบอาชีพอิสระอย่างอื่นที่มีคุณค่าได้เช่นเดียวกัน

(4) การมีอาชีพตามวัยวุฒิภาวะ

ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความสำคัญในการเพิ่มเติมความคิดเรื่องการมีอาชีพตามวัยวุฒิภาวะอาชีพต่างๆ มีอยู่อย่างหลากหลายอาจจะเห็นได้จากตามความต้องการของมหาวิทยาลัย คือ การปั้นเด็กต่อจากระดับประถมศึกษาให้เข้าสู่ระดับอุดมศึกษา เพื่อให้มีทักษะและความสามารถที่พึงประสงค์ แต่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิขอให้พิจารณาในเรื่องวัยวุฒิภาวะว่าสามารถคิดถึงอาชีพอะไรได้บ้าง ซึ่งอาจจะไม่สามารถคิดได้ทุกอาชีพ โดยเฉพาะอาชีพที่ใช้ทักษะและความสามารถสูง แต่เราอาจเน้นในเรื่องที่ให้ให้นักเรียนประกอบอาชีพอิสระ และการมีงานทำเล็กๆ น้อยๆ ได้ โดยเป็นการเริ่มคิดก่อน ซึ่งเป็นการสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลเรื่องหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เป็นสิ่งจำเป็นและจึงเป็นหน้าที่ของผู้สอน เช่น ในวิชาศิลปะก็สามารถสอดแทรกให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ได้

(5) ข้อสังเกต

ปัญหาสำคัญ คือ การถ่ายทอดจากผู้สอนไปยังผู้เรียน ผู้ทรงคุณวุฒิชี้ให้เห็นว่า บางครั้งยังไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะการถ่ายทอดการเสริมศิลปะให้แทรกซึมเป็นชีวิตจิตใจต้องใช้เวลานาน เพราะศิลปินมีมุมมองต่างกัน

(6) การเตรียมตัวนักเรียนที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงาน

ผู้จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีได้ศึกษาต่อ ควรได้มีโอกาสรู้และเข้าใจว่าควรเข้าสู่ตลาดแรงงานได้อย่างไร วิธีการที่สำคัญ ได้แก่

ก) ควรให้ผู้สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สามารถเข้าถึงข้อมูลต่างๆ และมีความเข้าใจว่าตนเองจะต้องเป็นผู้เลือก จะเห็นได้ว่าข้อมูลทั้งหมดที่ผู้สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จะต้องทราบนั้นมีอยู่มากมาย เขาจะต้องทราบและจะต้องออกไปเผชิญสิ่งใดบ้าง เขาจะต้องเลือกและจะต้องพึ่งตนเอง รู้จักใฝ่หาความรู้ด้วยตนเอง โรงเรียนอาจจำลองสถานการณ์จริงและหัดให้เด็กแก้ปัญหาเอง เป็นการเรียนรู้แบบ learning by doing

ข) เด็กจะต้องรู้จักตนเอง การประกอบอาชีพมีวิธีการฝึกหัดหลายวิธี เช่น การช่วยบิดามารดา ผู้ปกครอง ประกอบอาชีพ การช่วยโรงเรียน ร้านค้าสหกรณ์ เป็นการฝึกอาชีพในขั้นต้น และหากเด็กรู้จักตนเองก็จะมีวิถีทางก้าวไปสู่อาชีพต่างๆ ได้ (career path) เช่น นักพูด นักการเมือง ทนายความ ครูอาจารย์ และอื่นๆ แต่จะต้องเน้นว่าให้รู้จักตัวเอง เป็นนายของตัวเอง มีการคิดเป็น และสร้างปัญญาและองค์ความรู้ได้

(7) การจัดสัดส่วนของวิชาการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

การศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีความสำคัญมาก ดังจะเห็นได้ว่า ผลการศึกษาจากการวิจัยในโครงการ TIMSS (Third International Mathematics and Science Study) ของ IEA หรือสมาคมนานาชาติ เพื่อการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา พบว่า นักเรียนประถมและมัธยมศึกษาของไทยได้คะแนนวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ต่ำกว่าประเทศอื่นๆ ในเอเชียเกือบทุกประเทศ โดยนักเรียนไทยทำข้อสอบแบบเขียนตอบ หรืออธิบายความ หรือยกเหตุผลประกอบ ข้อสอบที่ต้องใช้ความสามารถในการคิด วิเคราะห์ การนำความรู้ไปใช้ และข้อสอบที่วัดทักษะกระบวนการไม่ค่อยได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545: 34)

ในการให้ความสำคัญแก่ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 23 ได้กำหนดให้การจัดการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ ตลอดจนการศึกษาตามอัธยาศัยจะต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา และได้ระบุความสำคัญของความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีว่า ผู้เรียนจะต้องมี “ความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ในเรื่องการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน”

นอกจากทักษะในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแล้ว มาตรา 23 ได้ระบุความรู้ และทักษะด้านอื่นๆ อีก ได้แก่ มาตรา 23 ข้อ (4) กล่าวถึง “ความรู้ และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษาเน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง” และข้อ (5) กล่าวถึง “ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข”

ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมได้ให้ความเห็นว่า สำหรับกรอบของหลักสูตรการศึกษา สำหรับผู้เข้าสู่ตลาดแรงงาน แม้ว่าจะเน้นเรื่องทักษะ (skill) แต่ผู้ศึกษาก็ต้องศึกษาด้านวิชาการด้วย กล่าวคือ จะต้องรู้เรื่องความเป็นมนุษย์จึงต้องศึกษาสังคมศาสตร์ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ผู้ทรงคุณวุฒิได้ชี้ให้เห็นว่าการศึกษาด้านนี้มุ่งเน้นไปที่ผู้ที่จะศึกษาทางสายสามัญ อย่างไรก็ตามได้มีการสอนวิชาเหล่านี้ในกลุ่มผู้ที่ศึกษาต่อด้านสายอาชีพด้วย เช่น การเรียนพื้นฐานด้านการช่าง จะอยู่ในหมวดวิทยาศาสตร์ ดังนั้น เด็กทุกคนจะมีพื้นฐานทางด้านช่างเท่ากันแล้วจึงตัดสินใจเลือกที่จะศึกษาต่อทางด้านใดต่อไป

2.3 การแข่งขันในระดับนานาชาติ

สถาบันนานาชาติเพื่อพัฒนาการจัดการ (International Institute for Management Development, IMD) ได้จัดทำรายงาน The World Competitiveness Yearbook เพื่อชี้ให้เห็นความสามารถในการแข่งขันของประเทศต่างๆ โดยดูจากปัจจัยสภาพแวดล้อมที่จะส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันของแต่ละประเทศ และได้จัดอันดับประเทศต่างๆ จำนวน 49 ประเทศ ในปี 2544 ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 38 ซึ่งต่ำกว่าสิงคโปร์ เกาหลีใต้ สวิตเซอร์แลนด์ ฝรั่งเศส และจีน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545: 1-2)

(1) การปรับปรุงหลักสูตร

การปรับปรุงหลักสูตรใหม่ใน พ.ศ.2544 ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมมีความเห็นว่าการปรับปรุงหลักสูตรดังกล่าว อยู่บนพื้นฐานของความคิดที่ว่าเด็กไทยน่าจะมีคุณสมบัติอย่างไรจึงจะสามารถแข่งขันในระดับนานาชาติได้ ทั้งนี้เพราะโลกของการแข่งขันในระดับนานาชาติมีมากขึ้น จึงเล็งเห็นว่าคุณลักษณะและความสามารถของเด็กไทยเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง

(2) ข้อสังเกต

ก) ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมเห็นว่า ถ้าโรงเรียนทุกโรงเรียนสามารถจัดการศึกษาที่ดี เพื่อให้นักเรียนมีคุณลักษณะและความสามารถตามที่กำหนดในหลักสูตร เด็กไทยก็จะสามารถเข้าสู่การแข่งขันในระดับนานาชาติได้

ข) ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมให้ความเห็นว่าในปัจจุบันประเทศไทยยังสร้างเด็กไทยให้มีคุณสมบัติได้เพียงบางประการเท่านั้น จึงควรสร้างเด็กไทยให้มีคุณสมบัติตามต้องการให้ครบถ้วน

ค) สิ่งสำคัญ คือ ความรับผิดชอบ ซึ่งกฎหมายได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษา มาตรา 28 ว่า สาระหลักสูตรทั้งที่เป็นวิชาการ วิชาชีพ จะต้องมุ่งพัฒนาให้คนมีความสมบูรณ์ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม ดังนั้น เด็กไทยควรจะต้องมีคุณลักษณะดังกล่าว แต่ทว่าในความเป็นจริงนั้น สิ่งสำคัญที่สุด คือ ตัวมนุษย์ที่มีต้องรับผิดชอบและไม่ก่อปัญหาให้สังคม

ง) คุณสมบัติอื่นๆ ได้แก่ ความขยัน อดทน ซื่อสัตย์ และการมีหิริโอตตัปปะ คือ มีความละเอียดเกรงกลัวต่อบาป รวมถึง การใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการเรียน สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

จ) ความสามารถต่างๆ ไปซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ทำให้เด็กไทยสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมทุกส่วน ตั้งแต่ครอบครัว ท้องถิ่น ชุมชน ประเทศชาติ และนานาชาติ ส่วนความสามารถเฉพาะอย่างจะช่วยให้เด็กไทยแข่งขันและการเป็นนานาชาติ เช่น คอมพิวเตอร์ และภาษาซึ่งจะทำให้เด็กก้าวสู่นานาชาติโดยเฉพาะความสามารถทางเทคโนโลยีสารสนเทศ

(3) การมีความสามารถเฉพาะ

การแข่งขันกับนานาชาติของประเทศไทย สามารถเน้นเรื่องการเกษตรกรรม เพราะประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม และเกษตรศาสตร์ คือ ศาสตร์ของแผ่นดินไทย ทั้งนี้จะต้องดำเนินการต่อไปนี้เป็น

ก) มาตรฐานขั้นต่ำ คือ นักเรียนจะต้องมีแรงจูงใจในตัวเอง โดยครูจะต้องเป็นผู้สอนและจะสอนอย่างไร ตัวครูมีแรงจูงใจแล้วหรือไม่ หากครูยังไม่มีแรงจูงใจก็จำเป็นต้องหาแรงจูงใจให้ครูก่อน

ข) ในลำดับต่อมาจะต้องมีการสร้างความสามารถในทุกๆ ด้าน เช่น ถ้ามีความสามารถในด้านเกษตรก็สร้างขึ้นมาเพื่อทำงานด้านเกษตร หากมีความสามารถด้านอื่นๆ เช่น ด้านเทคโนโลยี ก็ให้ทำงานด้านเทคโนโลยี เป็นต้น

(ค) ในลำดับสุดท้ายจะต้องมีความสม่ำเสมอในการประกอบกิจการต่างๆ

(4) ข้อสังเกต

ผู้ที่จบมัธยมศึกษาปีที่ 3 จะต้องมีความคิดสร้างสรรค์ และจะต้องทำด้วยมิใช่คิดอย่างเดียว การมีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา จะเป็นสิ่งช่วยให้การประกอบกิจการต่างๆ สำเร็จ ลุล่วงด้วยดี

3. ทักษะแรงงานไทยในอนาคตที่พึงประสงค์

3.1 คุณลักษณะของแรงงานที่พึงประสงค์

(1) ความสามารถด้านอาชีพ

ในการพิจารณาทักษะแรงงานไทยที่พึงประสงค์โดยเน้นเฉพาะผู้ที่สำเร็จการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นั้น ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมได้ให้ภาพรวมที่สำคัญ คือ ผู้สำเร็จการศึกษาจะต้องมีความสามารถในด้านอาชีพติดตัวอย่างน้อย 1 ครอบงวนในลักษณะของหลักสูตรในเรื่องใดๆ ก็ตาม

(2) จิตวิสัย

ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมเห็นว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ประการหนึ่ง คือ การตั้งจิตวิสัยที่ดี คือ ความมีคุณธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่สร้างได้ยาก

(3) ข้อสังเกต

การมีจิตวิสัยที่ดีเป็นสิ่งที่สร้างได้ยากและปัญหาคือ แม้แต่ครู อาจารย์ อาจมีจิตวิสัยที่ไม่ดีได้ เนื่องจากอาจได้รับความกดดันจากกระแสสังคมและครอบครัว เช่น ครูอาจไม่ได้รับการพัฒนา หรือการยอมรับจากผู้บริหาร เป็นต้น

4. วิธีการพัฒนาทักษะการทำงาน

4.1 ระบบการแนะแนวอาชีพ (Career Guidance System)

ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมเสนอว่าควรสร้างระบบแนะแนวอาชีพ (Career Guidance System) เพื่อให้ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เข้าใจว่าในปัจจุบันนี้มีอาชีพอะไรบ้าง แต่ละอาชีพจะต้องศึกษาอย่างไร มีหลักสูตรใดบ้าง หากศึกษาจบแล้วจะประกอบอาชีพอย่างไร และได้รับค่าตอบแทนเท่าใด การปฏิบัติดังกล่าวอาจใช้ตัวอย่าง เช่นเดียวกับกรมแรงงานที่ระบุอาชีพต่างๆ ว่ามีรายละเอียดอะไรบ้าง ซึ่งจะเป็นการแนะนำผู้เรียนถึงช่องทางในการประกอบอาชีพในอนาคต

นอกจากช่องทางในการประกอบอาชีพแล้ว สิ่งสำคัญที่ควบคู่ไปกับการประกอบอาชีพที่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จะต้องเข้าใจ คือ ความปลอดภัย (safety) โดยเฉพาะหลักความปลอดภัยของบุคคล (personal safety) ตลอดจนความปลอดภัยในการทำงานและความปลอดภัยในการอยู่ในสังคมด้วย

4.2 วิธีการพัฒนาทักษะการทำงาน

ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอว่าจะต้องมีการเชื่อมโยงกันในสังคมเพื่อคิดค้นและพัฒนาทักษะการทำงาน โดยการเชื่อมโยงและช่วยเหลือกันภายในกลุ่ม เช่น การมีสภาอุตสาหกรรม ในขณะนี้ประเทศไทยเริ่มใช้ระบบอาชีพแบบ industry partnership ซึ่งเป็นการนำนักเรียนที่กำลังศึกษาเข้าไปฝึกการประกอบอาชีพในโรงงานอุตสาหกรรม องค์กรของรัฐควรจะต้องมีส่วนร่วม เช่น สภาอุตสาหกรรม กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม เพื่อช่วยในการฝึกงานของผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ ในส่วนภูมิภาคอาจเป็นสภาตำบล เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ประเด็นการฝึกงานโดยได้รับความร่วมมือจากสถานประกอบการ หรือการใช้สถานประกอบการเป็นสถานศึกษาดูงานนั้น ขณะนี้ถือเป็นโครงการนำร่องที่กำลังปฏิบัติอยู่ในหลักสูตร เพราะยังมิได้เป็นโครงการสำหรับนักเรียนทั้งประเทศ จึงยังมิได้ครอบคลุมนักเรียนทั้งหมด

4.3 ข้อสังเกต

ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าการอบรมฝึกงานนั้น ผู้ประกอบการอาจทำเพื่อตนเอง และมีการปิดบังเทคโนโลยีขั้นต่างๆ ที่เป็นมาตรฐาน เช่น กระดาษรถยนต์ บริษัทอุตสาหกรรมยานยนต์จะปิดบังเทคโนโลยีนี้โดยไม่ยอมฝึกงานให้ผู้ฝึกอบรม

5. การผสมผสานการศึกษากับการพัฒนาทักษะการทำงาน

5.1 การเน้นตัวผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

พระราชบัญญัติการศึกษาปี พ.ศ.2542 ตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมได้ระบุว่า จะต้องเคารพในศักยภาพของมนุษย์ แต่ปัญหา คือ จะทำอย่างไรที่จะทำให้ศักยภาพดังกล่าวปรากฏออกมาให้ได้ในการจัดการศึกษาโดยคำนึงถึงศักยภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นการจัดการศึกษาที่เน้นตัวผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง กล่าวคือ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 22 ระบุว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ”

5.2 การศึกษาขั้นพื้นฐาน

การศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทยในขณะนี้คือ มีวิชาเรียน 8 วิชา คือ วิชาภาษาไทย วิชาคณิตศาสตร์ วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาภาษาอังกฤษและเทคโนโลยี วิชาศิลปะ วิชาสุขศึกษาและพลศึกษา วิชาภาษาต่างประเทศ วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ผู้ทรงคุณวุฒิที่เข้าร่วมประชุมให้ข้อคิดเห็นว่าพื้นฐานการศึกษาดังกล่าวเป็นการสร้างองค์รวมของความเป็นมนุษย์ เพื่อให้คนสามารถประกอบอาชีพได้หลังจบการศึกษา 9 ปี โดยจะต้องสามารถประกอบอาชีพได้น้อย 1 อาชีพ ดังนั้น จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องมีการมีระเบียบว่าสถานศึกษาจะต้องจัดให้คนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ แม้จะมีได้ศึกษาต่อในมหาวิทยาลัย ดังนั้น ในการกำหนดหลักสูตรในการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวด 4 มาตรา 27 ได้ระบุว่า “ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ”

นอกจากการจัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในมาตรา 27 แล้ว มาตรา 28 กล่าวถึง สาระของหลักสูตรว่า “สาระของหลักสูตร ทั้งที่เป็นวิชาการและวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุล ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม” สำหรับหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษา จะต้องมีความมุ่งหมายเฉพาะที่จะพัฒนาวิชาการ วิชาชีพขั้นสูงและการค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และพัฒนาสังคมอีกด้วย

5.3 การศึกษาตลอดชีวิต (Life-long Learning)

การศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องสามารถทำให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองต่อไปได้เสมอ ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมมีความเห็นว่าการศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องไม่มุ่งให้ผู้ศึกษาเข้ามหาวิทยาลัยแต่เพียงอย่างเดียวแต่จะต้องเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่รวมอาชีวศึกษาเข้าไว้ด้วย โดยจะต้องเน้นว่าการทำงานอาชีพ วิชาศิลปะ เป็นวิชาที่สร้างคุณลักษณะที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพทุกอาชีพ และเป็นการศึกษาตลอดชีวิตด้วย

รัฐได้ให้ความสำคัญแก่การส่งเสริมการดำเนินงาน และการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ เช่น ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ และสวนพฤกษศาสตร์ ส่วนแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีนั้น รัฐได้ให้ความสำคัญอย่างมาก โดยมีการส่งเสริมให้จัดตั้งอุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ดังจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรา 25 ได้เน้นว่า อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นเสมือนแหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

5.5 การฝึกทักษะ

เนื่องจากทักษะเป็นสิ่งที่จะต้องฝึกฝน มาตรา 24 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติจึงได้กำหนดให้การจัดกระบวนการเรียนรู้ของสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องดำเนินการ “ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา”

ส่วนในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ มาตรา 24 ได้กำหนดให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องดำเนินการ โดยการจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง “ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง”

นอกจากสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องร่วมกันดำเนินงานแล้ว ตัวผู้เรียนเองจะต้องมีความรู้ขั้นพื้นฐาน (basic knowledge) ที่ดีพอที่จะต่อสานความรู้ดังกล่าวในการฝึกทักษะต่อไปได้ อย่างไรก็ตาม การฝึกทักษะจะต้องเป็นสิ่งที่ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมเน้นย้ำเป็นอย่างมาก คือ ต้องให้เป็นไปตามความต้องการของผู้เรียน ผู้ศึกษา หรือผู้ฝึกทักษะนั้นๆ และเป็นไปตามสิ่งที่เข้ามาอำนวยความสะดวกให้เขาเหล่านั้นดำเนินการฝึกทักษะด้วย ทั้งนี้เพราะผู้ฝึกต้องการเรียนในแบบที่เขาสนใจ

5.6 ข้อสังเกต

ก) ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อสังเกตว่าการประกอบอาชีพเป็นการศึกษาตลอดชีวิต ผู้จบการศึกษาในสาขาใดๆ ก็ตาม จะต้องประกอบอาชีพและใช้ทักษะพื้นฐานของตนทุกคน

ข) ระบบความคิด สติปัญญา และวินัยในตัวของแต่ละคนถือว่าเป็นความละเอียด รอบคอบ และความรับผิดชอบในการพัฒนางานทั้งหมดของบุคคลนั้นๆ

ค) การพัฒนาเด็กจะต้องพัฒนาให้เต็มตามสมรรถภาพ ตามความสนใจ และความถนัด เพราะมนุษย์สามารถพัฒนาได้ดีในสิ่งที่รักที่ชอบ

6. การประเมินศักยภาพของการจัดการด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

6.1 การจัดทำมาตรฐาน

(1) การมีมาตรฐานตามกลุ่มอาชีพ

การมีมาตรฐานตามกลุ่มอาชีพ สามารถตรวจสอบหรือวัดได้ ซึ่งจะสามารถทำได้โดยการมีกลุ่มอาชีพ หรือกลุ่มสาขาวิชาการหรือวิชาชีพ ทำการตรวจสอบและรับรอง เป็นการประเมินโดยกลุ่มผู้รู้ในอาชีพหรือวิชาการนั้นๆ เพื่อให้ทุกสถาบันมีมาตรฐานเช่นเดียวกัน เช่น สมาคมวิชาชีพต่างๆ

(2) การมีมาตรฐานแห่งชาติ

การมีมาตรฐานแห่งชาติเป็นการจัดมาตรฐานที่แน่นอน เช่น ในระบบการเรียนการสอนสามารถจัดทำมาตรฐานในระดับนานาชาติ หรือ International System Design (ISD) ได้ ในทางการศึกษาได้มีการนำระบบ ISD มาใช้มาก แต่เป็นการใช้ในทางทฤษฎี ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความเห็นว่าควรมีการนำประยุกต์ใช้ให้มากขึ้น เช่น โรงเรียนรุ่งอรุณ มีการนำทฤษฎีนี้มาใช้ปฏิบัติจริง

6.2 การประเมินศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์

ผู้ทรงคุณวุฒิได้ชี้ให้เห็นว่าโดยเฉลี่ยแล้วการศึกษาของไทยมีมาตรฐานต่ำ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการออกแบบระบบของไทยไม่ดี เราต้องปฏิบัติการเรียนการสอนใหม่ โดยจะต้องระดมใช้เทคโนโลยีทั้งเก่าและใหม่ผสมกัน

การออกแบบระบบจะต้องออกแบบเฉพาะกลุ่มด้วย และจะต้องพิจารณาความแตกต่างระหว่างเพศด้วย เพื่อให้การออกแบบอาชีพเหมาะสมกับเพศของผู้เรียน

ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมได้กล่าวถึงประเพณีและวัฒนธรรมว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่จะต้องพิจารณา เนื่องจากนักเรียนที่มาจากแต่ละภูมิภาคจะมีนิสัยและความประพฤติแตกต่างกันไปตามประเพณีและวัฒนธรรมของแต่ละภาค

การประเมินศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์จะต้องขึ้นอยู่กับตัวผู้ศึกษา ซึ่งแต่ละคนจะพัฒนาและเพิ่มความสามารถของตนเอง (upgrade) ได้ตามวัยและการฝึกฝน ผู้ปฏิบัติอาชีพแต่ละคน

6.3 การประกันคุณภาพการศึกษา

ในด้านการประกันคุณภาพการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47 ระบุว่า “ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก” ทั้งนี้ในมาตรา 48 ให้ถือว่า การประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

สำหรับการประกันคุณภาพภายนอก มาตรา 49 ระบุว่า “ให้มีสำนักงานรองรับมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา มีฐานะเป็นองค์การมหาชน ทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์ วิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และทำการประเมินผลการจัดการศึกษาให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา” การประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาทุกแห่งจะต้องทำการประเมินอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปี นับตั้งแต่การประเมินครั้งสุดท้าย และจะต้องเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน ในกรณีที่ผลการประเมินภายนอกของสถานศึกษาไม่ได้ตามมาตรฐานที่กำหนด

มาตรา 51 ระบุให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาจัดทำข้อเสนอแนะ เพื่อทำการปรับปรุงแก้ไขเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้สถานศึกษาดังกล่าวปรับปรุงแก้ไขภายในระยะเวลาที่กำหนด และหากสถานศึกษามีได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไข สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพ จะต้องรายงานต่อคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อให้ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงต่อไป

จากข้อมูลของ IMD พบว่า ในประเทศไทย อัตราการเข้าเรียนระดับมัธยมศึกษาของไทยยังต่ำกว่าประเทศอื่นในเอเชีย การศึกษาของไทยยังไม่ตอบสนองความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ ประชากรไทยยังมีความรู้เกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจและการเงินน้อย

รัฐควรมีนโยบายการจัดการศึกษาในด้านปริมาณ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545: 57) ดังนี้

- 1) ขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อยกระดับการศึกษาของคนไทยทั้งมวลให้สูงขึ้นทัดเทียมกับประเทศอื่น
- 2) ให้ความสำคัญและส่งเสริมการจัดการศึกษาและฝึกอบรมด้านอาชีพ และการศึกษาในสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
- 3) ส่งเสริมการจัดการศึกษาแก่ผู้มีความสามารถพิเศษโดยเฉพาะในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
- 4) ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

ส่วนในด้านคุณภาพ ควรมีการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียน รัฐควรมีนโยบายและแนวทาง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545: 59) ดังนี้

- 1) ปรับหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน จากการสั่งการจากหน่วยงานกลางและเน้นการสอนแบบท่องจำที่มีครูเป็นศูนย์กลาง ให้เป็นหลักสูตรที่ยืดหยุ่นสามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนและผู้เรียน
- 2) ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาในด้านการเรียนการสอน และการสร้างองค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
- 3) พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากการเน้นการสอนให้จำเป็นการจัดสถานะแวดล้อม เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ มีความสุขในการเรียนและมีเจตคติที่ดี

6.4 แผนการพัฒนาครู

ครูจะต้องเป็นผู้ดำเนินการตามหลักสูตรและความต้องการของท้องถิ่น โดยจะทำหน้าที่เป็นผู้นำเด็กไปสู่ความหวังที่ตั้งไว้ ก่อนที่จะนำเด็กได้นั้น ครูจะต้องมีความภาคภูมิใจในตนเอง มีการใฝ่เรียนรู้เช่นกัน ในทางปฏิบัติ กฎหมายจะระบุให้ครูได้รับการอบรมโดยการปฏิบัติงานเป็นเวลา 2 ปี จะต้องมีการอบรม 1 ครั้ง ครูจะต้องพัฒนาตนเองตลอดเวลา

แผนการพัฒนาคู ในกฎหมายปฏิรูปการศึกษาถือเป็นการปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา ในด้านการบริหาร การเปลี่ยนเจตคติและค่านิยม ซึ่งการผลิตครูจะมีคุณภาพดีได้ในอีก 15 ปีข้างหน้า ในอนาคตครูจะต้องได้รับการประเมิน ครูในอนาคตจะเป็นผู้ที่เหมาะสมกับระบบ กล่าวคือ เป็นครูวิชาชีพ

ในประเด็นการสอน ครูมิได้เป็นผู้รู้ทุกอย่างและสอนได้ทุกวิชา ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมมีความเห็นว่า ครูที่จะสอนได้ดี จะต้องเป็นผู้จัดการที่ดี สามารถจัดการ (manage) เพื่อให้เกิดสิ่งที่ไม่รู้ให้สามารถรู้ได้ ทั้งนี้โดยการอาศัยผู้รู้ ในกรณีที่ต้องใช้งบประมาณ จะต้องมีส่วนหนึ่งเรียกว่า เงินอุดหนุน จัดสรรไปยังโรงเรียนต่างๆ เพื่อเชิญผู้ที่มีความสามารถในสิ่งที่ครูไม่ถนัดเข้ามาเป็นผู้ดำเนินการสอนในโรงเรียน เช่น วิชาช่าง จะต้องมีส่วนช่างตัดผม ช่างเชื่อม ช่างเสริมสวย และช่างอื่นๆ ที่เป็นที่ต้องการในท้องถิ่น มาเป็นบุคลากร โดยได้รับค่าตอบแทนซึ่งอาจได้รับเพียงเล็กน้อย เนื่องจากโรงเรียนมีเป็นจำนวนมาก

6.5 หน่วยงานที่ทำการประเมิน

ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมมีความเห็นว่า ผู้ทำหน้าที่ประเมิน ได้แก่ หน่วยงานระดับชาติ ซึ่งจะต้องมีหน้าที่กำกับดูแล ตรวจสอบ และประเมินผล เพื่อให้โรงเรียนได้มาตรฐานตามแต่ละช่วงชั้น อาจจะไม่ใช้ความรับผิดชอบของหน่วยใดหน่วยหนึ่ง แต่จะต้องเป็นความรับผิดชอบของทุกหน่วยงานที่จะต้องช่วยกัน โดยจะต้องพิจารณาตั้งแต่หลักสูตร ส่วนระดับท้องถิ่นจะมีหน้าที่ช่วยสนับสนุน ส่งเสริม และช่วยเหลือให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานได้ แต่จะให้ครูมีความเป็นอิสระ สามารถคิดและทำได้อย่างอิสระทุกอย่างไม่ได้ เพราะครูจะถูกทอดทิ้ง แม้แต่ในปัจจุบันมีศึกษานิเทศก์ช่วยเหลือครูอยู่แล้วก็ตาม ครูยังอาจทำหน้าที่ไม่ได้ดี จึงต้องการผู้ดูแลและให้ความมั่นใจแก่ครูยิ่งขึ้น

ในปัจจุบันมีลักษณะการประเมินตามกฎหมาย ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาฯ ให้มีการกระจายอำนาจ โดยมีคณะกรรมการประเมิน ซึ่งจะมีการจัดทำตัวมาตรฐานและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และจากคุณลักษณะที่พึงประสงค์นี้ได้มีการจัดทำมาตรฐานช่วงชั้นที่ว่า ความสามารถพื้นฐานที่จะสามารถทำได้มีอะไรบ้าง เช่น เมื่อนักเรียนเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จะต้องมีความรู้ความสามารถอ่านหนังสือออกได้กี่คำ มีคำอะไรบ้างที่ใช้เป็นตัวบ่งชี้ วิธีการดังกล่าว เรียกว่า ตัวมาตรฐานแต่ละช่วงชั้น หน้าที่ดังกล่าวนี้เป็นหน้าที่ของสภาการศึกษาแห่งชาติ

ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมมีความเห็นพ้องต้องกันและเห็นด้วยกับพระราชบัญญัติการศึกษาลบฉบับใหม่ที่มีการกระจายอำนาจ และในขณะเดียวกันก็มีคณะกรรมการประเมินด้วย กล่าวคือ ท้องถิ่นจะดูแลการศึกษา การกระจายอำนาจตามกฎหมาย แต่นโยบายวิสัยทัศน์จะมีได้เป็นการกระจายอำนาจ นโยบายคือการคิดและเตรียมการเพื่ออนาคต เช่น เทคโนโลยีจะไปทางใด มหาวิทยาลัยจะสอนอะไร การศึกษาระดับล่างจะถ่ายทอดขึ้นมาและเตรียมคนอย่างไร เป็นต้น นโยบายดังกล่าวนี้มิได้ระบุไว้ในพระราชบัญญัติฯ

6.6 ข้อสังเกต

ก) ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมได้เน้นประเด็นปัจจัยเอื้อให้เด็กเรียน และปัจจัยหลักให้เด็กออกจากโรงเรียน โดยชี้ให้เห็นว่ารัฐลงทุนให้กับการศึกษาน้อยมาก แต่หวังผลจากการศึกษาอย่างมาก ดังจะเห็นว่า เงินเดือนครูและงบประมาณรายจ่ายทุกอย่างที่จะจัดการศึกษาให้แก่เด็กมีจำนวนน้อยมาก การที่ครูในชนบทเสียสละปฏิบัติหน้าที่อย่างมาก ดังเช่นในปัจจุบันนี้ก็นับว่าเป็นความยากลำบากสำหรับครูอย่างมากแล้ว รัฐควรคิดถึงการแก้ปัญหาอาชีพครูด้วย

ข) การผลิตผู้ที่จะมีอาชีพครู เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ผู้ทรงคุณวุฒิชี้ให้เห็นว่า สถาบันวิชาการที่ผลิตครูและตัวบุคคลที่จะเป็นครูมีความสำคัญมาก โดยเฉพาะสถาบันที่ทำการผลิตครูควรมีลักษณะเป็นสถาบันที่ยิ่งใหญ่ และผลิตครูออกมาให้เป็นครูที่มีคุณภาพอย่างสูง

ค) ผู้ทรงคุณวุฒิ ขอให้รัฐมีความสนใจผู้ประกอบการอาชีพครูโดยไม่ทอดทิ้ง และขอให้ยกย่องเชิดชูเกียรติและส่งเสริมให้มีความก้าวหน้าในอาชีพ เช่น ส่งเสริมให้ศึกษาต่อ เป็นต้น

ปัจจัยมิติจิต

ในบทส่งท้ายนี้ ผู้วิจัยขอเสนอบทสรุปประเด็นสำคัญ 6 ประเด็น ดังนี้

1. คุณลักษณะ ความสามารถทั่วไป และความสามารถเฉพาะ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 รวมทั้งอุปนิสัยและเจตคติ

ที่ประชุมจะเน้นเรื่องคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนมากเป็นพิเศษ ที่เน้นมาก คือ การมีความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ นอกจากนี้ คือ การมีทักษะในการแสวงหาความรู้ ทักษะในการติดต่อสื่อสาร (communication skills) การ “ฝึกเด็กให้เป็นมวย” การเป็นผู้ประกอบการ (entrepreneur) การรู้จักทำงานเป็นทีม ความละเอียดประณีต ความสามารถทางเทคโนโลยี ซึ่งมีอยู่ 5 ทาง ได้แก่ เทคโนโลยีสารสนเทศ หุ่นยนต์ วัสดุ ชีวภาพ และเลเซอร์ การมีพื้นฐานความรู้ทางเทคโนโลยี รวมทั้งทักษะเกี่ยวกับด้าน ความใฝ่รู้ใฝ่เรียน ความรู้เกี่ยวกับการเกษตร ความสม่ำเสมอ (consistency) ในการทำงาน การรู้จักตนเอง (self knowledge) การเน้นทักษะเกี่ยวกับการประกอบอาชีพอิสระ อาชีพเล็กๆ ที่พึ่งตนเองได้ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

ส่วนความรู้ในสายสามัญที่พูดถึงกันก็มี ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และอื่นๆ อย่างไรก็ตาม หลายท่านเห็นว่า ทักษะอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องของการเรียนสายสามัญ หรืออาชีพจะเสมอไป แต่ทักษะการทำงานพื้นฐาน เช่น การทำศิลปหัตถกรรม ที่ถ่ายทอดกันในบ้าน ก็น่าจะได้รับมีความสำคัญเช่นเดียวกัน

2. วิธีการที่จะผลิตนักเรียนที่มีคุณลักษณะเหล่านี้

ที่ประชุมเน้นย้ำถึงความสำคัญของครูผู้สอน และความจำเป็นที่จะต้องทำให้ครูมีประสิทธิภาพ และมีแรงจูงใจในการทำงานให้ดี แต่ตรงนี้เป็นปัญหา เพราะว่าเรายังไม่มีครูดีๆ เพียงพอ

กระบวนการในการประเมินครูก็ยังไม่โปร่งใส และอัตราส่วนของครูที่ทำการสอนจริงๆ กับ “ครู” ที่ทำงานบริหารยังไม่เป็นที่น่าพอใจ

คงปฏิเสธไม่ได้ว่า การเรียนในสายสามัญเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทักษะแรงงานในอนาคต วิชาเช่น ภาษาไทย คอมพิวเตอร์ ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ประวัติศาสตร์ วรรณคดี ต่างก็มีความสำคัญเท่าๆ กันทั้งสิ้น การเรียนภาษาจะเสริมสร้างทักษะการติดต่อสื่อสาร (communication skills) ซึ่งนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ควรจะสามารถสนทนาได้ตอบ อภิปราย อ่านจับใจความ และเสนอความคิดด้วยการเขียนแบบง่ายๆ ได้เป็นภาษาไทย ตลอดจนสื่อสารกับชาวต่างชาติด้วยภาษาอังกฤษระดับเบื้องต้นได้คล่องแคล่ว

วิธีการฝึกฝนเช่นนี้ต้องเริ่มมาจากระบบการเรียนการสอนที่ครูมีขวัญและกำลังใจเต็มเปี่ยมในการทำงาน ซึ่งการทำเช่นนี้จะพูดถึงในหัวข้อถัดไป ในแง่ของกระบวนการเรียนการสอน โรงเรียนต้องลงทุนในด้านอุปกรณ์การเรียนการสอนภาษา เช่น ห้องปฏิบัติการทางภาษาและห้องสมุด ที่จะช่วยให้นักเรียนค้นคว้าหาความรู้ในเรื่องที่ตนเองสนใจได้ เป็นที่น่าประหลาดใจว่าที่ประชุมจะไม่ได้ให้ความสำคัญแก่การเรียนการสอนในวิชาสามัญมากนัก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ที่ประชุมเชื่อว่า เรื่องนี้ทุกคนเห็นความสำคัญกันอยู่แล้ว เลยไปเน้นย้ำที่ประเด็นเรื่องฝึกงานอาชีพหรืองานฝีมือต่างๆ แต่อย่างไรก็ตาม การพัฒนาทักษะแรงงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำเป็นที่จะต้องพัฒนาสองด้านนี้ไปควบคู่กัน

วิชาทางคณิตศาสตร์กับวิทยาศาสตร์ก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าวิชาทางภาษา หนังสือเรื่อง วิฤตการณ์วิทยาศาสตร์ของไทย ได้เสนอไว้ว่า สาเหตุหลักประการหนึ่งของการที่ประเทศไทยต้องตามหลังประเทศอื่นๆ ในกลุ่มเดียวกันอยู่มาก ก็เป็นเพราะว่า นักเรียนไทยไม่มีเจตคติที่ดีหรือที่ถูกต้องเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ และการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์¹ กล่าวคือ นักเรียนถูกสอนให้มองวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์ให้เป็นเพียงเกมที่เล่นไปตามกฎ เพื่อประโยชน์ในการทำข้อสอบ แต่มองไม่เห็นหรือไม่มองว่า วิชาการทั้งคู่นี้เกี่ยวข้องกับชีวิตจริงอย่างไร การไม่มองเช่นนี้ทำให้วิทยาศาสตร์ห่างเหินจากชีวิตของคนในสังคม ผลก็คือ ไม่มีการสนับสนุนการเรียนการสอน รวมถึงการวิจัยทางวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์อย่างจริงจัง ทักษะคิดหรือเจตคติที่มีต่อวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์เช่นนี้ ก็เริ่มก่อเค้ามาตั้งแต่นักเรียนวิชาทั้งสองนี้อย่างจริงจังในชั้นมัธยมศึกษานั้นเอง

นอกจากนี้ยังมีประเด็นเรื่องการฝึกงานในการเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบแนะนำให้นักเรียนทำความรู้จักกับงานอาชีพต่างๆ เพราะนักเรียนในวัยนี้ยังไม่โตพอที่จะเรียนรู้งานอาชีพอย่างใดอย่างหนึ่งได้อย่างเต็มที่ งานอาชีพเช่นนี้จะรวมถึงแต่งงานระดับวิชาชีพชั้นสูง เช่น แพทย์หรือสถาปนิก หรือวิศวกร มาให้ประสบการณ์แก่นักเรียนในโรงเรียน อย่างไรก็ตาม

¹ โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์, วิฤตการณ์วิทยาศาสตร์ของไทย (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2541), หน้า 11-17.

เราก็ต้องไม่ละเลยผู้ประกอบการอาชีพอื่นๆ ด้วย เช่นผู้ที่ประสบความสำเร็จในชีวิตที่เรียนมาทางสายอาชีพ ช่างฝีมือ หรือชาวนาชาวสวน เพราะคนเหล่านี้เป็นส่วนใหญ่ของสังคม และประเด็นสำคัญที่ต้องเน้นย้ำอยู่เสมอ ก็คือ งานอาชีพอะไรก็ตามย่อมมีศักดิ์ศรีและมีคุณค่าในตัวเองทั้งสิ้น นักเรียนควรได้รับการชี้แนะให้รู้จักมองภาคการณไปถึงอนาคตของตัวเอง รู้จักตนเองว่าเหมาะกับงานอาชีพใดเมื่อตนเองเติบโตขึ้น

การฝึกงานสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ก็อาจอยู่ในรูปของการฝึกฝนทักษะงานอาชีพต่างๆ โดยให้โรงเรียนเลียนแบบสิ่งที่นักเรียนมีประสบการณ์อยู่แล้วในครอบครัว เช่น เด็กที่อยู่ในครอบครัวชาวนา ก็จะซึมซับทักษะความรู้ต่างๆ ของการทำนาโดยอัตโนมัติ หากนักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการทำนา ก็มีโอกาสูงว่า จะทำงานเป็นชาวนาได้ดีต่อไป ในทำนองเดียวกัน โรงเรียนก็มีบทบาทในการเสริมสร้าง หรือทำตามอย่างประสบการณ์ที่นักเรียนได้รับจากที่บ้าน เพื่อให้การเรียนรู้ที่บ้านกับที่โรงเรียนประสานกลมกลืนกัน

เรื่องคุณธรรมจริยธรรมก็เป็นเรื่องสำคัญที่ที่ประชุมเน้นย้ำอยู่เสมอ คุณธรรมที่เป็นที่ต้องการ ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ และความสม่ำเสมอ วิธีการในการสอนหรือฝึกฝนนักเรียนเพื่อให้มีคุณธรรมเหล่านี้เป็นธรรมชาติ ดูเผินๆ เหมือนกับว่าทำได้ยาก เพราะคุณธรรมเหล่านี้ดูเหมือนจะวัดได้ยากกว่าเมื่อใดนักเรียนมีคุณลักษณะเช่นนี้แล้ว แต่อย่างไรก็ตาม เราสามารถบอกได้อย่างไม่สงสัยว่า นักเรียนคนหนึ่งมีความรับผิดชอบหรือไม่ หรือเป็นคนซื่อสัตย์หรือไม่ การที่บอกได้เช่นนี้ก็แสดงว่า เราสามารถวัดได้ด้วยวิธีใดวิธีหนึ่งว่าใครเป็นคนรับผิดชอบหรือซื่อสัตย์หรือไม่ ดังนั้น กระบวนการจัดการเพื่อให้ได้นักเรียนที่มีคุณลักษณะเช่นนี้แท้จริงก็ไม่ใช่ว่าเรื่องยากทางหนึ่งที่ทำได้อีกคือ ให้การยกย่องนักเรียนที่มีคุณลักษณะเช่นนี้ และที่สำคัญก็คือ ครูจะต้องประพฤติตัวแบบเดียวกับที่ตนเองสอนด้วย

3. สัดส่วนของนักเรียนอาชีพต่อนักเรียนสายสามัญ

ระบบการแนะแนวควรมีการพัฒนามากกว่านี้ เพื่อให้ให้นักเรียนมองเห็นทางเลือกที่ถูกต้อง และหลากหลาย ทางแก้เรื่องค่านิยมในการเรียนสายสามัญ จำเป็นต้องแก้ที่ระบบใหญ่ คือ ให้นักเรียนเห็นว่า มี role model ที่จบสายอาชีพที่เขายกย่องนับถือ และระบบใหญ่ต้องพัฒนาให้คนที่จบสายอาชีพ มีโอกาสก้าวหน้าในอาชีพการงาน ให้เป็นที่ยกย่องของสังคมได้

4. การศึกษาต่อ เท้ากับเป็นการซื้อเวลาตกงาน

ประเด็นนี้เป็นประเด็นสำคัญประการหนึ่ง ระบบการเรียนของประเทศไทยปัจจุบัน ไม่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้หรือทักษะ ตามที่ควรจะเป็นในระดับการเรียนของตนได้ ที่ประชุมเห็นว่า สาเหตุของเรื่องนี้มาจากหลักสูตรและระบบการเรียนการสอน รวมทั้งปัญหาทางการบริหารจัดการ ที่ไม่สามารถทำให้หลักสูตรที่เขียนไว้ดีแล้ว สามารถเกิดขึ้นจริงได้

5. การเข้าสู่ตลาดแรงงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ที่ประชุมเห็นว่า ตลาดแรงงานของนักเรียนที่สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กว้างขวาง หลากหลายมาก ไม่สามารถเจาะจงไปได้ว่า จะเป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรม หรือภาคเกษตร อย่างเดียว อย่างไรก็ตาม ในการพัฒนาแรงงานเพื่อให้สามารถแข่งขันได้นั้น การพัฒนาฝีมือแรงงานเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง หลายท่านในที่ประชุมยอมรับว่า ไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานของนักเรียนที่สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยรวม แต่อาจมีข้อมูลเฉพาะบางโรงเรียน ที่ได้เก็บรวบรวมไว้เฉพาะ บางท่านเสนอว่านโยบายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์จะช่วยให้แก่นักเรียนที่สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีงานทำ ซึ่งก็เท่ากับเป็นการประกอบอาชีพในท้องถิ่น ซึ่งอาจจะเป็นการเกษตร หรืออุตสาหกรรมขนาดย่อมในหมู่บ้านก็ได้

6. การดึงดูดคนเก่งให้มาเป็นครู

ที่ประชุมเห็นว่า ค่าตอบแทนอาชีพครูต้องมากกว่าที่เป็นอยู่ และเงินเดือนของครูประถมฯควรจะมีมากกว่าของครูมัธยมฯ และของครูมัธยมฯ ควรจะมีมากกว่าของครูมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ระบบการประเมินและการจัดสวัสดิการ ตลอดจนการยกย่องให้เกียรติครูที่ทำงานดีเด่นก็สำคัญมากด้วยเช่นกัน

บรรณานุกรม

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. 2545. ความสามารถในการแข่งขันด้านการศึกษาของประเทศไทย ปี 2544. กรุงเทพฯ: สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาการปฏิรูปการเงินการศึกษา สกศ. สิ่งพิมพ์ สกศ. อันดับที่ 88/2545. 82 หน้า.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. (หมวด 4 และหมวด 6).

มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. 2543. โครงการงานพัฒนาแบบจำลองกำลังแรงงาน การมีงานทำ และการว่างงาน : รายงานฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ.

วิชาการ, กรม กระทรวงศึกษาธิการ. 2544. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์. 2541. วิกฤตการณ์วิทยาศาสตร์ของไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ทักษะแรงงานไทยที่พึงประสงค์สำหรับอนาคตของไทย

เกื้อ วงศ์บุญสิน และคณะ *

วัตถุประสงค์หลักของ “โครงการทักษะแรงงานไทยในอนาคต” คือการแสวงหามาตรการเชิงนโยบายที่จะพัฒนาทักษะแรงงานไทยให้ทันกับความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมในโลก และเพื่อให้ประเทศไทยสามารถแข่งขันได้ในตลาดการค้าเสรี ที่นับวันจะต้องอาศัยแรงงานที่มีฝีมือและความรู้สูงเป็นหลัก เห็นได้จากสถานการณ์ที่ผ่านมาว่าอุตสาหกรรมที่อาศัยแรงงานราคาถูกแต่ไม่มีคุณภาพนั้นไม่สามารถจะสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อรักษาระดับของการแข่งขันไว้ได้ การพัฒนาทักษะแรงงานไทยจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง การศึกษาในโครงการนี้ใช้วิธีสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จัดประชุมผู้เกี่ยวข้องเพื่อระดมความคิดเห็น และทำวิจัยเอกสาร โครงการนี้แบ่งแรงงานออกเป็น 4 กลุ่มตามระดับการศึกษา ได้แก่ 1) กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 2) กลุ่มนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ 3) กลุ่มนิสิตนักศึกษาชั้นปีที่หนึ่งในสถาบันอุดมศึกษา และ 4) กลุ่มผู้สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและปริญญาตรี ผลการวิจัยพบว่าทักษะแรงงานที่พึงประสงค์สำหรับกลุ่มที่ 1 ได้แก่ การคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ สำหรับกลุ่มที่ 2 ได้แก่ การมีความรู้ความสามารถทางเทคนิคในระดับสูง และการใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสาร ส่วนกลุ่มที่ 3 ได้แก่ การมีความรู้ความสามารถทั่วไปและทัศนคติที่ดี มีคุณธรรม และกลุ่มสุดท้าย ได้แก่ การเป็นผู้รู้กว้าง และมีความมุ่งมั่นสูงาน วิธีการหลักในการให้ข้อมูลที่มิทักษะเช่นนี้คือการปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ใหม่ ให้การทำงาน กิจกรรม และการเรียนในห้องเรียนกลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกันมากขึ้น

1. การพัฒนาทักษะแรงงานกับความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

การศึกษาค้นคว้าพบว่า ประเทศไทยมีความจำเป็นต้องคิดหาทางพัฒนาทักษะแรงงานของบุคลากรในประเทศอย่างรีบด่วน เพื่อให้สามารถตอบสนองกับการท้าทายใหม่ๆ ที่ถาโถมเข้ามาและคุกคามสังคมไทยมากขึ้นโดยลำดับ เป็นที่ทราบกันดีว่า วิกฤตทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 นั้นเป็นผลพวงของ

* บทความนี้เป็นรายงานวิเคราะห์สรุปจาก “โครงการทักษะแรงงานไทยในอนาคตที่พึงประสงค์” ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดยคณะผู้วิจัยประกอบด้วย ศ. ดร. เกื้อ วงศ์บุญสิน (วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) มัลลิกา คุณวัฒน์ (ข้าราชการบำนาญ อดีตที่ปรึกษาวិชาการแรงงาน 10 กระทรวงแรงงาน) ศ. ดร. กาญจนา ปราบพาล (สถาบันภาษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) รศ. ดร. สุวณีย์ สุรเสียงสังข์ (ภาควิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) รศ. ดร. ไสร์จจ หงส์ดารมภ์ (ภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) ผศ. ประกายแก้ว โอภาณนทอมตะ (สถาบันภาษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) ดร. แสงรวี เชาวน์ปรีชา (มหาวิทยาลัยชินวัตร) ผศ. ดร. เดวิด บรรเจิดพงศ์ชัย (ภาควิชาวิศวกรรมไฟฟ้า คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) และ อ. ดร. ธัญวัฒน์ โพธิ์ศิริ (ภาควิชาวิศวกรรมโยธา คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

การที่ประเทศมิได้ให้ความสำคัญแก่การพัฒนาทักษะแรงงานในอันที่จะทำให้แรงงานของประเทศสามารถรู้เท่าทันและเป็นเจ้าของความรู้และทักษะใหม่ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงอยู่ของระบบเศรษฐกิจในระยะยาวสาเหตุหนึ่งของวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นนั้นเป็นเพราะคนไทยโดยทั่วไปไม่ได้เฉลียวใจถึงภัยอันตรายของการที่เงินตราจากต่างประเทศไหลเข้ามาอย่างไม่มีการควบคุมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เงินตราที่ไหลเข้ามามักจะเข้าไปในรูปของการสร้างอสังหาริมทรัพย์ หรือการลงทุนในตลาดทุนที่มีได้เน้นหนักที่ผลประโยชน์ของการลงทุนเพื่อความยั่งยืนในระยะยาว มากกว่าการแสวงหากำไรในระยะสั้น เมื่อทักษะแรงงานของไทยไม่ได้รับการพัฒนา จึงไม่สามารถพัฒนาขีดความสามารถในการนำเอาเงินเหล่านั้นไปลงทุนในรูปแบบที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ หรือการพัฒนาความรู้และเทคนิคเพื่อใช้ในการผลิตมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ ผลก็คือประเทศไทยต้องสูญเสียอย่างย่อยยับ นักวิชาการหลายท่านกล่าวว่าวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2540 นั้นเปรียบเสมือนกับการเสียกรุงครั้งที่ 3 Corsetti, Pesenti and Roubini (1988) ได้สรุปเหตุการณ์ที่นำไปสู่วิกฤตเศรษฐกิจในปีดังกล่าวไว้อย่างละเอียด

แม้ว่าจะมีความเห็นร่วมกันโดยทั่วไปว่า วิกฤตเศรษฐกิจเมื่อปี พ.ศ. 2540 น่าจะเป็นเหตุให้ประเทศไทยต้องหันมาปฏิรูปตนเองในด้านต่างๆ แต่จนถึงขณะที่เขียนงานวิจัยชิ้นนี้ ซึ่งเวลาได้ผ่านไปกว่าห้าปีแล้ว การปฏิรูป (โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะแรงงาน) ก็ยังดำเนินไปได้ช้ากว่าที่ควร ระบบการศึกษาของประเทศก็ยังคงเคลื่อนที่แบบช้าๆ ที่ช้ากว่าที่ควร แม้ว่าจะได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งเป็นกฎหมายที่มุ่งปฏิรูประบบการศึกษาเป็นหลักไปตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 แล้วก็ตาม สภาพที่เกิดขึ้นก็คือ เมื่อมีบางฝ่าย เช่น ผู้มีอำนาจทางการเมืองพยายามจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ก็จะมีการต่อต้านทั้งในรูปแบบของการต่อต้านโดยตรง เช่น การเผชิญหน้าหรือต่อสู้ในรูปแบบต่างๆ ที่เป็นรูปธรรม และการต่อต้านโดยอ้อมที่ปรากฏออกมาในรูปของความสับสนและความไม่เข้าใจในเนื้อหาของการเสนอการเปลี่ยนแปลง ซึ่งทั้งหมดนี้แสดงนัยว่าการปฏิรูปการศึกษายังไปไม่ถึงจุดหมาย

ที่เป็นเช่นนี้ก็เนื่องจากสาเหตุหลักซึ่งได้แก่ การที่สังคมไทยปัจจุบันยังคงเป็นสังคมประเพณีดั้งเดิม (traditional society) ที่มีความต่อเนื่องกับอดีตสูง ทำให้การเปลี่ยนแปลงอย่างขนานใหญ่ที่จะพลิกโฉมหน้าของสังคมเกิดขึ้นได้ยากมาก หรืออาจจะกล่าวได้ว่าเกิดขึ้นไม่ได้เลย สังคมไทยไม่เคยมีประสบการณ์ในการเปลี่ยนแปลงอย่างขนานใหญ่เหมือนดังเช่นที่เกิดขึ้นในประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ประเทศจีน ญี่ปุ่น เวียดนาม หรือเกาหลี ประเทศเหล่านี้ต่างก็ผ่านประสบการณ์การเปลี่ยนแปลงระบบทั้งหมดของตนอย่างหน้ามือเป็นหลังมือ เป็นการทิ้งระบบเดิมลงอย่างสิ้นเชิงและมีระบบใหม่เข้ามาแทนที่ในเวลาอันรวดเร็ว จะเห็นได้จากประสบการณ์ของประเทศจีนที่ต้องปรับเปลี่ยนตนเองจากสังคมประเพณีดั้งเดิมภายใต้ราชวงศ์ชิงมาเป็นสังคมคอมมิวนิสต์ เพราะต้องตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองภายในเวลาเพียงไม่กี่สิบปี นับจาก ค.ศ. 1911 ที่ราชวงศ์ชิงล่มสลาย

จนถึงปี ค.ศ. 1949 ที่สาธารณรัฐประชาชนจีนได้ประกาศก่อตั้งประเทศขึ้น ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้นี้ ประเทศจีนต้องพบกับความเดือดร้อนแสนสาหัส ทั้งจากความล่มสลายของระบบการปกครองของราชวงศ์ชิง จากการต่อสู้ของเหล่าขุนศึก จากสงครามกลางเมืองระหว่างฝ่ายจีนคณะชาติกับฝ่ายจีนคอมมิวนิสต์ และจากการต่อสู้ในสงครามโลกครั้งที่ 2 กับประเทศญี่ปุ่น การต่อสู้เหล่านี้เป็นประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ในการเปลี่ยนแปลงสู่ยุคใหม่ที่ไม่เคยเกิดขึ้นในประเทศไทย และเหตุการณ์ที่ประเทศไทยประสบในช่วงระยะเวลาเดียวกันก็ไม่ได้หนักหนาสาหัสเท่ากับการเปลี่ยนแปลงของประเทศจีน การเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 (ค.ศ. 1932) ก็ได้เป็นการเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าของสังคมไทยอย่างหน้ามือเป็นหลังมือ เป็นแต่เพียงการเปลี่ยนแปลงตัวคณะบุคคลที่มาบริหารประเทศเท่านั้น แม้จะมองจากมุมมองที่กว้างขึ้นในทางประวัติศาสตร์ ก็พบว่าในช่วงระยะเวลาเดียวกันกับการเปลี่ยนแปลงของประเทศจีน คือเริ่มตั้งแต่การเสด็จสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงการเสด็จขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน สังคมไทยก็ได้เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงที่คุกคามการดำรงอยู่หรือการอยู่รอดของชาติ นอกจากนี้ เมื่อเปรียบเทียบประสบการณ์ของประเทศไทยในระยะเวลาเดียวกันกับประสบการณ์ของประเทศญี่ปุ่น (ซึ่งต้องเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่เมื่อพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ 2) และประสบการณ์ของประเทศเกาหลี (ซึ่งต้องเผชิญกับการตกเป็นอาณานิคมของประเทศญี่ปุ่นกับความสิ้นสละเทือนของสงครามเกาหลีและการแบ่งแยกประเทศ) หรือแม้แต่ประสบการณ์ของประเทศเวียดนาม (ที่ต้องต่อสู้อย่างหนักกับประเทศฝรั่งเศสเพื่อเอกราช และต้องต่อสู้กับประเทศสหรัฐอเมริกาในสงครามเวียดนาม) ก็จะเห็นได้ว่าประเทศไทยยังคงรักษาความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์ของระบอบสังคมดั้งเดิมไว้ได้ ในขณะที่ประเทศเพื่อนบ้านเหล่านี้ต้องสร้างประวัติศาสตร์ของตนขึ้นมาใหม่

สถานการณ์ทางประวัติศาสตร์ของสังคมไทยเช่นนี้ ทำให้การเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่เป็นการถอนรากถอนโคนสังคมดั้งเดิม เพื่อให้เกิดสังคมใหม่ เป็นเรื่องยากอย่างยิ่ง การที่ประเทศจีนหรือประเทศญี่ปุ่นสามารถปฏิรูปประเทศของตนได้ ก็เนื่องจากผลพวงของสงครามทำให้ประเทศเหล่านี้อยู่ในสภาพเหมือน "ผ้าขาว" ที่ผู้วางนโยบายจะจัดการอย่างไรก็ได้ ประเทศจีนภายใต้การปกครองระบอบคอมมิวนิสต์หรือประเทศญี่ปุ่นภายใต้การปกครองของประเทศสหรัฐอเมริกาภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีลักษณะคล้ายกัน คือ บอบช้ำจากสงครามมากจนระเบียบสังคมดั้งเดิมก่อนสงครามอยู่ในสภาพที่ไม่อาจจะดำรงอยู่ได้ หรืออ่อนแอมากจนไม่สามารถก่อกำเนิดให้เกิดการปกครองและกลไกความคิดของประชาชนได้ด้วยเหตุนี้ ผู้วางนโยบายในยุคนั้นของประเทศทั้ง 2 นี้ จึงสามารถทำให้ภาพในใจของตนเป็นจริงขึ้นมาได้ภายในเวลาไม่นานนัก แต่โดยที่ประเทศไทยไม่มีประสบการณ์การบอบช้ำจากสงครามขนาดนั้น การเปลี่ยนแปลงสังคมไทยจึงจำเป็นต้องเริ่มจากการเจรจาต่อรองกับระเบียบสังคมเดิมอยู่เสมอ ทั้งนี้มิได้หมายความว่าสังคมไทยไม่มีการเปลี่ยนแปลงเลย หากแต่แท้จริงแล้วสังคมไทยเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอด

นับตั้งแต่การปฏิรูปในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา เพียงแต่อัตราความเร็วของการปฏิรูปนั้นไม่เท่ากับที่เกิดขึ้นในประเทศจีนหรือประเทศญี่ปุ่น โดยเฉพาะในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

ด้วยเหตุเช่นนี้ ความพยายามใดๆ ในการเปลี่ยนแปลงสังคมไทยจึงต้องคำนึงถึงความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์นี้เป็นสำคัญ มองในแง่หนึ่งความต่อเนื่องดังกล่าวนี้ก็เหมือนกับดุ่มน้ำหนกที่คอยถ่วงมิให้ผู้วางนโยบายสามารถทำให้ภาพหรือวิสัยทัศน์ของตนเป็นจริงขึ้นมาได้อย่างทันใจ แต่ในอีกแง่หนึ่งก็ถือได้ว่าความต่อเนื่องเช่นนี้เป็นคุณูปการอันใหญ่หลวงของคนไทย เนื่องจากทำให้คนไทยมีความมั่นคงในวัฒนธรรมของตน และไม่ตกอยู่ในสภาพ "หลักลอย" เพราะขาดที่ยึดเหนี่ยวหรือที่พึ่งพิงทางจิตใจ ดังที่กำลังเกิดในประเทศจีนหรือประเทศญี่ปุ่นที่ผู้คนมักตัดขาดจากระเบียบความคิดที่มีมาแต่เดิม เช่น ศาสนาหรือหันกลับไปหาระเบียบเดิมอย่างรุนแรงเกินไป จนทำให้เกิดกลุ่มหัวรุนแรงทางศาสนา (religious fundamentalism) ขึ้น

ที่ยกประเด็นทางประวัติศาสตร์มาเช่นนี้ก็เพื่อจะเสนอว่า นอกจากการพัฒนาทักษะแรงงานจะเป็นการเปลี่ยนแปลงสังคมแล้ว ยังเป็นการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมด้วย ดังนั้น การหาเส้นทางหรือแนวนโยบายที่ได้ผลในทางปฏิบัติจึงต้องคำนึงถึงประเด็นนี้ด้วย ทั้งนี้เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นผลรวมของความคิด ระบบสัญลักษณ์ ความเชื่อ และพฤติกรรมต่างๆ ที่เป็นลักษณะเฉพาะของสังคม การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมจึงหมายถึงการเปลี่ยนแปลงค่านิยมและความเชื่อเหล่านี้ ข้อเสนอของโครงการวิจัยนี้ก็คือ การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมที่เป็นการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกเป็นสิ่งที่ไม่สามารถทำได้สำเร็จ หรือเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำอย่างยิ่ง หากแต่การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมควรจะต้องเกิดขึ้นจากภายใน หมายความว่าหากสังคมไทยจะหาทางพัฒนาทักษะแรงงานของตน ก็จะต้องเป็นความพยายามที่ริเริ่มจากคนไทยเอง ยิ่งไปกว่านั้นความพยายามดังกล่าวนี้จะต้องตั้งอยู่บนรากฐานของการที่สังคมไทยเกิดความเชื่อมั่นว่าการนำพาสังคมไทยให้เกิดประโยชน์สุขท่ามกลางกระแสโลกที่เปลี่ยนแปลงนี้ ต้องอาศัยการพัฒนาทักษะแรงงานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

การที่วัฒนธรรมมีบทบาทในการเปลี่ยนแปลง เช่น การพัฒนาทักษะแรงงานนี้ หมายความว่า การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะเกิดขึ้นไม่ได้เลยหากไม่พิจารณาถึงประเด็นทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะในเรื่องความต่อเนื่องทางวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมอาจจะฟังดูเป็นเรื่องยาก เพราะความต่อเนื่องทำให้การเปลี่ยนแปลงอย่างหน้ามือเป็นหลังมือในเวลาอันรวดเร็วเป็นไปได้ยากมาก ดังได้กล่าวแล้วข้างต้นแต่อย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมก็เป็นสิ่งที่ลื่นไหลและเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังจะเห็นได้จากกรณีของวัยรุ่นเป็นต้น ปัญหาก็คือทำอย่างไรจึงจะเกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่จะยังผลให้เกิดการพัฒนาทักษะแรงงานอันเป็นจุดประสงค์ของงานวิจัยนี้ได้

การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมนั้นจะต้องเริ่มจากการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ซึ่งจะยังผลไปถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ประเด็นก็คือ สังคมไทยมักจะคุ้นชินกับการเปลี่ยนแปลงที่ริเริ่มจากข้างบนลงมา (top-down development) คือการที่ผู้วางนโยบายที่มีอำนาจทางการเมืองสั่งการลงมาว่าต้องการอย่างไร แท้จริงแล้วการเปลี่ยนแปลงในประเทศจีนหรือประเทศญี่ปุ่นที่กล่าวมาข้างต้นก็มีลักษณะนี้เช่นกัน แต่เนื่องจากสถานะของสังคมไทยไม่เหมือนกับในประเทศจีนหรือประเทศญี่ปุ่น ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงสังคมไทยจึงควรใช้ 2 แนวทางผสมกัน คือทั้งแบบริเริ่มจากข้างบนลงมา และแบบริเริ่มจากข้างล่างขึ้นไป (bottom-up development) ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาที่ริเริ่มจากประชาชนธรรมดาๆ ที่จะได้รับผลกระทบจากการพัฒนาโดยตรง ตัวอย่างของการพัฒนาทักษะแบบริเริ่มจากข้างล่างขึ้นไปได้แก่ การที่สมาชิกของชุมชนหนึ่งๆ มาประชุมปรึกษาหารือกันว่าจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนและพัฒนาทักษะแรงงานของคนรุ่นใหม่ในชุมชนอย่างไร เพื่อที่จะให้ชุมชนของตนแข่งขันกับชุมชนอื่นๆ ได้ เป็นต้น

ตัวอย่างเช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกามีการแข่งขันระหว่างมลรัฐต่างๆ หรือแม้แต่ระหว่างเทศมณฑล (county) ต่างๆ เพื่อแย่งชิงการลงทุน ธุรกิจ โอกาส ฯลฯ ระหว่างกัน ในขณะที่ยังรักษาความเป็นมิตรระหว่างกันไว้ได้ การนำแนวคิดเช่นนี้มาใช้ในประเทศไทยก็อาจอยู่ในรูปของการให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดหรือองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้ริเริ่ม ศึกษา และพัฒนานโยบายการพัฒนาทักษะแรงงานในพื้นที่ของตน เพื่อแข่งขันกับจังหวัดอื่นๆ หรือตำบลอื่นๆ เพื่อดึงดูดธุรกิจหรือการลงทุนที่จะนำความเจริญทางเศรษฐกิจมาให้แก่ชุมชนของตน

ในกรณีเช่นนี้ รัฐบาลกลางจะลดบทบาทของตนจากการเป็นผู้ริเริ่มและบังคับใช้นโยบาย มาเป็นผู้ประสานงานและกำหนดกฎเกณฑ์ของการแข่งขันระหว่างชุมชนแทน รัฐบาลกลางอาจมอบหมายให้มีการศึกษาเพื่อพัฒนากรณีศึกษาที่พึงประสงค์ เพื่อเป็นเอกสารอ้างอิงสำหรับชุมชนต่างๆ ในการดำเนินงานของตน แต่จะไม่ลงไปเป็นผู้สั่งการว่าจะให้ชุมชนทำอย่างไร หรือในขั้นต้นก็อาจใช้การผสมผสานกันระหว่างแนวทางทั้ง 2 นี้ การประสานการพัฒนาจากข้างล่างขึ้นไป จะมีประโยชน์ตรงที่เป็นการให้ความสำคัญแก่วัฒนธรรมในการดำเนินความพยายามในการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและแนวทางในการดำเนินชีวิตของสังคม ซึ่งอันที่จริงก็เป็นสิ่งจำเป็น

อีกทางหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมก็คือ การใช้การสื่อสารเข้ามามีบทบาทมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมที่เห็นกันอยู่อย่างเด่นชัด เช่น แฟชั่นหรือรสนิยมของวัยรุ่นนั้น เกิดขึ้นเพราะการสื่อสารมวลชนมีบทบาทสำคัญ ดังนั้น การใช้สื่อมวลชนสร้างกระแสสำนึกในการเห็นความสำคัญของการ

พัฒนาทักษะแรงงานจึงเป็นสิ่งสำคัญ สื่อมวลชนอาจจะเพิ่มข่าวเกี่ยวกับความรู้ สารคดี ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีให้มากขึ้น เนื่องจากข่าวเหล่านี้มีความสัมพันธ์โดยตรงกับการพัฒนาความรู้

และทักษะในการทำงานในโลกยุคใหม่ นอกจากนี้ ยังควรใช้เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตให้เป็นประโยชน์มากขึ้น ด้วยการสร้างเครือข่ายจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ระหว่างผู้ที่ประกอบอาชีพเดียวกัน ให้ช่วยเหลือกันพัฒนาทักษะของตนให้มากยิ่งขึ้น นายจ้างหรือผู้ประกอบการอาจจะจัดให้มีการฝึกอบรมการใช้เทคโนโลยีเหล่านี้ เพื่อยกระดับความสามารถของพนักงานให้มากยิ่งขึ้น เมื่อมองในภาพรวมจะเห็นได้ว่าความพยายามเหล่านี้ จะรวมกันเข้าเป็นกระแสนของการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม หรือการเปลี่ยนแปลงความคิดและความเชื่อ ซึ่ง จะนำไปสู่การลงมือปฏิบัติต่อไป

กล่าวโดยสรุป การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมอยู่ที่การเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติของคนส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งยวดในการพัฒนา เนื่องจากหากไม่คำนึงถึงประเด็นทางวัฒนธรรมแล้ว เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น การเปลี่ยนแปลงนั้นก็จะตกอยู่กับคนเพียงส่วนน้อยของสังคม ที่สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงได้เนื่องจากได้ปรับเปลี่ยนทัศนคติไปก่อนแล้ว ทั้งให้คนส่วนใหญ่ต้องอยู่ห่างออกไปมากยิ่งขึ้นโดยลำดับ สถานการณ์เช่นนี้ทำให้ช่องว่างระหว่างผู้ที่ปรับตัวได้ กับผู้ที่ไม่ปรับตัวกว้างออกไป ซึ่งจะก่อให้เกิดผลร้ายแรงจากการแตกร้าวของสังคม ด้วยเหตุนี้ ทำให้ และแนวคิดที่ถูกต้องเกี่ยวกับการพัฒนา ซึ่งย่อมรวมไปถึงการพัฒนาทักษะแรงงานด้วย ก็คือการสร้างสายสัมพันธ์ (partnership) ระหว่างคนในเมือง (ซึ่งมักจะปรับตัวได้รวดเร็วกว่า) กับคนในชนบท สายสัมพันธ์ดังกล่าวนี้จะเป็นตัวจักรที่สำคัญในการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมของสังคมไทยโดยรวม การสร้างสายสัมพันธ์นี้จะเกิดขึ้นได้ด้วยนโยบายของรัฐที่มุ่งพัฒนาชนบทให้มากกว่าการให้แต่เพียงอย่างเดียว และการอาศัยสื่อมวลชนและระบบการศึกษาที่มุ่งลดช่องว่างระหว่างเมืองกับชนบทให้แคบลง

2. เหตุใดจึงต้องพัฒนาทักษะแรงงาน

ความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์ที่กล่าวไว้ในหัวข้อข้างต้นนั้นมีจุดประสงค์เพื่อชี้ให้เห็นถึงปัญหาอุปสรรคสำคัญในการเปลี่ยนแปลงสังคมไทย และที่สำคัญก็คือชี้ให้เห็นว่าความพยายามใดๆ ในการเปลี่ยนแปลงสังคมไทยในเชิงโครงสร้างนั้น ต้องคำนึงถึงประเด็นนี้อยู่เสมอ โครงการวิจัยนี้มุ่งเสนอปัญหาและวิธีการแก้ไขเพื่อพัฒนาทักษะแรงงาน แต่การจะเสนอการเปลี่ยนแปลงใดๆ นั้นจำเป็นจะต้องแสดงเหตุผลให้ชัดเจนว่า เหตุใดจึงเสนอแนวทางในการเปลี่ยนแปลงเช่นนั้นไว้ด้วย ด้วยเหตุนี้ หัวข้อนี้จึงมุ่งเสนอเหตุผลดังกล่าว โดยแยกเป็น 2 ประเด็น คือ สภาพการณ์ภายในของสังคมไทย และภาวะคุกคามจากภายนอก ซึ่งทั้ง 2 ประเด็นจะประสานกันเพื่อชี้ว่าเหตุใดการแสวงหาแนวทางในการพัฒนาทักษะแรงงานจึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับสังคมไทยปัจจุบัน

2.1 สภาพการณ์ภายในของสังคมไทยที่ทำให้ต้องพัฒนาทักษะแรงงาน

หัวข้อนี้จะนำเสนอสมการการณ์ภายในที่ทำให้ต้องหาช่องทางในการพัฒนาทักษะแรงงานไทย สมการการณ์ของประเทศไทยดังที่กล่าวมาในหัวข้อที่แล้ว คือการมีความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์สูง และมีความตียึด (ไม่ว่าจะโดยรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม) กับอดีตและความเคยชินสูง ประเด็นเหล่านี้สังเกตได้จากการที่คนไทยทั่วไปยังยึดติดกับค่านิยมที่มีมาแต่ดั้งเดิม ดังปรากฏอยู่ในคำพังเพย เช่น "เดินตามผู้ใหญ่หมาไม่กัด" หรือ "สิบพ่อค้าไม่เท่าหนึ่งพระยาเลี้ยง" แม้ว่าในปัจจุบันนี้พฤติกรรมของผู้คนในสังคมไทยจะเปลี่ยนไปจากเดิมมากแล้วก็ตาม ดังจะเห็นได้จากการที่คนไทยรุ่นใหม่จำนวนหนึ่งเห็นว่าการรับราชการเป็นทางตัน ไม่เหมือนกับการทำธุรกิจส่วนตัว แต่คงปฏิเสธไม่ได้ว่าโดยภาพรวมแล้วเนื้อหาของคำพังเพยก็ยังคงใช้ได้อยู่ในปัจจุบัน ตัวอย่างที่สนับสนุนความตียึดกับความเคยชินที่เห็นได้ชัดก็ได้แก่ การที่กว่าร้อยละ 80 ของอาจารย์มหาวิทยาลัยของรัฐไม่เห็นด้วยกับการนำมหาวิทยาลัยของรัฐออกนอกระบบราชการ ซึ่งคงอธิบายเป็นอื่นไปไม่ได้นอกเสียจากว่าอาจารย์มหาวิทยาลัยไม่มั่นใจกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น และยังคงตียึดกับสภาพภาพของความเป็นข้าราชการ ซึ่งก็เป็นผลพวงมาจากความต่อเนื่องกับอดีตนั่นเอง

แม้ว่าจะมีปัญหาและอุปสรรคอย่างมากในการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมไทย แต่การไม่พยายามที่จะเปลี่ยนแปลงเสียเลยก็เท่ากับเป็นการหันหน้าหนีปัญหา อันจะทำให้เกิดผลเสียหายร้ายแรง ดังนั้น บทความนี้จะขอเสนอปัญหาที่เป็นสมการการณ์ภายในของสังคมไทยที่ทำให้เกิดความจำเป็นต้องพัฒนาทักษะแรงงาน ดังนี้

2.1.1 ความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

สมการการณ์ภายในประการแรกที่เป็นอุปสรรคของการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมไทยคือความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์ การพัฒนาทักษะแรงงานไทยจะต้องนำความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์มาเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาทักษะแรงงานไทย กล่าวคือ แทนที่จะมองว่าความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์เป็นตุ่มถ่วงการเปลี่ยนแปลง ก็ควรจะมองความต่อเนื่องนี้ในทางบวก และทำให้ความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์เป็นหุ้นส่วนในการพยายามเสนอการเปลี่ยนแปลงใดๆ ซึ่งสามารถทำได้โดยการเน้นที่การริเริ่มจากประชาชนแทนที่จะเป็นการสั่งการทั้งหมดโดยภาครัฐอย่างที่เคยเป็นมา เนื่องจากความต่อเนื่องเป็นคุณลักษณะอย่างกับการแซ่แข็ง จึงมีการเปลี่ยนแปลงภายใต้ความต่อเนื่องได้ และความเป็นไปได้นี้เองที่จะต้องคำนึงถึงอย่างมากในการเสนอแนวทางในการพัฒนาสังคมไทย

2.1.2 ความอ่อนแอเชิงโครงสร้างของสังคมไทย

สมการการณ์ภายในประการที่สองก็ได้แก่ความอ่อนแอในด้านต่างๆ ของสังคมไทยเอง ดังจะเห็นได้จากประเด็นต่อไปนี้

2.1.2.1 ความอ่อนแอทางโครงสร้างพื้นฐานทางความรู้

โครงสร้างพื้นฐานทางความรู้ (knowledge infrastructure) ได้แก่สิ่งจำเป็นพื้นฐานที่ทำให้การสร้างความรู้ รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากความรู้ที่สร้างขึ้นเกิดขึ้นได้ โครงสร้างพื้นฐานได้แก่สิ่งต่างๆ ที่รวมกันเข้าเป็นระบบ ซึ่งทำให้การดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นได้ เช่น ประปา และไฟฟ้า เป็นโครงสร้างพื้นฐานสำหรับเมืองสมัยใหม่และโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น โครงสร้างพื้นฐานทางความรู้จึงรวมถึงสถาบันต่างๆ ที่ทำหน้าที่ผลิต ถ่ายทอด และสื่อสารความรู้ในสังคม ซึ่งได้แก่โรงเรียน มหาวิทยาลัย สถาบันวิจัย ราชบัณฑิตยสถาน หน่วยงานส่งเสริมการวิจัย รวมทั้งสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์และโทรทัศน์ด้วย จากการวิจัยในโครงการนี้สรุปได้ว่าประเทศไทยยังคงอ่อนแออยู่ค่อนข้างมากในด้านโครงสร้างพื้นฐานทางความรู้ ภาครัฐจัดสรรงบประมาณด้านการวิจัยและพัฒนาเพียงร้อยละ 0.2 ของผลผลิตมวลรวมประชาชาติ โรงเรียนต่างๆ ก็ยังอยู่ในสภาพย่ำแย่ เพราะขาดครูที่มีคุณภาพในปริมาณที่มากพอ และระบบการเรียนการสอนก็ยังเน้นที่การท่องจำโดยไม่เน้นความเข้าใจ การเรียนการสอนในโรงเรียนไม่สามารถจูงใจให้นักเรียนส่วนใหญ่เกิดฉันทาคิดต่อความรู้ได้ มีปัญหาหาเสพติดพฤติกรรมทางเพศของเด็กนักเรียน ฯลฯ นอกจากนี้ ในมหาวิทยาลัยเอง ซึ่งควรเป็นแหล่งสร้างความรู้สำคัญของชาติ ก็ไม่ได้ผลิตความรู้ที่มีคุณภาพและปริมาณที่มากพอ อัตราส่วนของผู้ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์เมื่อเทียบกับจำนวนอาจารย์ทั้งหมดยังต่ำอยู่มาก และปริมาณงานวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการนานาชาติก็ยังอยู่ในระดับต่ำมาก อาจารย์มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ใช้เวลากับการสอนและการบริการทางวิชาการ ซึ่งให้ผลเชิงรูปธรรมเป็นตัวเงินได้มากกว่าการทำวิจัย ทั้งหมดนี้ส่งผลอย่างร้ายแรงต่อโครงสร้างพื้นฐานทางความรู้ของประเทศ

สถาบันวิจัยและหน่วยงานสนับสนุนการวิจัยก็ยังทำงานไม่ได้เต็มที่ การที่ภาครัฐสนับสนุนงบประมาณการวิจัยและพัฒนาเพียงร้อยละ 0.2 ของผลผลิตมวลรวมประชาชาติทำให้ประเทศขาดมวลวิกฤต (critical mass) ที่จะก่อให้เกิดผลก้อนหิมะ (snowball effect) ที่จะทำให้กระบวนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางความรู้ก่อตัวไปได้เอง

วิจารณ์ พานิช (2543: 160) ได้กล่าวไว้ว่า “ประเทศไทยไม่มีการจัดการนโยบายด้านการวิจัยและพัฒนาของประเทศในภาพรวม และระบบการจัดการงานวิจัยระดับปฏิบัติมีความอ่อนแอมาก ไม่มีระบบข้อมูลข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา นโยบายการวิจัยและพัฒนาของประเทศ และไม่มีระบบข้อมูลข้อเสนอแนะสำหรับใช้ในการจัดการงานวิจัยในระดับปฏิบัติ ไม่มีระบบการพัฒนานักวิจัย ไม่มีระบบการพัฒนานักบริหารงานวิจัย ไม่มีระบบการประเมินหน่วยบริหารการจัดการงานวิจัย ไม่มีการประเมินสถานภาพการวิจัยในภาพรวมของประเทศ ไม่มีการประเมินความคุ้มค่าของการใช้เงินวิจัยในระดับต่างๆ สังคมไทยมีวัฒนธรรมที่ไม่เอื้อต่อการวิจัยและพัฒนา”

ข้อสรุปของวิจารณ์ พานิช ดังยกมาแสดงข้างต้นนั้นชัดเจนไม่ต้องนำเสนออะไรเพิ่มอีก ข้อสรุปที่น่าสนใจอย่างยิ่งคือข้อที่กล่าวว่า สังคมไทยมีวัฒนธรรมที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ภารกิจก็คือทำอย่างไรจึงจะปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมไทยให้เป็นวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนางานวิจัย ซึ่งก็ย่อมส่งผลไปถึงการพัฒนาทักษะแรงงานด้วย

2.1.2.2 ความอ่อนแอทางโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ

โครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ (physical infrastructure) หมายถึงปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้การดำรงอยู่และการปฏิบัติงานด้านต่างๆ สามารถเกิดขึ้นได้ อย่างไรก็ตาม ดรรชนีที่ดีชุดหนึ่งที่ใช้บ่งชี้ถึงความอ่อนแอในด้านนี้ของประเทศไทยได้ดี ได้แก่ การวิเคราะห์ของสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) ที่ได้เสนอสาเหตุ 5 ประการของการที่ขีดความสามารถทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของไทยตกอันดับจากการสำรวจของ International Institute for Management Development (IMD) (สวทช., 2543: 8-17) คือ

2.1.2.2.1 ค่าใช้จ่ายในการวิจัยและพัฒนา

การศึกษาของ สวทช. พบว่าการลงทุนในด้านการวิจัยและพัฒนาของประเทศทั้งในภาครัฐและภาคเอกชนยังอยู่ในระดับต่ำมาก ดังได้กล่าวแล้วข้างต้น ประเทศไทยมีสัดส่วนการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาเมื่อเทียบกับผลผลิตมวลรวมประชาชาติเพียงประมาณร้อยละ 0.2 ในขณะที่ประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ประเทศมาเลเซียมีสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 0.4 และประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น ประเทศเยอรมนีและประเทศญี่ปุ่นมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 2.5 และร้อยละ 3.0 ตามลำดับ ที่น่าเป็นห่วงก็คือ สัดส่วนการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาของประเทศไทยได้ลดลงมาโดยตลอด แม้ว่าจำนวนเงินในปีงบประมาณแต่ละปีจะเพิ่มขึ้นก็ตาม สวทช. รายงานว่าในปี พ.ศ. 2530 งบประมาณด้านการวิจัยและพัฒนา มีสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 0.22 ของงบประมาณแผ่นดิน แต่ในปี พ.ศ. 2540 สัดส่วนนี้ลดลงมาอยู่ที่ร้อยละ 0.10 เท่านั้น แม้ว่างบประมาณด้านการศึกษาของประเทศไทยจะมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 25 ของงบประมาณแผ่นดิน แต่งบประมาณส่วนใหญ่จะเป็นค่าใช้จ่ายประจำ เช่น เงินเดือนครู หรือการปลูกสร้างอาคาร ทำให้เหลืองบประมาณเพื่อพัฒนาคุณภาพของการศึกษาของนักเรียนน้อยมาก

นอกจากนี้ การลงทุนของภาคเอกชนในด้านการวิจัยและพัฒนาก็ยังอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ การศึกษาพบว่าภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาในประเทศเพียงร้อยละ 9 เท่านั้น ซึ่งหมายความว่าในปริมาณการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาทั้งหมดของประเทศนั้น ภาครัฐ (อันได้แก่หน่วยงานวิจัยของรัฐ มหาวิทยาลัย และกระทรวงทบวงกรมต่างๆ) มีส่วนในการลงทุนด้านนี้ถึงกว่าร้อยละ 90 สภาพเช่นนี้ไม่เป็นผลดีแต่ประการใด เนื่องจากการที่จะเปลี่ยน

สภาพจากงานวิจัยไปเป็นความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยแรงขับเคลื่อนจากภาคเอกชนเป็นหลัก

2.1.2.2.2 บุคลากรทางการวิจัยและพัฒนา

การขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณภาพเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ต้องเสนองานวิจัยขึ้นขึ้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย รวมทั้ง สวทช. เอง ก็ตระหนักในปัญหาข้อนี้เป็นอย่างดี ข้อมูลของ IMD ที่ใช้ในการจัดอันดับประเทศต่างๆ ระบุว่า ประเทศไทยมีบุคลากรที่ทำงานวิจัยเต็มเวลาเพียงประมาณ 14,000 คนเท่านั้น ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 0.04 ของกำลังแรงงานทั้งประเทศ และบุคลากรที่ทำงานวิจัยเต็มเวลาลดจำนวนลงจากกว่า 5,500 คนในปี พ.ศ. 2530 เหลือเพียงประมาณ 4,400 คนในปี พ.ศ. 2540 สถานการณ์เช่นนี้นับว่าน่าหดหู่ใจอย่างยิ่ง เพราะบุคลากรทางการวิจัยและพัฒนาเป็นตัวจักรที่จะทำให้กระบวนการสร้างความรู้และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางความรู้ขับเคลื่อนไปได้ ตัวเลขอื่นๆ ที่ IMD นำเสนอก็คือเป็นทำนองเดียวกันนี้ เช่น ภาคเอกชนในประเทศไทยมีบุคลากรที่ทำงานวิจัยและพัฒนาเต็มเวลาเพียง 700 อัตรา ในขณะที่ประเทศมาเลเซียและประเทศอิตาลีมีบุคลากรเหล่านี้มากถึง 3,500 อัตราและ 60,000 อัตรา ตามลำดับ

2.1.2.2.3 การจัดการด้านเทคโนโลยี

การจัดการด้านเทคโนโลยีหมายถึงการจัดการเพื่อให้เทคโนโลยีแปรมาเป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งหมายรวมถึงความร่วมมือทางเทคโนโลยี ความร่วมมือในการทำวิจัย ทรัพยากรด้านการเงิน การพัฒนาและประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และการจัดสรรสาธารณูปโภคด้านการวิจัยและพัฒนา อย่างไรก็ตาม สภาพการณ์ของประเทศไทยก็คือน่าเสียดายที่ความร่วมมือดังกล่าวมีอยู่น้อยมากหรือไม่มีเลย มหาวิทยาลัยยังขาดการประสานงานและการทำงานร่วมกับภาคเอกชน ไม่มีการสร้างความรู้และไม่มีการถ่ายทอดความรู้ (ถ้ามี) ไปยังภาคธุรกิจเพื่อการผลิต ในขณะที่ในประเทศที่พัฒนาแล้วจะให้ความสำคัญอย่างมากต่อการประสานกันระหว่างฝ่ายต่างๆ 3 ฝ่าย คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน และมหาวิทยาลัย Etzkowitz and Leydesdorff (1998: 197-258) เรียกการประสานกันเช่นนี้ว่า "เกลียวสามประสาน" (triple helix) ซึ่งหมายถึงเส้นเกลียว 3 เส้นมาประสานกันเช่นเดียวกับในโมเลกุลของ DNA ที่เป็น double helix ในการนี้ ภาครัฐจะทำหน้าที่กำหนดนโยบายและบริบทแวดล้อมให้การพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นไปได้อย่างราบรื่น ในขณะที่ภาคเอกชนมีหน้าที่ลงมือผลิตและภาคมหาวิทยาลัยมีหน้าที่ผลิตความรู้และเทคนิคที่จะช่วยให้การผลิตของภาคเอกชนมีประสิทธิภาพสูง แต่ความสัมพันธ์ดังกล่าวไม่ได้หยุดอยู่เพียงเท่านั้น เพราะภาครัฐอาจมีบทบาทในการผลิตหรือในการสร้างความรู้เสียเองก็ได้ ประเด็นสำคัญของ "เกลียวสามประสาน" ของ Etzkowitz and Leydesdorff ก็คือทั้ง 3 ฝ่ายต้องร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ใช่ต่างฝ่ายต่างเพียงแต่ทำหน้าที่ของตนไปเท่านั้น

หากแต่การประสานกันนี้ต้องลงไปถึงการที่แต่ละฝ่ายมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและในการดำเนินงานของฝ่ายอื่นๆ อีกด้วย ตัวอย่างเช่น ภาคเอกชนควรมีบทบาทในการเสนอแนะการวางหลักสูตรและการดำเนินการวิจัยของมหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยก็ควรมีส่วนร่วมหรือมีโอกาสในการเสนอแนะเกี่ยวกับกระบวนการผลิตและอื่นๆ ให้แก่ภาคเอกชน และมีความสัมพันธ์ทำนองเดียวกันนี้กับภาครัฐ อย่างไรก็ตาม เห็นได้ชัดว่าไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์กันในระดับใด ประเทศไทยยังไม่มีความสัมพันธ์ใดๆ ระหว่าง 3 ฝ่ายนี้ในระดับที่จะใช้ประโยชน์ได้ มหาวิทยาลัยไทยมักมองภาคเอกชนด้วยสายตาที่ไม่เป็นมิตร เนื่องจากยึดมั่นอยู่กับคติเดิมที่ว่ามหาวิทยาลัยมีหน้าที่สอนและสร้างความรู้ที่บริสุทธิ์ ไม่เกี่ยวข้องกับการผลิตหรือการค้าขาย ส่วนภาคเอกชน (ทั้งภาคธุรกิจ ภาคอุตสาหกรรม และภาคการเกษตร) ก็มักจะมองมหาวิทยาลัยว่าทำงานอยู่บนหอคอยงาช้าง งานวิจัยไม่สัมพันธ์กับสถานการณ์จริง มหาวิทยาลัยเองก็ต้องยอมรับว่ายังขาดความสามารถในการสร้างความรู้ใหม่ให้แก่สังคม จึงไม่อาจเป็นที่พึ่งได้เท่าใดนัก ภาครัฐเองก็มักจะมองภาคเอกชนด้วยสายตาที่ไม่เป็นมิตรเช่นเดียวกัน คือมักจะมองว่าภาคธุรกิจมุ่งแต่แสวงหากำไรส่วนตน แทนที่จะทำงานเพื่อส่วนรวมเหมือนอย่างภาครัฐ ทศนคติและการระแวงกันระหว่างฝ่ายต่างๆ 3 ฝ่ายนี้ นอกจากจะไม่ก่อให้เกิดการประสานกันแล้ว ยังทำให้แต่ละฝ่ายแยกห่างออกจากกันมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

2.1.2.2.4 สิ่งแวดล้อมทางวิทยาศาสตร์

IMD ได้ยกประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อมทางวิทยาศาสตร์มาเป็นกรณีประการหนึ่งในการวัดระดับความสามารถทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งสิ่งแวดล้อมทางวิทยาศาสตร์นี้ประกอบด้วยจำนวนนักวิทยาศาสตร์ที่ได้รับรางวัลโนเบล (ซึ่งยังไม่มีนักวิทยาศาสตร์ไทยคนใดได้รับ) รวมถึงการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ในโรงเรียนและในมหาวิทยาลัย ประเด็นหลังนี้เป็นประเด็นที่สังคมไทยสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมาก (ต่างจากเรื่องรางวัลโนเบล) แต่เท่าที่ผ่านมาก็ยังไม่อยู่ในระดับที่น่าพอใจ สวทช. รายงานว่านักเรียนไทยสอบแข่งขันทางวิทยาศาสตร์ที่จัดโดย International Association for the Evaluation of Education Achievement (EIA) ได้เกินกว่าอันดับที่ 20 จากจำนวนประเทศที่เข้าแข่งขัน 26 ประเทศ (สวทช., 2543: 16) การสอบนี้เป็นการสอบที่พิจารณาคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาทั่วประเทศ ไม่ใช่การสอบที่เลือกเฟ้นเฉพาะนักเรียนหัวกะทิมาสอบ ดังเช่นในการสอบโอลิมปิก การพิจารณาผลการสอบที่เป็นคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนจำนวนมาก เพื่อวัดว่าโดยเฉลี่ยแล้วนักเรียนไทยมีความรู้ระดับใดนั้น มีประโยชน์มากกว่าการสอบโอลิมปิกอย่างมาก เพราะทำให้มองเห็นภาพรวมของนักเรียนไทยและการศึกษาไทยเป็นอย่างไร ในขณะที่การสอบโอลิมปิกเป็นการเฟ้นเฉพาะนักเรียนที่เรียนเก่ง แล้วมาทวนวิชาอย่างเข้มโดยอาจารย์มหาวิทยาลัยที่มีความรู้สูง พร้อมทั้งยังระดมทรัพยากรต่างๆ มาทุ่มเทให้อย่างเต็มที่ แต่นักเรียนเหล่านี้เป็นเพียงส่วนน้อยของสังคมที่ได้

รับโอกาสและโชคดียิ่งกว่าที่ได้รับคัดเลือก ในขณะที่นักเรียนมัธยมทั่วไปไม่มีโอกาสจะได้รับการกวาดวิชาอย่างเข้มข้นนั้น สภาพเช่นนี้จึงบ่งชี้ถึงความอ่อนแอของประเทศไทยได้ค่อนข้างชัดเจน สังคมไทยจะเข้มแข็งขึ้นและมีปัญหาเรื่องการพัฒนาทักษะแรงงานน้อยลง ถ้าทรัพยากรที่มากจะกระจุกตัวอยู่ที่โรงเรียนเพียงไม่กี่แห่ง (ที่มีการเรียนการสอนดีเด่นจนสามารถส่งนักเรียนเข้าสอบโอลิมปิกได้นั้น) จะกระจายตัวและเพิ่มปริมาณเพื่อให้ นักเรียนทั่วประเทศได้มีโอกาสทัดเทียมกันในการด้านการศึกษา

2.1.2.2.5 ทรัพยากรทางปัญญา

ความอ่อนแอทางโครงสร้างทางกายภาพของประเทศไทยอีกประการหนึ่งก็คือเรื่องทรัพยากรทางปัญญา ซึ่งวัดจากจำนวนสิทธิบัตรของคนไทย สวทช. รายงานว่าคนไทยมีความสามารถด้านนี้พอสมควร เพราะมีกฎหมายที่คุ้มครองลิขสิทธิ์ แต่ระยะหลังได้ลดลง เพราะกฎหมายมีปัญหาบางประการ ทำให้ไม่สามารถบังคับใช้อย่างได้ผลในทุกกรณี

2.2 ภาวะคุกคามจากภายนอกที่ทำให้ต้องพัฒนาทักษะแรงงาน

เกื้อ วงศ์บุญสิน (2545) อ้างงานวิจัยของ Kotler and Kartajaya (2000) ที่ได้สรุปถึงปัจจัยภายนอกที่คุกคามประเทศไทย ซึ่งทำให้ต้องหาทางพัฒนาทักษะแรงงานเป็น 4 ประการดังนี้

2.2.1 เทคโนโลยี

การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีเป็นภาวะคุกคามประการแรก เนื่องจากเป็นที่ยอมรับกันว่าวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาอุตสาหกรรม หรือแม้แต่เกษตรกรรม ซึ่งจะนำความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมาให้แก่ประเทศที่มีพัฒนาการด้านนี้สูง ประเทศไทยในปัจจุบันยังต้องนำเข้าเทคโนโลยีเป็นส่วนใหญ่ และการที่ประเทศไทยพยายามปรับเปลี่ยนตนเองให้เป็นผู้ผลิตเทคโนโลยี ทำให้เกิดความต้องการกำลังคนที่มีความรู้ความสามารถเป็นอย่างมาก

2.2.2 สังคมและวัฒนธรรม

ทุนนิยมข้ามชาติในปัจจุบันทำให้ลูกค้ามีบทบาทสูงยิ่งในการกำหนดทิศทางการพัฒนา พัฒนาการของโลกและการไหลเวียนอย่างรวดเร็วของข้อมูลข่าวสารทำให้ผู้บริโภคมีทางเลือกมากขึ้นในการใช้จ่าย นอกจากนี้ ผู้บริโภคยังมีรสนิยมที่ละเอียดมากยิ่งขึ้น ซึ่งทำให้ผู้ผลิตต้องปรับตัวตามโดยการผลิตให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ในรูปแบบที่ตรงกับตัวบุคคลของผู้บริโภคมากกว่าที่จะเป็นการผลิตแบบเหมาโหลดังเช่นที่เป็นมาในอดีต สำหรับประเทศไทยนั้นเห็นได้ชัดว่ายังขาดผู้ที่มีทักษะในการผลิตแบบเจาะถึงตัวบุคคลเช่นนี้ นอกจากนี้ สังคมสมัยใหม่ยังเป็นสังคมความรู้ (knowledge society) ที่ต้องอาศัยผู้ที่มีทักษะในการคิดวิเคราะห์และใช้เหตุผล (critical thinking skills) เป็นอย่างมาก เนื่องจากการทำงานได้เปลี่ยนไปจากการทำตามคำสั่งหรือการทำงานบนสายพานประกอบชิ้นส่วน (เช่นใน

โรงงานในอดีต) มาเป็นการผลิตที่ผู้ผลิตมีอิสระในการคิด การสร้างสรรค์แนวคิดใหม่ๆ ฯลฯ มากขึ้น ซึ่งก็นำไปสู่ความต้องการผู้ที่มีทักษะแรงงานในรูปแบบใหม่เช่นกัน

2.2.3 การค้าการตลาด

อุตสาหกรรมของไทยที่ผ่านมามักจะหาทางเพิ่มผลิตภาพ (productivity) ด้วยการลดค่าจ้างแรงงานหรือให้คนงานทำงานหนักยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม แนวโน้มของการผลิตในโลกปัจจุบันไม่ได้อยู่ที่การใช้จ่ายแต่เพียงอย่างเดียวอีกต่อไป หากแต่ต้องอาศัย "ความฉลาด" ในการคิด การสร้างสรรค์เพื่อให้ได้กระบวนการผลิตที่สามารถเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ โดยอาศัยความรู้มากกว่าแรงงานแต่เพียงอย่างเดียว ดังนั้น ทักษะแรงงานที่จำเป็นจึงต้องเป็นทักษะที่อาศัยความรู้เป็นสำคัญ (knowledge-based skills)

2.2.4 การเมือง

การเมืองก็เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งของภาวะคุกคามจากภายนอก การที่หลายประเทศในโลกที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคเดียวกันมารวมตัวกันเพื่อสร้างพลังการต่อรอง เช่น การรวมตัวกันเป็นสหภาพยุโรปหรือเป็นกลุ่มอาเซียน ทำให้เกิดภาวะคุกคามต่อการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประเทศอย่างชัดเจน ประเทศต่างๆ จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนทักษะแรงงานอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองระหว่างประเทศ เห็นได้ชัดว่าภาวะคุกคามด้านการเมืองระหว่างประเทศเกี่ยวข้องกับทักษะแรงงานไทย และเมื่อภาวะดังกล่าวมาประจวบกับความอ่อนแอภายในของสังคมไทย โดยเฉพาะความอ่อนแอด้านโครงสร้างพื้นฐานทางความรู้

ประเทศไทยจำเป็นต้องพิจารณาเรื่องทักษะแรงงานที่พึงประสงค์อย่างเร่งด่วน เพื่อตอบสนองต่อภาวะคุกคามจากภายนอก ตลอดจนแก้ไขความอ่อนแอของสังคมไทยที่ทำให้การตอบสนองดังกล่าวไม่สามารถทำได้อย่างที่ควรจะเป็น

3. ทักษะแรงงานที่พึงประสงค์ในการศึกษาระดับต่างๆ

หัวข้อนี้เป็นการสรุปถึงทักษะแรงงานที่จำเป็นจะต้องได้รับการพัฒนา รวมทั้งวิธีการที่จะทำให้เกิดการพัฒนาดังกล่าวขึ้นได้ โดยเริ่มจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ไปจนถึงบัณฑิตระดับปริญญาตรี

3.1 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ทักษะที่พึงประสงค์และกลวิธีในการพัฒนาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีดังนี้

3.1.1 การมีความคิดที่ดี หมายถึงคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้

กลวิธี: ใช้การสอนที่ไม่เน้นการท่องจำ แต่เน้นความเข้าใจ ฝึกให้นักเรียนรู้จักแก้ปัญหาด้วยตัวเอง ไม่โอ้อวด ใ้มีกิจกรรม เช่น ลูกเสือหรือเนตรนารีเพิ่มมากขึ้น (ประสบการณ์งาน

ชุมนุมลูกเสือโลกพบว่า ลูกเสือไทยอ่อนภาษาอังกฤษและไม่ชอบเข้าร่วมกิจกรรม และเมื่อมีปัญหาเฉพาะหน้าก็แก้ไม่ได้ ต้องพึ่งผู้ใหญ่โดยตลอด)

3.1.2 การรักและเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น ความขยัน ใฝ่รู้ใฝ่เรียน

ความรับผิดชอบ มีทักษะชีวิต

กลวิธี: คล้ายคลึงกับในข้อ 3.1.1 แต่เน้นที่การพัฒนาคุณลักษณะและจริยธรรมสำหรับนักเรียน ซึ่งทำได้โดยการประสานการเรียนรู้กับกิจกรรม และการให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้การใช้ชีวิตในสังคม

3.1.3 ความสามารถเมื่อสำเร็จการศึกษา

กลวิธี: หลักสูตรควรจะมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ให้นักเรียนมีความรู้ทางวิชาการตามหลักสูตรอย่างจริงจัง อย่างน้อยนักเรียนควรมีความรู้ตามขอบเขตของหลักสูตรในวิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ประวัติศาสตร์ วรรณคดี รวมทั้งทักษะอาชีพ เช่น ทำอาหาร เย็บปักถักร้อย หรืออื่นๆ ตามความสนใจ นอกจากนี้ นักเรียนควรรู้จักการเรียนรู้ด้วยตนเอง เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ รวมทั้งยังต้องพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องเป็นระบบอีกด้วย

นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอว่าควรพิจารณาเรื่องสัดส่วนของผู้ที่สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แล้วเลือกศึกษาต่อในสายสามัญหรือสายอาชีวะ ซึ่งแนวโน้มในปัจจุบันพบว่านักเรียนเลือกศึกษาต่อในสายอาชีวะน้อยลง ทั้งๆ ที่ผู้สำเร็จการศึกษายาอาชีวะเป็นจักรกลหลักของการพัฒนาอุตสาหกรรม ดังนั้น จึงเสนอให้พิจารณาแก้ปัญหาเรื่องนี้โดยทำให้การเรียนในสายอาชีวะเป็นที่ดึงดูดและเป็นที่สนใจของนักเรียนมากขึ้น เช่น การจัดบรรยากาศการเรียนในโรงเรียนสายอาชีวะให้แตกต่างกับโรงเรียนสายสามัญน้อยลง การรับประกันการมีงานทำ และการให้ทุนการศึกษา เป็นต้น

3.2 นักศึกษาระดับ ปวช.และ ปวส.

ทักษะที่พึงประสงค์และกลวิธีในการพัฒนาสำหรับนักศึกษาระดับ ปวช. และ ปวส. มีดังนี้

3.2.1 ทักษะด้านความคิดและการประมวลผล (conceptual skill)

กลวิธี: จัดการศึกษาให้การเรียนรู้ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติสอดคล้องกัน ไม่ควรแยกการเรียนรู้ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติออกจากกัน การเรียนต้องเน้นที่ความเข้าใจเนื้อหา ไม่ใช่ท่องจำ

3.2.2 ทักษะด้านการปฏิบัติงาน (operating skill)

กลวิธี: ทักษะนี้จะได้มากก็ต่อเมื่อมีประสบการณ์จริงในการทำงาน ระบบ apprenticeship ที่ผู้เรียนทำงานเป็น "เด็กฝึกหัด" กับผู้เชี่ยวชาญเป็นระบบที่จะฝึกทักษะนี้ได้ดี

3.2.3 ทักษะด้านเทคนิค (technical skill)

กลวิธี: ทักษะนี้เป็นเรื่องของการประยุกต์เทคโนโลยีให้เข้ากับงานที่ทำเฉพาะหน้า ดังนั้น กลวิธีจึงต้องเน้นที่การปฏิบัติจริง และการประสานความรู้ภาคทฤษฎีให้เข้ากับภาคปฏิบัติ

3.2.4 ทักษะด้านการบริหาร (management skill)

กลวิธี: การบริหารจัดการเป็นทักษะที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งไม่มีสูตรสำเร็จตายตัว กลวิธีคือจัดให้นักศึกษามีโอกาสทำกิจกรรม และให้แต่ละคนมีโอกาสได้เป็นผู้นำในการทำกิจกรรม ซึ่งจะเป็นการฝึกทักษะในการบริหารได้เป็นอย่างดี

3.2.5 ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (human relation skill)

กลวิธี: ทักษะมนุษยสัมพันธ์เป็นทักษะที่ควบคู่กับทักษะการบริหาร การทำกิจกรรมทั้งที่ตนเองเป็นผู้นำและเป็นผู้ร่วมทีมจะเป็นการฝึกทักษะนี้ได้เป็นอย่างดีเช่นกัน

3.2.6 ทักษะด้านการสื่อสาร (communication skill)

กลวิธี: ฝึกการใช้ภาษาในการสื่อสารในโอกาสต่างๆ ทั้งในสถานการณ์สมมติและในสถานการณ์จริง จัดให้มี writing workshop เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนของนักศึกษา รวมทั้ง workshop เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารด้านอื่นๆ ด้วย

3.3 นิสิตนักศึกษาชั้นปี 1 ในระดับอุดมศึกษา

ทักษะที่พึงประสงค์และกลวิธีในการพัฒนาสำหรับนิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ในระดับอุดมศึกษามีดังนี้

3.3.1 ความรู้ความสามารถทั่วไป

ควรเป็นคนที่รู้กว้าง มีความสมดุลระหว่างความรู้ทางวิทยาศาสตร์และทางสังคมศาสตร์ สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น วิเคราะห์และวิจัยเป็น

กลวิธี: พื้นฐานความรู้ของศาสตร์ที่จำกันได้แก่ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ วรรณคดี ใช้หลักการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นฐานในการพัฒนา ควรปรับเปลี่ยนหลักสูตรตามยุคสมัย มีการสร้างแกนความรู้ที่เป็นสากล ควรเน้นหนักเรื่องการเรียนข้ามสาขาวิชา

3.3.2 ทักษะพื้นฐานอ่านออก เขียนได้ พูดเป็น กล้าแสดงออก

รู้ภาษาอังกฤษ คอมพิวเตอร์ และทักษะในการจัดการ

กลวิธี: การอ่านออก เขียนได้ พูดเป็น ในที่นี้หมายถึงการอ่านเขียนในระดับที่เหมาะสมแก่การเป็นนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย กลวิธีอยู่ที่การสร้างหลักสูตรที่เน้นหนักเรื่องการฝึกฝน

ทักษะในการสื่อสาร (communication skills) เนื่องจากการอ่าน เขียน พูด ฟัง เป็นทักษะการสื่อสารที่มีความจำเป็นในโลกสมัยใหม่ทั้งสิ้น ควรมีการผสมผสานหลักสูตรสายวิทยาศาสตร์และหลักสูตรสายสังคมศาสตร์/มนุษยศาสตร์เข้าด้วยกัน ซึ่งทำได้โดยจัดให้นักศึกษาคณะสาขาวิชาได้มีโอกาสเรียนรายวิชาในสาขาวิชาอื่นๆ เพิ่มมากขึ้น ตัวอย่างเช่น นิสิตในสาขาวิชาแพทยศาสตร์ควรได้เรียนวรรณคดี เพราะจะช่วยกล่อมเกลาคิดใจให้ละเอียดอ่อน และฝึกทักษะในการสื่อสารได้เป็นอย่างดี นิสิตในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ก็ควรจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ เพราะจะทำให้เข้าใจความเป็นไปด้านต่างๆ ในโลกได้อย่างครอบคลุม

3.3.3 ความชำนาญเฉพาะทาง

กลวิธี: ความชำนาญเฉพาะทางได้แก่การเรียนรู้ในสาขาวิชาหลักของตน เพื่อนำไปประกอบอาชีพ อย่างไรก็ตาม หลักสูตรของแต่ละสาขาวิชาควรเน้นที่การสร้างผู้ที่มีความรู้ความสามารถทั่วไป (generalist) มากกว่าการสร้างผู้ที่มีความรู้เฉพาะด้าน (specialist) เท่านั้น เนื่องจากผู้ที่มีความรู้ทั่วไปจะปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงได้ดีกว่า นอกจากนี้ ยังจะต้องมีระบบการพัฒนาคู่มือที่เหมาะสมด้วยการพัฒนาคู่มือในระดับมหาวิทยาลัยได้แก่การส่งเสริมและสนับสนุนให้ทำวิจัย เพราะอาจารย์ที่ทำวิจัยจะถ่ายทอดผลการวิจัยไปสู่บัณฑิตนักศึกษาก่อนทางการเรียนการสอน ส่วนในระดับอาชีวศึกษานั้น การพัฒนาจะรวมไปถึงการมีความสัมพันธ์กับภาคการผลิตที่จะนำนักศึกษาไปทำงานอีกด้วย

3.3.4 ทักษะคน

กลวิธี: ทักษะคนและจริยธรรมคุณธรรมก็เป็นประเด็นที่สำคัญ การทำกิจกรรมนอกหลักสูตรมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการฝึกทักษะด้านนี้ นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาสายอาชีพจะควรจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษาให้เหมาะแก่การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและทักษะคน เช่น จัดให้มีหอพักเพื่อพัฒนาวิชาการและคุณธรรม เพื่อให้นักศึกษามีชีวิตชีวาได้เรียนรู้การใช้ชีวิตร่วมกัน ไม่ใช่เพียงแต่มาเรียนหนังสือร่วมกันเท่านั้น หากแต่ควรมีกิจกรรมในหอพักที่ผสมผสานการเรียนเนื้อหาวิชาการกับคุณธรรมและทักษะคนเข้าด้วยกัน นอกเหนือจากการเรียนตามปกติ โดยครูอาจารย์ควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านี้ด้วย

3.4 ผู้สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษา และระดับปวช./ปวส.

ทักษะที่พึงประสงค์และกลวิธีในการพัฒนาสำหรับผู้สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษาและระดับ ปวช./ปวส. มีดังนี้

3.4.1 การมีความรู้กว้าง (multidisciplinary knowledge)

กลวิธี: การมีความรู้กว้างในที่นี้ไม่ได้หมายความว่ารู้อย่างละนิดอย่างละหน่อยแบบเปิด แต่หมายถึงการที่บัณฑิตมีความรอบรู้ เข้าใจสถานการณ์รอบตัว มีวิจรรณญาณ และมีความสำนึกทางประวัติศาสตร์และความซาบซึ้งในศิลปะวรรณกรรม ทักษะเช่นนี้มีประโยชน์อย่างมากในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การเรียนแบบมนุษยศาสตร์ (humanistic education) จะช่วยฝึกฝนทักษะด้านนี้ได้เป็นอย่างดี (Hongladarom 1998: 47-58) เนื่องจากเป็นการศึกษาที่ไม่เน้นเรื่องความตายตัวของความรู้ และมุ่งปลูกจิตสำนึกให้ผู้เรียนคิดหาคำตอบด้วยตนเองโดยไม่ต้องพะวงว่าคำตอบนั้นจะผิด นอกจากนี้ กลวิธีอีกประการหนึ่งที่จะทำให้เกิดการมีความรู้กว้างก็คือการประสานการเรียนสายวิทยาศาสตร์และสายสังคมศาสตร์/มนุษยศาสตร์ตั้งแต่ในระดับประถมศึกษา ในกรณีนี้ วิชาการต่างๆ จะต้องมีเนื้อหาที่เหมาะสมแก่วัยของนักเรียน แต่ประเด็นหลักอยู่ที่การไม่แบ่งแยกว่าวิชาใดเป็นวิชาสายวิทยาศาสตร์ วิชาใดเป็นวิชาสายสังคมศาสตร์/มนุษยศาสตร์ หากแต่มองวิชาทั้งหมดว่าเสมอเหมือนกัน เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง ธรรมชาติ สังคม สิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือเป็นการทำลายกำแพงระหว่างสิ่งที่ Snow (1998) เรียกว่า "สองวัฒนธรรม" ที่เข้ากันไม่ได้

3.4.2 ความมีน้ำอดน้ำทน "มือเปื้อนน้ำมัน"

กลวิธี: ลักษณะเช่นนี้เป็นเรื่องของทั้งทัศนคติและคุณธรรม และเรื่องของวิชาการ ในด้านของทัศนคติก็หมายความว่าผู้สำเร็จการศึกษามีความตั้งใจในการทำงาน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค และมีทัศนคติที่ดีต่อการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมที่ต้องลงมือทำงานกับเครื่องจักรกลจนทำให้มือต้องเปื้อนน้ำมัน นอกจากนี้ ยังหมายความว่าในเชิงเปรียบเทียบไปถึงผู้ที่ประกอบอาชีพอื่นๆ ซึ่งแม้ว่าจะไม่ต้องทำงานกับเครื่องจักรกล แต่ก็ต้องมีเจตคติแบบเดียวกัน คือไม่ย่อท้อต่องานหนัก และไม่มองว่าตนทำงานบางอย่างไม่ได้เพราะเป็นงานที่ "ต่ำต้อย" การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิตามการวิจัยนี้ให้ผลตรงกันว่าทักษะที่เป็นที่ต้องการคือผู้สำเร็จการศึกษาที่เป็นคนหนักเอาเบาสู้ กลวิธีในการให้ได้มาซึ่งผู้ที่มีทักษะแบบนี้ไม่สามารถทำได้จากการเรียนทางวิชาการล้วนๆ แต่ต้องมาจากบริบทแวดล้อมด้วย เช่น การทำกิจกรรมเสริมหรือกิจกรรมนอกหลักสูตร บรรยายภาคในการเรียนรู้ เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญมากเพราะเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมโดยตรง หัวข้อแรกของบทความนี้ได้กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมและความจำเป็นในการหาทางปรับเปลี่ยนวัฒนธรรม เพื่อให้นำไปสู่ความเป็นไปได้ของการพัฒนาทักษะแรงงาน การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมได้แก่การปรับเปลี่ยนวิถีคิดและค่านิยมของประชาชน ซึ่งแม้ว่าจะทำได้ยาก แต่ก็ทำได้โดยการใช้สื่อมวลชนและการยกย่องบุคคลที่เป็นตัวอย่างที่ดีในด้านเหล่านี้ รวมทั้งใช้วิธีการอื่นๆ

3.4.3 ความรู้ความสามารถในการแก้ปัญหาในระดับท้องถิ่น

กลวิธี: ทักษะเช่นนี้หมายถึงการคิดค้นเพื่อแก้ปัญหาในระดับท้องถิ่น เช่น หาทางพัฒนาเครื่องอบลำไย หรือยืดอายุสะดอ หรือพัฒนาสาโทที่สามารถเก็บไว้ได้นานโดยไม่เสียรสชาติ ฯลฯ การที่จะพัฒนาทักษะเช่นนี้ได้จำเป็นต้องให้อำนาจในการจัดการศึกษาอยู่ในมือของท้องถิ่น เพราะท้องถิ่นจะรู้ดีที่สุดว่าปัญหาใดเป็นปัญหาหลักของตน และการคิดแก้ก็จะเป็นประโยชน์แก่ท้องถิ่นเอง อีกแนวทางหนึ่งที่ต้องไปด้วยกัน คือต้องมีการประสานกันเป็นสามเกลียวประสาน (triple helix) ระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคสถานศึกษา โดยภาครัฐหมายรวมถึงองค์กรปกครองท้องถิ่นด้วย ไม่ใช่รัฐบาลกลางแต่เพียงอย่างเดียว ส่วนภาคเอกชนก็ได้แก่ภาคที่ทำการผลิตอย่างแท้จริง ซึ่งหมายถึงกลุ่มชาวไร่ชาวนาที่ทำการผลิตในการเกษตรกรรมด้วย ในขณะที่ภาคสถานศึกษาจะรวมไปถึงสถานศึกษาระดับท้องถิ่น เช่น สถาบันราชภัฏต่างๆ ด้วย องค์กรระดับท้องถิ่นเหล่านี้มีภาษีดีกว่าสถาบันการศึกษาในเมืองใหญ่ ตรงที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับท้องถิ่นชนบท ทำให้ภาครัฐต้องรับหาทางพัฒนาสถาบันการศึกษาเหล่านี้ให้เป็นที่พึงของชาวชนบทในการพัฒนาทักษะแรงงานที่จำเป็นในการประกอบการอุตสาหกรรมพื้นฐาน อย่างไรก็ตาม มิได้หมายความว่าสถาบันการศึกษาในเมืองจะถูกละเลยไปในการพยายามสร้างทักษะนี้ ตรงกันข้าม มหาวิทยาลัยใหญ่ๆ มีบทบาทสำคัญมาก เพราะสามารถทำหน้าที่เป็น "พี่เลี้ยง" ให้แก่สถาบันราชภัฏ เพื่อให้สถาบันราชภัฏมีศักยภาพสูงขึ้นทั้งในทางวิชาการและในทางบริหารจัดการ เท่าที่ผ่านมาปรากฏว่ามหาวิทยาลัยกับสถาบันราชภัฏมักมองกันและกันด้วยความระแวง ซึ่งไม่เป็นผลดีแต่ประการใด ทั้งสองฝ่ายควรจะต้องหาทางสร้างความเข้าใจร่วมกัน ลดความหวาดระแวงลง และหาทางสร้างสายสัมพันธ์ (partnership) ระหว่างกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ประเทศในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- เกื้อ วงศ์บุญสิน. 2545. การปฏิรูปฐานทรัพยากรมนุษย์ของไทย: แนวทางวิเคราะห์. ใน **เอกสารประกอบการประชุมโครงการทักษะแรงงานไทยในอนาคตที่พึงประสงค์ สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).** 6 กันยายน 2545 ณ ห้องเชียงแสน โรงแรมนารายณ์ กรุงเทพมหานคร.
- พัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, สำนักงาน. 2543. **เหตุใดวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไทยจึงตกอันดับ?** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ.
- วิจารณ์ พานิช. 2543. บทสรุปสำหรับผู้บริหาร: รายงานยุทธศาสตร์การพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีด้านการวิจัยและพัฒนา. ใน **วิสัยทัศน์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไทย 2020: สถานภาพและยุทธศาสตร์ (ฉบับสมบูรณ์).** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ.

- Corsetti, Giancarlo, Paolo Pesenti and Nouriel Roubini. 1998. *What Caused the Asian Financial and Economic Crisis?*. [On line]. Available at <http://pages.stern.nyu.edu/~nroubini/asia/AsianCrisis.pdf>.
- Etzkowitz, Henry and Loet Leydesdorff. 1998. A Triple Helix of University-Industry-Government Relations: Introduction. *Industry & Higher Education* 12, 4: 197-258.
- Hongladarom, Soraj. 1998. Humanistic Education in Today's and Tomorrow's World. *Manusya: Journal of Humanities* 1, 1 (March): 47-58.
- International Institute for Management Development (IMD). 2000. *The World Competitiveness Yearbook, 2000*. Lausanne.
- Kotler, Philip and Hermawan Kartajaya. 2000. *Repositioning Asia: From Bubble to Sustainable Economy*. Singapore: John Wiley & Sons.
- Snow, C. P. 1998. *The Two Cultures*. London: Cambridge University Press.

ภาคผนวกที่ 4

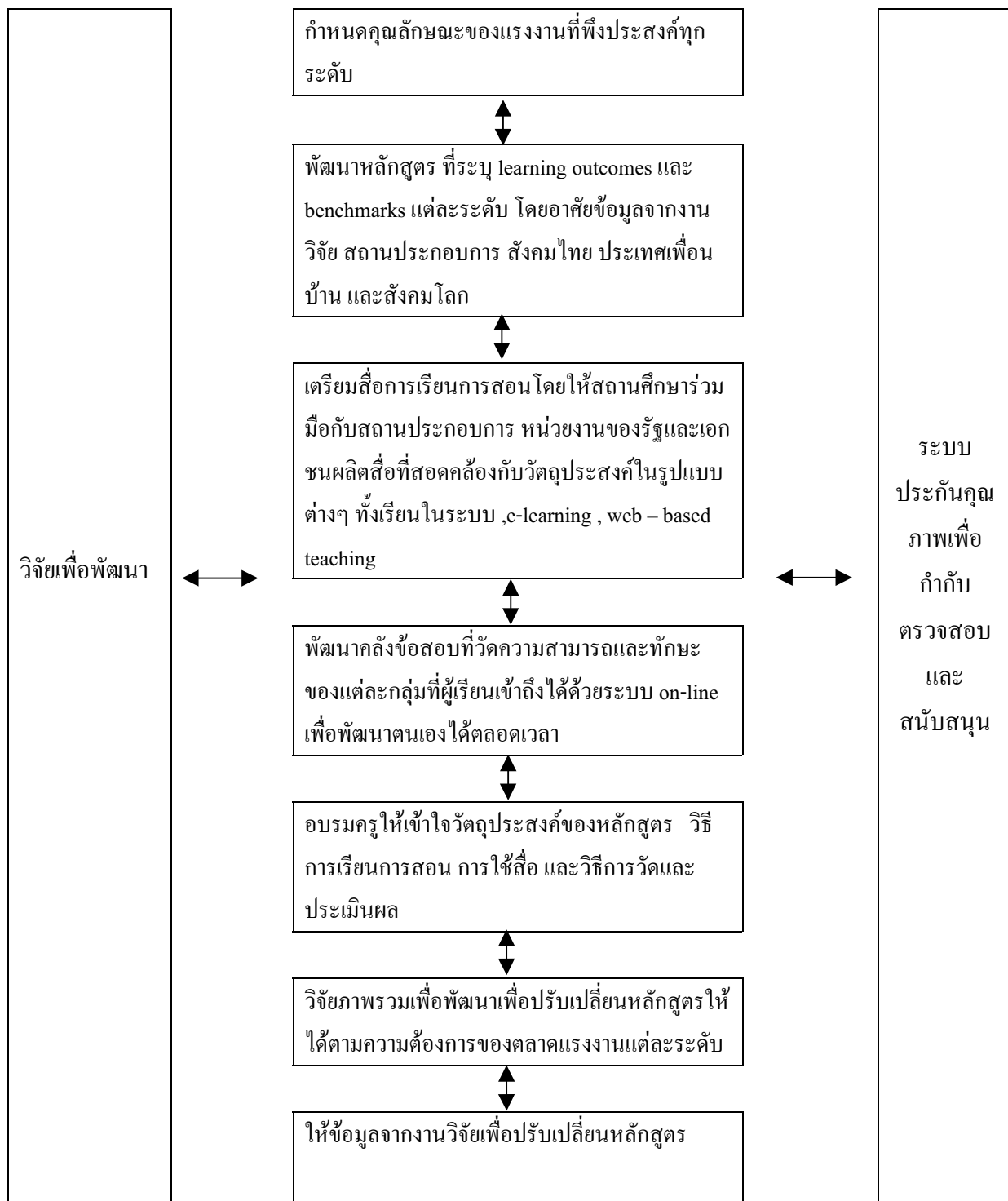
ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่เกี่ยวกับกลยุทธ์การพัฒนาแรงงานไทยในอนาคต

ที่กล่าวมาเป็นยุทธศาสตร์ของแต่ละกลุ่ม สำหรับยุทธศาสตร์ในภาพรวมที่จะพัฒนาทักษะแรงงานไทยที่พึงประสงค์ใน 15 ปีข้างหน้า สามารถทำได้โดย

1. กำหนดนโยบายโดยนำคุณลักษณะของทักษะแรงงานไทยที่พึงประสงค์ที่กล่าวมาแล้วมา กำหนดหลักสูตร พัฒนาหลักสูตร เลือกใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย อบรมครู วิจัยและทดสอบ ตลอดจน กำหนดแนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยมีระบบคุณภาพและการวิจัยกำกับ ตรวจสอบและ สนับสนุนทุกขั้นตอน มีการวิจัยเพื่อพัฒนาเพื่อให้ข้อมูลทุกหน่วยที่เกี่ยวข้องไปปรับปรุงให้ดีขึ้น

แผนภูมิที่ 1 แสดงรูปแบบการพัฒนาทักษะแรงงานไทยที่พึงประสงค์

รูปแบบการพัฒนาทักษะแรงงานไทยที่พึงประสงค์

2. พัฒนาหลักสูตรเร่งรัดพิเศษเพื่อการแข่งขัน โดยใช้รูปแบบในการพัฒนาในข้อ 1 แต่คัดเลือกนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษที่สามารถไปแข่งขันได้ในระดับอาเซียน เอเชียแปซิฟิก หรือที่อื่น กลุ่มนี้ ต้องรู้สองภาษา ใช้ภาษาอังกฤษได้ดี ใช้คอมพิวเตอร์ได้ดี รู้วัฒนธรรมของชาติอื่น และรู้วิธีบริหาร จัดการ
3. สร้างศูนย์นวัตกรรมของประเทศ เพื่อวิจัยและผลิตสินค้าที่แรงงานไทยมีความได้เปรียบเช่น สินค้า การเกษตร การบริการ และอุตสาหกรรมที่แรงงานไทยมีศักยภาพในการแข่งขัน
4. มีคลังข้อมูลทักษะแรงงานที่ทุกคนเข้าถึงได้ด้วยระบบ on-line ทั่วประเทศ เพื่อให้ทุกคนได้ข้อมูลที่เป็นปัจจุบันด้านความต้องการแรงงานสาขาต่างๆ ในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับต่างประเทศ
5. กำหนด career path ของทุกอาชีพให้ทุกคนรับรู้ว่าสามารถพัฒนาทักษะฝีมือของตนเองได้ตลอดชีวิต และกำหนดค่าตอบแทนหรือแรงจูงใจที่ทุกคนมีทัศนคติที่ดีต่อการทำงานและต้องการช่วยกันพัฒนาประเทศ โดยจัดรูปแบบการศึกษาแบบ “ขบวนรถไฟสายผ่านตลอด” ที่ไม่ให้ผู้ใดพลาดโอกาสโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วย
6. ให้สังคมตระหนักว่าทักษะแรงงานไทยทุกระดับมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ และสร้างค่านิยมให้กับสังคมว่างานทุกอาชีพมีความสำคัญเท่าเทียมกัน เพราะสามารถพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศได้
7. กำหนดอาชีพของคนไทยที่เป็นเอกลักษณ์และเป็นฐานเศรษฐกิจของประเทศ และออกกฎหมายคุ้มครองอาชีพเหล่านั้น พร้อมทั้งดำเนินการจดสิทธิบัตร /ลิขสิทธิ์เป็นของประเทศ เช่น อุตสาหกรรมสิ่งทอ อุตสาหกรรมท่องเที่ยว อาหารและผลิตภัณฑ์จากการเกษตรของไทย การบริการที่เป็นเอกลักษณ์ เป็นต้น
8. จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เอื้อกับผู้ที่ทำงานแล้วสามารถพัฒนาตนเองได้ตลอดเวลา แบบฐานข้อมูลเชื่อมโยง (on-line database) หรือการสนับสนุนจากศูนย์โดยตรง (on-site support) โดยรูปแบบของหลักสูตรอาจจะเป็นแบบเรียนทางไกล (virtual classrooms) รูปแบบของสื่อจะหลากหลายแบบบทเรียนชุดวิชา (modules) ที่พัฒนาทักษะที่ขาดแคลน เช่น ทักษะเทคโนโลยี ภาษา การจัดการ การคิดวิเคราะห์ และนวัตกรรม เป็นต้น
9. มีสภาพนาหลักสูตรทักษะแรงงานในระดับต่างๆ ที่ศึกษาความต้องการของสังคมไทย สังคมท้องถิ่น และสังคมโลก ที่ส่งข้อมูลได้ระบบ on-line ทั่วประเทศ และสร้างกลไกระยะสั้นและระยะยาวในการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน โดยใช้กลไกระยะสั้นพัฒนาผู้ที่มีอยู่ในตลาดแรงงานและกลไกระยะยาวพัฒนาผู้ที่กำลังจะเข้าสู่ตลาดแรงงาน

10. มีระบบการวัดและประเมินทักษะแรงงานไทยทุกระดับ ที่มีตัวชี้วัดที่ชัดเจน เพื่อพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานไทยให้มีคุณภาพที่ทัดเทียม และแข่งขันกับนานาชาติ หรือไปทำงานต่างประเทศ เพื่อลดจำนวนแรงงานต่ำระดับ และเพิ่มศักยภาพของแรงงานไทยที่ยังไม่ได้ใช้ความสามารถเต็มที่

รายงานสรุปการดำเนินงานตลอดโครงการ
โครงการ “ทักษะแรงงานไทยในอนาคตที่พึงประสงค์”

รายงานสรุปการดำเนินงานตลอดโครงการ
โครงการ “ทักษะแรงงานไทยในอนาคตที่พึงประสงค์”

รายงานในช่วงตั้งแต่วันที่ 15 ธันวาคม 2544 ถึงวันที่ 15 พฤษภาคม 2546

ชื่อหัวหน้าโครงการ ศาสตราจารย์ ดร. เกื้อ วงศ์บุญสิน

หน่วยงาน: วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วัตถุประสงค์ของโครงการ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญ 2 ประการ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาแนวโน้มทักษะแรงงานไทยในอนาคตที่พึงประสงค์
2. เพื่อกำหนดกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะแรงงานไทยในอนาคตที่พึงประสงค์

รายละเอียดผลการดำเนินงานของโครงการตามแผนงานโดยสรุป (พอสังเขป)

กิจกรรม (ตามแผน)	ผลที่คาดว่าจะได้รับ (ตามแผน)	ผลการดำเนินงาน	หมายเหตุ
1. เลือกผู้เชี่ยวชาญ (ขั้นตอนที่1)	1. คณะผู้วิจัยคัดเลือกบุคคลทั้งที่เป็นผู้ที่อยู่ในวงการด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (โดยเฉพาะด้านการศึกษา และด้านแรงงาน) และนอกวงการจำนวน 200 คน และส่งจดหมายเพื่อขอให้แจ้งรายชื่อ ผู้ทรงคุณวุฒิที่เห็นว่าเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นอย่างดีจำนวน 10 คน (พร้อมสังกัดหรือสถานที่ติดต่อถ้าทราบ) และรวบรวมรายชื่อที่มีความถี่ของการถูกเสนอชื่อมากที่สุด ใน 10 ลำดับแรกเพื่อทำการสัมภาษณ์	1. ได้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 10 ท่านที่ได้รับการสัมภาษณ์พร้อมประวัติ	
2. ติดต่อขอความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญ (ขั้นตอนที่2)	2. ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 10 ท่านยินดีให้ความร่วมมือที่จะให้นักวิจัยไปสัมภาษณ์ในเรื่องที่เกี่ยวกับทักษะแรงงานไทยในอนาคตที่พึงประสงค์	2. ได้สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 10 ท่าน	
3. วิเคราะห์ผลของขั้นตอนที่2 (ขั้นตอนที่ 3)	3. แจกแจงและวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ จัดทำเป็นรายงานสรุปเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับขั้นตอนต่อไป	3. ได้รายงานการวิเคราะห์และสรุปผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับขั้นตอนต่อไป	

กิจกรรม (ตามแผน)	ผลที่คาดว่าจะได้รับ (ตามแผน)	ผลการดำเนินงาน	หมายเหตุ
กลุ่มที่ 1 นิสิตนักศึกษาที่จบในระดับอุดมศึกษาที่จบระดับปวช/ปวส			
4. ขั้นตอนที่ 4 และ 5 เลือกผู้เชี่ยวชาญพิจารณาทักษะแรงงานไทยในอนาคตที่พึงประสงค์ สำหรับกลุ่มนิสิตนักศึกษาที่จบในระดับอุดมศึกษาที่จบระดับปวช/ปวส (กลุ่มที่ 1) และจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (1 วัน) (ขั้นตอนที่ 4 และ 5)	4. คณะผู้วิจัยคัดเลือกผู้ที่จะเข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อระดมสมองผู้เชี่ยวชาญกลุ่มที่ 1 ทั้งนี้รายชื่อของผู้ทรงคุณวุฒิในขั้นตอนที่ 1 จำนวน 20 คน (ไม่รวมผู้ที่ถูกสัมภาษณ์ในขั้นตอนที่ 2) จะได้รับการคัดเลือกจากคณะวิจัย โดยยึดหลัก 3 ประการ ดังนี้ (ผู้ได้รับการคัดเลือก 20 คนในกลุ่มที่ 1 ดังกล่าวบางส่วนอาจได้รับการคัดเลือกอีกครั้งในกลุ่มที่ 2 , 3 และ 4 ได้อีก)	4. ได้รวบรวมข้อคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 20 ท่านจากการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (1 วัน) ณ โรงแรมนารายณ์ ในวันที่ 13 กรกฎาคม 2545	
5. ขั้นตอนที่ 6 วิเคราะห์และจัดทำรายงานสรุป (ขั้นตอนที่ 6)	5. แจกแจงและวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ จัดทำเป็นรายงานสรุปเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับขั้นตอนต่อไป	5. ได้รายงานการวิเคราะห์และสรุปผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับขั้นตอนต่อไป และจัดส่งรายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 1 ในเดือนกันยายน 2545	
กลุ่มที่ 2 กลุ่มนิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ในระดับอุดมศึกษา			
6. ขั้นตอนที่ 4 และ 5 เลือกผู้เชี่ยวชาญพิจารณาทักษะแรงงานไทยในอนาคตที่พึงประสงค์ สำหรับกลุ่มนิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ในระดับอุดมศึกษา (กลุ่มที่ 2) และจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (1 วัน) (เข้าขั้นตอนที่ 4 และ 5)	6. คณะผู้วิจัยคัดเลือกผู้ที่จะเข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อระดมสมองผู้เชี่ยวชาญกลุ่มที่ 2 ทั้งนี้รายชื่อของผู้ทรงคุณวุฒิในขั้นตอนที่ 1 จำนวน 20 คน (ไม่รวมผู้ที่ถูกสัมภาษณ์ในขั้นตอนที่ 2) จะได้รับการคัดเลือกจากคณะวิจัย โดยยึดหลัก 3 ประการ ดังนี้ (ผู้ได้รับการคัดเลือก 20 คนในกลุ่มที่ 1 ดังกล่าวบางส่วนอาจได้รับการคัดเลือกอีกครั้งในกลุ่มที่ 3 และ 4 ได้อีก)	6. ได้รวบรวมข้อคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 17 ท่านจากการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (1 วัน) ณ โรงแรมนารายณ์ ในวันที่ 16 สิงหาคม 2545	
7. ขั้นตอนที่ 6 วิเคราะห์และจัดทำรายงานสรุป (เข้าขั้นตอนที่ 6)	7. แจกแจงและวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ จัดทำเป็นรายงานสรุปเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับขั้นตอนต่อไป	7. ได้รายงานการวิเคราะห์และสรุปผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับขั้นตอนต่อไป และจัดส่งรายงาน เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2545	

กิจกรรม (ตามแผน)	ผลที่คาดว่าจะได้รับ (ตามแผน)	ผลการดำเนินงาน	หมายเหตุ
กลุ่มที่ 3 นักเรียนในระดับ ปวช/ปวส.			
8. ขั้นตอนที่ 4 และ 5 เลือก ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาทักษะ แรงงานไทยในอนาคตที่ พึงประสงค์ สำหรับกลุ่ม นักเรียนในระดับปวช/ ปวส (กลุ่มที่3) และ จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (1วัน) (เข้าขั้นตอนที่ 4 และ 5)	8. คณะผู้วิจัยคัดเลือกผู้ที่จะเข้าร่วมการประชุม เชิงปฏิบัติการ เพื่อระดมสมองผู้เชี่ยวชาญกลุ่มที่ 3 ทั้งนี้รายชื่อของผู้ทรงคุณวุฒิในขั้นตอนที่ 1 จำนวน 20 คน (ไม่รวมผู้ที่ถูกสัมภาษณ์ในขั้นตอนที่ 2) จะ ได้รับการคัดเลือกจากคณะวิจัย โดยยึดหลัก 3 ประการ ดังนี้ (ผู้ได้รับการคัดเลือก 20 คนในกลุ่มที่ 1 ดังกล่าวบางส่วนอาจได้รับการคัดเลือกอีกครั้งใน กลุ่มที่ 3 และ 4 ได้อีก)	8. ได้รวบรวมข้อคิดเห็น จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 23 ท่าน จากการจัดประชุมเชิง ปฏิบัติการ (1 วัน) ณ โรงแรมนารายณ์ ในวันที่ 23 สิงหาคม 2545	
9.ขั้นตอนที่ 6 วิเคราะห์ และจัดทำรายงานสรุป (เข้าขั้นตอนที่ 6)	9. แจกแจงและวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ จัดทำ เป็นรายงานสรุปเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับขั้นตอน ต่อไป	9. ได้รายงานการวิเคราะห์ และสรุปผลการสัมภาษณ์ ผู้เชี่ยวชาญเพื่อเป็นข้อมูล สำหรับขั้นตอนต่อไป และจัดส่งรายงาน เมื่อ วันที่ 26 สิงหาคม 2545	
กลุ่มที่ 4 กลุ่มนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่กำลังจะแยกศึกษาในสายสามัญ หรือสายอาชีวะ หรือจะเข้าสู่ตลาดแรงงาน			
10. ขั้นตอนที่ 4 และ 5 เลือกผู้เชี่ยวชาญพิจารณา ทักษะแรงงานไทยใน อนาคตที่พึงประสงค์ สำหรับกลุ่มนักเรียนใน ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ กำลังจะแยกศึกษาในสาย สามัญ หรือสายอาชีวะ หรือจะเข้าสู่ตลาดแรงงาน (กลุ่มที่4) และจัดประชุม เชิงปฏิบัติการ (1 วัน) (เข้าขั้นตอนที่ 4 และ 5)	10. คณะผู้วิจัยคัดเลือกผู้ที่จะเข้าร่วมการประชุม เชิงปฏิบัติการ เพื่อระดมสมองผู้เชี่ยวชาญกลุ่มที่ 4 ทั้งนี้รายชื่อของผู้ทรงคุณวุฒิใน ขั้นตอนที่ 1 จำนวน20 คน (ไม่รวมผู้ที่ถูกสัมภาษณ์ในขั้นตอนที่ 2) จะได้รับการคัดเลือกจากคณะวิจัย โดยยึดหลัก 3 ประการ ดังนี้ (ผู้ได้รับการคัดเลือก 20 คนในกลุ่ม ที่ 1 ดังกล่าวบางส่วนอาจได้รับการคัดเลือกอีกครั้ง ในกลุ่มที่ 3 และ 4 ได้อีก)	10. ได้รวบรวมข้อคิดเห็น จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 23 ท่าน จากการจัดประชุมเชิง ปฏิบัติการ (1 วัน) ณ โรงแรมนารายณ์ ในวันที่ 6 กันยายน 2545	
11.ขั้นตอนที่ 6 วิเคราะห์ และจัดทำรายงานสรุป (เข้าขั้นตอนที่ 6)	11. แจกแจงและวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ จัดทำ เป็นรายงานสรุปเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับขั้นตอน ต่อไป	11. ได้รายงานการ วิเคราะห์และสรุปผลการ สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อ เป็นข้อมูลสำหรับขั้นตอน ต่อไป	

กิจกรรม (ตามแผน)	ผลที่คาดว่าจะได้รับ (ตามแผน)	ผลการดำเนินงาน	หมายเหตุ
12. วิเคราะห์สรุปผลจาก กลุ่มที่ 1 ถึงกลุ่มที่4 และ ส่งรายงานให้ สกว.ใน เดือนที่ 12	12. วิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการประชุมกลุ่มที่ 1 ถึงกลุ่มที่ 4 และจัดทำเป็นรายงานสรุปเพื่อเป็น ข้อมูลสำหรับขั้นตอนต่อไป	12. ได้รายงานการ วิเคราะห์และสรุปผลการ การประชุมเพื่อเป็นข้อมูล สำหรับขั้นตอนต่อไป และจัดส่งรายงานความ ก้าวหน้าครั้งที่ 2 ในเดือน มกราคม 2546	
13. Projection นักเรียน ตามระดับการศึกษา	13. ใช้ฐานข้อมูลการคาดประมาณประชากร พ.ศ. 2543-2568 มาทำการคาดประมาณนักเรียนตาม ระดับการศึกษา	13. ได้รายงานการคาด ประมาณนักเรียนตาม ระดับการศึกษา	
14. Projection แรงงาน ตามระดับการศึกษาที่จบ	14. ใช้ฐานข้อมูลการคาดประมาณประชากร พ.ศ. 2543-2568 มาทำการคาดประมาณแรงงานที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป ตามระดับการศึกษาที่จบ	14. ได้รายงานการคาด ประมาณแรงงานที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป ตามระดับการ ศึกษาที่จบ	
15.รายงานสรุป	15. วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการกลุ่ม ผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับการสัมภาษณ์ และกลุ่มผู้เชียว ชาญที่ได้รับเชิญมาประชุมเชิงปฏิบัติการทั้ง 4 กลุ่ม (รวมทั้งสิ้น 5 กลุ่ม) รวมทั้งข้อมูลจากการคาด ประมาณนักเรียนตามระดับการศึกษาและแรงงาน ที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไปตามระดับการศึกษาที่จบ	15. ได้รายงานฉบับ สมบูรณ์โครงการทักษะ แรงงานไทยในอนาคต	

ลงนาม.....

(ผู้รับทุน)

วันที่